

Aandachtsgebied: Leefomgeving
Team Strategie & Regie
Behandelaar: I. Jansen
Telefoonnummer: 06 46 60 35 92

Vorstelnr.
Barneveld, 20 januari 2026
Portefeuillehouder: B. Wijnne

Onderwerp: Raadsmemo Intentieovereenkomst Verkenningfase landelijk gebied Ede-Barneveld

Gevraagde beslissing:

1. Ter kennisname delen van de Intentieovereenkomst Verkenningfase landelijk gebied Ede-Barneveld met de gemeenteraad via begeleidend raadsmemo.

1. Inleiding

Op 9 december 2025 heeft het college ingestemd met het aangaan van de Intentieovereenkomst Verkenningfase landelijk gebied Ede-Barneveld en de portefeuillehouder gemachtigd om deze overeenkomst te ondertekenen.

De intentieovereenkomst is inmiddels ondertekend door alle betrokken partijen. Met dit collegevoorstel wordt het college gevraagd in te stemmen met het informeren van de gemeenteraad over deze overeenkomst door middel van bijgaand raadsmemo.

2. Beoogd effect

De gemeenteraad wordt tijdig en transparant geïnformeerd over:

- het aangaan van de intentieovereenkomst;
- het karakter van de verkenningfase;
- de wijze waarop het gebiedsproces wordt voortgezet.

3. Argumenten

1.1 Informatievoorziening aan de raad

De intentieovereenkomst markeert een volgende stap in het gebiedsproces Ede-Barneveld. Het is wenselijk de raad hierover actief te informeren, conform de gebruikelijke werkwijze bij interbestuurlijke gebiedsprocessen.

4. Kanttekeningen

1.1 Communicatie en informatievoorziening

De intentieovereenkomst en de onderliggende stukken zijn als gevolg van de besluitvorming in het college openbaar geworden. Omdat er op dat moment nog geen gezamenlijke communicatieaanpak was vastgesteld en is aangesloten bij de provinciale aankondiging richting Provinciale Staten begin januari, is de gemeenteraad niet gelijktijdig via een afzonderlijk raadsmemo geïnformeerd. Met dit collegevoorstel wordt in deze informatievoorziening richting de raad voorzien.

5. Financiën

Dit collegevoorstel ziet uitsluitend op de informatievoorziening richting de gemeenteraad.

6. Participatie en communicatie

a) Participatie

Dit collegevoorstel ziet uitsluitend op de informatievoorziening richting de gemeenteraad. De participatie van gebiedspartijen maakt onderdeel uit van de verkenningfase en wordt in dat kader door de betrokken overheden gezamenlijk uitgewerkt.

b) Communicatie

De intentieovereenkomst wordt, samen met een begeleidend raadsmemo en de onderliggende stukken, ter kennisname aangeboden aan de gemeenteraad. Verdere externe communicatie is op dit moment niet aan de orde.

7. Vervolgstap

Na instemming van het college worden het begeleidend raadsmemo, de intentieovereenkomst en de onderliggende stukken ter kennisname gedeeld met de gemeenteraad. De raad wordt geïnformeerd over de voortgang en uitkomsten van de verkenningfase.

8. Bijlagen

Bijlage Raadsmemo

Bijlage Ondertekende intentieovereenkomst

Bijlage 1 Plangebied Barneveld-Ede

Bijlage 2 241325 Pré-verkenningrapportage landelijk gebied Ede-Barneveld definitief

Bijlage 3 Aanpak Gebiedsontwikkeling provincie Gelderland

Bijlage 4 Werkkader Verkenningfase Ede Barneveld

Bijlage 5 Opdracht verkenning Ede-Barneveld DEF

gemeente
Barneveld

Raadsmemo Intentieovereenkomst Verkenningfase landelijk gebied Ede-Barneveld

Datum: **20 januari 2026**

Onderwerp: Intentieovereenkomst Verkenningfase landelijk gebied Ede-Barneveld

Ter attentie van: De Raad

Afzender: College van Burgemeester en Wethouders

Portefeuillehouder B. Wijnne

Mail behandelaar i.jansen@barneveld.nl Telefoonnummer 0646603592

Samenvatting

De raad wordt geïnformeerd over de intentieovereenkomst voor de verkenningfase landelijk gebied Ede-Barneveld, waarin overheden afspraken hebben gemaakt over samenwerking richting een gezamenlijk gebiedsprogramma.

Doel

Het doel van dit memo is de raad tussentijds te informeren over het aangaan van de intentieovereenkomst voor de verkenningfase landelijk gebied Ede-Barneveld.

Inhoud memo

De intentieovereenkomst is gesloten door de provincie Gelderland, de gemeenten Ede en Barneveld, Waterschap Vallei en Veluwe en het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Met deze overeenkomst spreken de betrokken overheden af het gebiedsproces Ede-Barneveld gezamenlijk voort te zetten.

De intentieovereenkomst heeft betrekking op een verkenningfase van drie jaar. In deze fase wordt gezamenlijk verkend welke maatregelen kunnen bijdragen aan stikstofreductie, natuurherstel, verbetering van de waterkwaliteit, ondernemersklimaat en leefbaarheid, en hoe deze kunnen bijdragen om vergunningverlening en ontwikkelingen weer mogelijk te maken.

Daarnaast werken de betrokken overheden toe naar het opstellen van een gezamenlijk gebiedsprogramma voor de middellange termijn (circa 3–5 jaar). Ook wordt onderzocht in hoeverre het plangebied kan bijdragen aan natuurcompensatie, zodat ruimte kan ontstaan voor onder meer woningbouw en mobiliteit. Tevens wordt in de verkenningfase geborgd dat het gebiedsprogramma wordt gezien in relatie tot andere lopende programma's die raken aan het landelijk gebied zoals het programma Waardevol Landelijk Gebied.

Vervolg

De verkenningsfase start in 2026 en wordt uitgevoerd door de betrokken overheden. De raad wordt geïnformeerd over de voortgang en de uitkomsten van de verkenningsfase, alsmede over eventuele vervolgbesluitvorming.

INTENTIEOVEREENKOMST

Verkenningfase landelijk gebied Ede-Barneveld

De ondergetekenden:

1. de publiekrechtelijke rechtspersoon **Gemeente Ede**, zetelend te Ede, in deze zaak o.g.v. artikel 171 lid 2 Gemeentewet vertegenwoordigd door haar burgemeester, de heer mr. L.J. Verhulst, namens deze de heer J.P. van der Schans, wethouder, aan wie de vertegenwoordiging van de gemeente Ede is opgedragen op grond van het Algemeen mandaatbesluit Ede 2019, handelend ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders d.d. 04-11-2025, nummer 500321, hierna te noemen: 'Gemeente Ede';

en

2. de publiekrechtelijke rechtspersoon **Gemeente Barneveld**, zetelend te Barneveld, in deze zaak o.g.v. artikel 171 lid 2 Gemeentewet vertegenwoordigd door haar burgemeester, J. van der Tak, namens deze de heer B. Wijnne, wethouder, handelend ter uitvoering van het besluit van het college van burgemeester en wethouders d.d. 09-12-2025, nummer 4456, hierna te noemen: 'Gemeente Barneveld';

en

3. de publiekrechtelijke rechtspersoon **Waterschap Vallei en Veluwe**, zetelend te Apeldoorn, in deze zaak vertegenwoordigd door de heer H. Veldhuizen, heemraad, handelend ter uitvoering van het besluit van het college van dijkgraaf en heemraden d.d. 28-10-2025 en ter ondertekening gemachtigd bij gelijktijdig besluit van de dijkgraaf d.d. 28-10-2025, hierna te noemen: 'Waterschap Vallei en Veluwe';

en

4. de publiekrechtelijke rechtspersoon **Provincie Gelderland**, zetelend te Arnhem, in deze zaak o.g.v. artikel 176 lid 2 Provinciewet vertegenwoordigd door de heer P. Drenth, gedeputeerde, handelend ter uitvoering van het besluit van het college van gedeputeerde staten d.d. 09-12-2025, hierna te noemen: 'Provincie Gelderland';

en

5. de publiekrechtelijke rechtspersoon **Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur**, in deze zaak o.g.v. het Besluit mandaat, volmacht en machtiging LNV 2019 vertegenwoordigd door de heer D. Slangen, Directeur Generaal Realisatie Landelijk Gebied, hierna te noemen: 'Ministerie van LNVN';

'Gemeente Ede', 'Gemeente Barneveld', 'Waterschap Vallei en Veluwe', 'Provincie Gelderland' en 'Ministerie van LNVN' worden hierna gezamenlijk aangeduid als 'Partijen'.

Definities:

Ambtelijk opdrachtgeversoverleg: het overlegorgaan als bedoeld in artikel 8 van deze overeenkomst;

Doe-spoor: de uitvoering van projecten in de Verkenningfase op grond van artikel 5 van deze overeenkomst, parallel aan het opstellen van een Gebiedsprogramma;

Gebiedsprogramma: het op basis van artikel 4 van deze overeenkomst op te stellen Gebiedsprogramma;

Kijkrichting: het lange termijn perspectief van deze Intentieovereenkomst als bedoeld in artikel 1;

Participatie- en Communicatieplan: het op basis van artikel 9 van deze overeenkomst op te stellen Participatie- en Communicatieplan;

Partijen: de Gemeente Ede, de Gemeente Barneveld, het Waterschap Vallei en Veluwe, de Provincie Gelderland en Ministerie van LNVN gezamenlijk;

Plangebied: het gebied dat is aangegeven op de kaart die als BIJLAGE 1 aan deze overeenkomst is gehecht, gelegen op grondgebied van zowel de Gemeente Ede als de Gemeente Barneveld. Kernen zijn buiten de begrenzing gehouden. Het Plangebied wordt aan de oost- en zuidzijde begrensd door de Veluwe, de A1 is aan de noordzijde de grens. Aan de westkant loopt de grens langs de oost- en zuidzijde van de kern Barneveld en volgt het de A30, uitgebreid met het zuidwestelijk deel van de gemeente Ede ('Nederwoud-Lunteren', grondgebied ten westen van de A30 tot 100 meter onder de beekoever van de Lunterse beek en gemeentegrens);

Plan van aanpak: het op basis van artikel 3 van deze overeenkomst op te stellen Plan van aanpak;

Pré-verkenning: de "Pré-verkenningsrapportage Ede-Barneveld Pré-verkenning landelijk gebied Ede-Barneveld – 24 juni 2025", vastgesteld in een bestuurlijk overleg tussen Partijen van 4 juli 2025 (BIJLAGE 2);

Programmateam: het overlegorgaan als bedoeld in artikel 8 van deze overeenkomst;

Stuurgroep: het overlegorgaan als bedoeld in artikel 8 van deze overeenkomst;

Verkenningfase: de fase binnen de planvorming op basis van de 'Aanpak gebiedsontwikkeling' van de Provincie Gelderland (BIJLAGE 3), welke fase aanvangt door ondertekening van deze Intentieovereenkomst en welke fase, als Partijen concluderen dat tot een haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar Gebiedsprogramma kan worden gekomen, resulteert in een door Partijen ondertekende Samenwerkingsovereenkomst;

Verkenningsoopdracht: opdracht aan de programmamanager en programmateam voor het opstellen van een plan van aanpak voor de Verkenningfase;

Werkkader: het werkkader, waarin de door Partijen gezamenlijk bepaalde (gekwantificeerde) gebiedsdoelen (voortkomend uit wettelijke doelen, overheidsbeleid en afspraken die tussen overheden zijn gemaakt) voor natuur, stikstof, water, bodem, klimaat en landbouw voor het Plangebied zijn vastgelegd t.b.v. de Verkenningfase (BIJLAGE 4);

Definities worden in deze overeenkomst met een hoofdletter aangeduid.

Nemen het volgende in aanmerking:

1. Rondom de Veluwe en specifiek in het Plangebied zijn de opgaven op het gebied van stikstof, natuur, bodem, water en lucht groot en urgent. De natuur herstelt zich niet of onvoldoende als gevolg van de hoge uitstoot van stikstof uit de veehouderij die neerdaalt op Natura 2000-gebied de Veluwe. Dit gebied is door het Rijk aangewezen als Nutriënten-Verontreinigd Gebied als gevolg van een te hoge concentratie nitraat en/of fosfaat in het oppervlaktewater. Mede hierdoor is ook de ecologische kwaliteit van het water niet op orde. De Veluwe, waaronder het Kootwijkerzand en het Wekeroms Zand, liggen deels in het gebied. Nieuwe vergunningen kunnen niet worden verstrekt vanwege de stikstofproblematiek, waardoor het gebied "op slot" zit. Dit raakt ruimtelijke ontwikkelingen, zoals woningbouw, maar ook de ondernemers in het Plangebied. Door deze impasse wordt de agrarische sector in het gebied zowel inhoudelijk als economisch hard geraakt. Verantwoordelijkheden en instrumentarium liggen bij verschillende overheden die op dit moment ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid werken aan doelrealisatie. Dit leidt niet tot het gewenste perspectief voor het Plangebied. Het realiseren van de opgaven en perspectief voor het gebied is alleen mogelijk door een gezamenlijke gebiedsaanpak gericht op doelrealisatie, op basis van samenwerking tussen de betrokken overheden, ondernemers en bewoners in het Plangebied. Partijen onderkennen daarbij dat in het Plangebied ook bredere maatschappelijke opgaven spelen, zoals woningbouw, bereikbaarheid en defensie.
2. De gemeente Ede en gemeente Barneveld hebben het initiatief genomen om voor het gebied tussen Ede en Barneveld het proces voor een Pré-verkenningfase op te starten. In het kader van deze Pré-verkenningfase is binnen het Plangebied de landschapsstructuur in beeld gebracht, evenals de beleidsdoelen voor maatschappelijke opgaven op gebied van natuur en landschap, water- en bodem, luchtkwaliteit, landbouw, recreatie, erfgoed en defensie. Ook de Ausgangssituatie en instrumenten voor deze sectorale thema's zijn in beeld gebracht. In deze Pré-verkenningfase zijn de scenario's en handelingsperspectieven uitgewerkt om uitvoering te geven aan de sectorale beleidsdoelen en perspectief te bieden aan het gebied. Dit heeft geleid tot de Pré-verkenning. Er is een gezamenlijke agenda gemaakt op basis van de doelen (bijlage 1 bij het rapport 'Faserapportage Huis op Orde'), de 'één-overheidsagenda', en een gedeelde visie op wat de overheden in dit gebied willen bereiken (kijkrichting). Stakeholders hebben in deze fase niet deelgenomen maar worden in de Verkenningfase betrokken, op basis van het op grond van artikel 9 van deze overeenkomst op te stellen Participatie- en Communicatieplan.

3. Voornoemde rapportage is op 4 juli 2025 oordeelsvormend voorgelegd aan de bestuurders van Partijen. In dat overleg is ermee ingestemd dat er voldoende draagvlak is om gezamenlijk door te gaan naar de volgende fase van het gebiedsproces, te weten de Verkenningfase, en uitvoering te geven aan de daarvoor benoemde acties. Het bestuurlijk overleg heeft commitment uitgesproken op de volgende aspecten:
- a. de kijkrichting en de begrenzing van het Plangebied voor de Verkenning;
 - b. het vertalen van het ambtelijke werkkader van de Provincie Gelderland naar een Werkkader t.b.v. het Plangebied, dit Werkkader bestuurlijk vast te stellen en onderdeel te laten zijn van deze Intentieovereenkomst (zie BIJLAGE 4);
 - c. in de Verkenningfase verder te werken aan een Gebiedsprogramma samen met het Plangebied en parallel daarnaast uit te voeren wat kan via een 'Doe-spoor';
 - d. het werken vanuit een programmatische aanpak met bijbehorende organisatie en participatie van het Plangebied;
 - e. de uitwerking van benodigde financiering en capaciteit.
4. Partijen hebben deze aspecten uitgewerkt in de onderhavige Intentieovereenkomst, welke overeenkomst op 7 november 2025 besluitvormend is voorgelegd aan de Stuurgroep. In de Stuurgroep is besloten om een aanvulling te doen op de Intentieovereenkomst. Die aanvulling is hier en in de slotzin van artikel 3.1 vastgelegd. Met deze aanvulling stemt de Stuurgroep in met deze Intentieovereenkomst en wordt deze aan het dagelijks bestuur van elk van de Partijen voorgelegd ter besluitvorming.

En verklaren te zijn overeengekomen als volgt:

Artikel 1: Doel en Kijkrichting

- 1.1 Het doel van deze Intentieovereenkomst is in de Verkenningfase, uitgaande van de resultaten van de Pré-verkenning, te werken aan een haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar Gebiedsprogramma en parallel daaraan te werken aan de uitvoering in het 'Doe-spoor'. Het resultaat van de Verkenningfase is een door Partijen vastgestelde Samenwerkingsovereenkomst en een Gebiedsprogramma.
- 1.2 Het lange termijn perspectief, de 'Kijkrichting', van deze Intentieovereenkomst is het creëren van een duurzaam toekomstperspectief voor het Plangebied op de volgende aspecten:
- a. een goede balans tussen het natuurlijk systeem en het economische (land-)gebruik voor:
 - een veerkrachtig, klimaat adaptief Plangebied;
 - natuurherstel en een beter milieu (op het gebied van stikstof, geur en fijnstof);
 - een herkenbare ruimtelijke en landschappelijke identiteit;
 - b. een toekomstbestendig ondernemers- en investeringsklimaat, voor de huidige ondernemers en toekomstige generaties;
 - c. een leefbare en gezonde fysieke leefomgeving voor mensen die wonen en verblijven in het Plangebied met aandacht voor recreatie, defensie en de ontwikkelingen van de kernen in dit gebied.
- Vertrekpunt daarbij is de kracht van het Plangebied: geworteld in traditie met een ondernemende blik gericht op de toekomst.

Artikel 2: Samenwerking en kernwaarden

- 2.1 Met het oog op een succesvolle en langdurige samenwerking teneinde het in artikel 1 beoogde doel te bereiken onderkennen Partijen de volgende kernwaarden:
- a. er wordt gewerkt vanuit gezamenlijke urgentie aan een duurzaam toekomstperspectief (de kijkrichting) voor het Plangebied;
 - b. Partijen werken aan een gezamenlijke agenda en steunen elkaar met voldoende budget en capaciteit;
 - c. gezamenlijke verantwoordelijkheid is uitgangspunt zowel voor de uitvoering van generiek beleid, als gebiedsgericht beleid;
 - d. wachten op duidelijkheid van generieke maatregelen sluit niet aan bij de urgentie van de opgaven in het Plangebied. Vanuit het Werkkader wordt er gewerkt aan een Gebiedsprogramma op hoofdlijnen vanuit wat wel kan;
 - e. transparantie over wat niet meer kan maar ook over wat wel mogelijk is in het Plangebied;
 - f. gezamenlijk bewustzijn van de dynamiek in het krachtenveld in relatie tot het adaptieve proces;
 - g. gezamenlijk wordt geïnvesteerd in gebiedsgerichte, integrale ambtelijke en bestuurlijke sturing.

- 2.2 Partijen doen dan wel laten in redelijkheid na al datgene wat de in deze overeenkomst beoogde samenwerking kan bevorderen of belemmeren.
- 2.3 Partijen treden onverwijld in overleg voor zover hun samenwerking wordt of dreigt te worden vertraagd of verhinderd. Doel van het overleg is het bepalen van een werkwijze zodat de uit deze overeenkomst voortvloeiende samenwerking alsnog plaatsvindt

Artikel 3: Opstellen Plan van aanpak

- 3.1 De Provincie Gelderland stelt in afstemming met andere Partijen het Plan van aanpak op voor de Verkenningfase, aan de hand van de Verkenningopdracht (BIJLAGE 5) en de daarin opgenomen kaders. Het Plan van aanpak geeft ondermeer inzicht in de in te zetten capaciteit en middelen per Partij, aanvullend op het bepaalde in artikel 11. Bij de vaststelling van het Plan van aanpak stellen Partijen de hoogte van de interne en externe kosten en een verdeelsleutel van de externe kosten vast. Verder wordt in het Plan van aanpak het Doe-spoor concreet gemaakt en bevat het Plan van aanpak een voorstel over de samenhang van dit gebiedsproces met de aanpak Veluwe. Tot slot wordt ook in het Plan van aanpak opgenomen dat er in het gehele Plangebied (gemeente Ede en gemeente Barneveld) maatschappelijke opgaven (zoals vergunningverlening van het slot, mobiliteit en woningbouw) bestaan waarvoor natuurcompensatie in het gehele Plangebied nodig is. Partijen onderzoeken dit. Daarbij wordt ook gekeken naar de juridische borging hiervan.
- 3.2 Partijen streven ernaar het Plan van aanpak in Q1 2026 te hebben opgesteld. Het Plan van aanpak wordt voor besluitvorming voorgelegd aan de Stuurgroep.

Artikel 4: Opstellen Gebiedsprogramma

- 4.1 Tenzij deze Intentieovereenkomst eindigt op grond van artikel 10.8 werken Partijen in aansluiting op het door hen goedgekeurde Plan van aanpak samen aan een haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar Gebiedsprogramma voor het Plangebied. De basis voor het Gebiedsprogramma wordt gevormd door het Werkkader (BIJLAGE 4) en de Verkenningopdracht (BIJLAGE 5).
- 4.2 In het Gebiedsprogramma wordt per onderwerp (programmalijn) omschreven wat generiek en wat gebiedsgericht wordt uitgewerkt, wie hiervoor verantwoordelijk is, welke uitvoeringsprojecten hieronder vallen, welke tijdslijn erbij hoort en hoeveel budget ervoor beschikbaar is. De manier waarop de doelen worden gerealiseerd wordt besproken en zoveel mogelijk samen bepaald met de stakeholders uit het Plangebied.
- 4.3 Bij de uitwerking van het Gebiedsprogramma leggen Partijen in eerste instantie de focus op stikstofreductie om de natuur te herstellen. En daarnaast op de realisatie van de doelen uit de Kaderrichtlijn Water, omdat deze vóór 2028 gerealiseerd moeten zijn. In het Gebiedsprogramma wordt de prioritering van de werkzaamheden aangegeven. Afwegingen die hierbij een rol kunnen spelen zijn bijvoorbeeld of er koppelkansen zijn tussen opgaven, waar al projecten worden uitgevoerd, en of er initiatieven vanuit het gebied zijn.
- 4.4 Het Gebiedsprogramma wordt voor besluitvorming voorgelegd aan het dagelijks bestuur van Partijen.

Artikel 5: Uitvoering via het Doe-spoor

- 5.1 Parallel aan de uitwerking van een Gebiedsprogramma werken Partijen ook aan de uitvoering, het Doe-spoor. Doel is om op korte termijn uitvoering te geven aan projecten die bijdragen aan de Kijkrichting.
- 5.2 Partijen zorgen dat lopende en nieuwe projecten worden afgestemd met het nog op te stellen Gebiedsprogramma. Zij beoordelen gezamenlijk of nieuwe projecten bijdragen aan de Kijkrichting en het op te stellen Gebiedsprogramma. Als nieuwe projecten bijdragen zetten Partijen daar samen op in. Als vanuit het Plangebied initiatieven komen, die bijdragen aan de Kijkrichting en het Gebiedsprogramma, zullen Partijen deze ondersteunen.
- 5.3 Binnen het Doe-spoor informeren de Partijen elkaar over de projecten en wordt er afgestemd welke projecten individueel of samen met een andere gebiedspartner(s) worden opgepakt.

Artikel 6: Opstellen concept Samenwerkingsovereenkomst

- 6.1 Tenzij deze Intentieovereenkomst eindigt op grond van artikel 10.8 werken Partijen in aansluiting op het door hen goedgekeurde Gebiedsprogramma, aan de totstandkoming van een concept Samenwerkingsovereenkomst. Deze Samenwerkingsovereenkomst wordt voor besluitvorming voorgelegd aan het dagelijks bestuur van Partijen.
- 6.2 In de concept Samenwerkingsovereenkomst worden tenminste de navolgende onderwerpen geregeld:
- a. de looptijd van de Samenwerkingsovereenkomst, welke in principe ziet vanaf de start van de planuitwerking tot en met het moment van fysieke (op)levering van de beoogde ontwikkeling;
 - b. afspraken over het uitwerken en het realiseren van het Gebiedsprogramma;
 - c. de inrichting van de operationele en bestuurlijke/besluitvormingsorganisatie (welke gremia zijn er en wat zijn hun taken en bevoegdheden), welke partijen participeren hier in, welke escalatielijnen zijn er;
 - d. het taakstellend budget en de omvang van de bijdrage van elk van Partijen;
 - e. de wijze van betrekken van de stakeholders t.b.v. realisatie;
 - f. de uitgangspunten voor de in het vervolg op de Samenwerkingsovereenkomst te sluiten Realisatieovereenkomst.

Artikel 7: Rollen, taken en verantwoordelijkheden

Tijdens de Verkenningfase zijn de rollen, taken en verantwoordelijkheden van Partijen op hoofdlijnen als volgt:

Provincie Gelderland:

- a) voert namens Partijen de regie over de uitvoering van deze overeenkomst;
- b) treedt namens de Partijen op als opdrachtgever voor opdrachten aan derden die voortvloeien uit het vastgestelde Plan van aanpak;
- c) stelt capaciteit en budget beschikbaar conform het nog vast te stellen Plan van aanpak en artikel 11.1.

Gemeente Ede en Gemeente Barneveld:

- a) dragen zorg voor de ontwikkeling en vaststelling van ruimtelijk beleid voor hun grondgebied;
- b) bevoegd gezag voor omgevingsvergunningen en de besluiten tot wijziging van het omgevingsplan binnen hun grondgebied;
- c) stellen capaciteit en budget beschikbaar conform het nog vast te stellen Plan van aanpak en artikel 11.1.

Waterschap Vallei en Veluwe:

- a) draagt zorg voor een robuust watersysteem bij ontwikkelingen in het Plangebied;
- b) bevoegd gezag voor omgevingsvergunning wateractiviteit;
- c) stelt capaciteit en budget beschikbaar conform het nog vast te stellen Plan van aanpak en artikel 11.1.

Ministerie van LNV:

- a) bevoegd gezag voor te ontwikkelen generiek beleid en wetgeving voor het plangebied is LNV, voor zover vereist, alleen dan het bevoegde gezag wanneer aan de zijde van de betrokken decentrale overheden is gebleken van ontoereikende bestaande bevoegdheden;
- b) stelt capaciteit en budget beschikbaar conform het nog vast te stellen Plan van aanpak en artikel 11.1.

Artikel 8: Programmaorganisatie

- 8.1 Partijen zullen ter uitvoering van deze overeenkomst samenwerken in de vorm van een programmaorganisatie. De programmaorganisatie bestaat uit een Stuurgroep, Ambtelijk opdrachtgeversoverleg en een Programmteam. Partijen streven naar continuïteit in de programmaorganisatie en zullen in dit verband streven naar vaste gesprekspartners.

8.2 Stuurgroep

- 8.2.1 De Stuurgroep bestaat uit bestuurders van Partijen. De voorzitter is de gedeputeerde van de Provincie Gelderland. De Stuurgroep neemt besluiten op basis van unanimiteit. Bij het staken van de

stemmen constateren Partijen dat sprake is van een situatie als bedoeld in artikel 10.2, 10.4 of 10.6 en handelen zij overeenkomstig het bepaalde in artikel 10.8 en 10.9.

- 8.2.2 De Stuurgroep is verantwoordelijk voor de afstemming en besluitvorming in het dagelijks bestuur van Partijen met betrekking tot het Gebiedsprogramma en de Samenwerkingsovereenkomst.

8.3 Ambtelijk opdrachtgeversoverleg

- 8.3.1 Het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg bestaat uit managers van Partijen onder voorzitterschap van de provincie Gelderland. De secretaris van het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg is de programmamanager. Het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg neemt besluiten op basis van een meerderheid van stemmen.
- 8.3.2 Het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg heeft tot taak de voortgang te bewaken, te sturen op reikwijdte en voortgang van het proces op basis van het vastgestelde Plan van aanpak. Als dat nodig is, neemt het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg beslissingen over wijzigingen in het proces en lost het problemen op. Het ambtelijk opdrachtgeversoverleg bereidt de besluitvorming voor van het Plan van aanpak in de Stuurgroep en van het Gebiedsprogramma en de Samenwerkingsovereenkomst in het dagelijks bestuur van Partijen. Het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg beoordeelt de tussen- en eindresultaten en evalueert het proces. Het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg bereidt de overleggen van de Stuurgroep voor en onderhoudt het contact met de bestuurders.

8.4 Programmteam

- 8.4.1 Het Programmteam bestaat in elk geval uit vertegenwoordigers van de verschillende Partijen die ook verantwoordelijk zijn voor de verschillende programmalijnen en de omgevingsmanager. Een onafhankelijk (externe) programmamanager coördineert het totale Programmteam. Het Programmteam neemt besluiten op basis van een meerderheid van stemmen.
- 8.4.2 Het Programmteam heeft tot taak:
- het opstellen van het concept Plan van aanpak op basis van de Verkenningsoopdracht (BIJLAGE 5);
 - het opstellen van het concept Gebiedsprogramma en concept Samenwerkingsovereenkomst;
 - het coördineren van de uitvoering via het Doe-spoor;
 - het opstellen van het Participatieplan en Communicatieplan;
 - het zorgdragen voor communicatie en participatie met de relevante stakeholders en coördineren en stimuleren van de uitvoering;
 - het voorbereiden van het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg en de Stuurgroep;
 - het uitvoeren van het proces binnen het beschikbare budget en capaciteit op basis van het vastgestelde Plan van aanpak;
 - overzicht houden op de verschillende ontwikkelingen in het Plangebied.

Artikel 9: Participatie en communicatie

Partijen stellen in de Verkenningfase een Participatieplan en Communicatieplan op. Basis daarvoor vormt het document 'Préverkenning gebiedsproces Ede-Barneveld. Advies over participatie in de verkenningfase', waaronder de krachtenveldanalyse (bijlage 5 bij de Pré-verkenning: Aanbevelingen voor participatie en communicatie). In de Verkenningfase worden de stakeholders betrokken en wordt de krachtenveldanalyse zo nodig aangevuld. Verantwoordelijk hiervoor is een omgevingsmanager die onderdeel uitmaakt van het Programmteam. Deze omgevingsmanager wordt ondersteund door een (externe) communicatieadviseur en stemt af met communicatie adviseurs en bestuursadviseurs van Partijen.

Artikel 10: Besluitvorming

- 10.1 Nadat het concept Plan van aanpak gereed is, wordt dit concept Plan van aanpak uiterlijk twee maanden na totstandkoming aan de Stuurgroep voorgelegd.
- 10.2 Als één of meer Partijen niet instemmen met het concept Plan van aanpak, overleggen Partijen gedurende 2 maanden, te rekenen vanaf de besluitvorming als bedoeld in artikel 10.1 hoe tot een Plan van aanpak kan worden gekomen, dat wel de instemming van alle Partijen zou kunnen krijgen. Als dat overleg slaagt, wordt een aangepast concept van het Plan van aanpak aan de Stuurgroep opnieuw ter besluitvorming voorgelegd.
- 10.3 Nadat het concept Gebiedsprogramma gereed is wordt dit voor besluitvorming voorgelegd aan het dagelijks bestuur van Partijen. Ieder van Partijen beslist uiterlijk binnen 2 maanden na

totstandkoming van het concept Gebiedsprogramma of zij tot een haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar Gebiedsprogramma kunnen komen.

- 10.4 Als één of meer Partijen op basis van het concept Gebiedsprogramma tot de conclusie komt/komen dat geen haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar Gebiedsprogramma tot stand kan komen, overleggen Partijen gedurende 2 maanden, te rekenen vanaf de besluitvorming als bedoeld in artikel 10.3, met elkaar om te bezien of op een andere wijze tot een haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar Gebiedsprogramma kan worden gekomen. Als dat overleg slaagt, wordt een aangepast concept van het Gebiedsprogramma aan het dagelijks bestuur van elk van Partijen opnieuw ter besluitvorming voorgelegd.
- 10.5 Na afronding van de concept Samenwerkingsovereenkomst wordt deze uiterlijk 2 maanden na totstandkoming voorgelegd aan het dagelijks bestuur van Partijen of zij daarmee instemmen.
- 10.6 Als één of meer Partijen niet instemt met de concept Samenwerkingsovereenkomst, overleggen Partijen gedurende 2 maanden, te rekenen vanaf de besluitvorming als bedoeld in artikel 10.5, over hoe tot een Samenwerkingsovereenkomst kan worden gekomen, die wel de instemming van alle Partijen zou kunnen krijgen. Als dat overleg slaagt, wordt een aangepast concept voor de te sluiten Samenwerkingsovereenkomst aan het dagelijks bestuur van elk van Partijen opnieuw ter besluitvorming voorgelegd.
- 10.7 Als Partijen de concept Samenwerkingsovereenkomst goedkeuren, zullen zij binnen één maand na besluitvorming conform artikel 10.5 dan wel 10.6 overgaan tot ondertekening van de Samenwerkingsovereenkomst.
- 10.8 Als:
- a. één of meer van de Partijen, ook na de in artikel 10.2 geleverde inspanning, niet instemmen met concept Plan van aanpak;
 - b. één of meer van de Partijen, ook na de in artikel 10.4 geleverde inspanning, van mening blijft/blijven dat geen haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar Gebiedsprogramma tot stand kan komen;
 - c. één of meer van de Partijen, ook na de in artikel 10.6 geleverde inspanning, niet instemmen met het concept voor de te sluiten Samenwerkingsovereenkomst,
- is ieder van Partijen gerechtigd deze overeenkomst te ontbinden middels een daartoe aan de overige Partijen gerichte aangetekende brief. Bij ontbinding van deze Intentieovereenkomst als gevolg van dit artikel 10.8 hebben Partijen geen enkele verplichting meer tegenover elkaar.
- 10.9 Als deze Intentieovereenkomst eindigt op grond van artikel 10.8, is de Partij/zijn de Partijen die wel tot de conclusie kwamen dat tot een haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar Gebiedsprogramma kan worden gekomen en/of die wel instemden met het concept Plan van aanpak of met de concept Samenwerkingsovereenkomst, vrij om met de andere Partijen te onderhandelen over een aangepast Plan van aanpak, een aangepast Gebiedsprogramma dan wel aangepaste concept Samenwerkingsovereenkomst.

Artikel 11: In- en externe kosten

- 11.1 Iedere Partij draagt zijn eigen interne kosten die zijn verbonden aan de uitvoering van deze overeenkomst. Daarnaast stelt elke Partij ten behoeve van de werkzaamheden in het Programmteam vooruitlopend op het nog vast te stellen Plan van aanpak 0.5 fte beschikbaar gedurende de looptijd van deze overeenkomst.
- 11.2 Bij de vaststelling van het Plan van aanpak stellen Partijen de hoogte van de interne en externe kosten en een verdeelsleutel van de externe kosten vast.
- 11.3 De opdrachtformulering en selectie van eventueel gezamenlijk in te schakelen externe deskundigen voor vervolgoopdrachten in de Verkenningsfase vindt pas plaats nadat het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg daarmee instemt. Het Programmteam doet daartoe aan het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg een voorstel over de inhoud van de opdracht en de kostenverdeling. Het uitgangspunt is daarbij dat Partijen bij het inschakelen van externe deskundigen de kosten verdelen conform de in het Plan van aanpak genoemde verdeelsleutel.
- 11.4 Als de overeenkomst eindigt op grond van artikel 10.8, draagt elke Partij dat gedeelte van de reeds gemaakte kosten, dat volgens deze overeenkomst voor haar rekening komt.

Artikel 12: Duur en beëindiging

- 12.1 Deze overeenkomst is van kracht vanaf de datum van ondertekening ervan door alle Partijen en eindigt:
- op het moment dat de Samenwerkingsovereenkomst als bedoeld in artikel 10.7 is ondertekend;
 - op het moment dat een situatie als bedoeld in artikel 10.8 van deze overeenkomst zich voordoet.
 - in ieder geval op 31 december 2028 of zoveel eerder of later als Partijen nader overeen komen.
- 12.2 Als de datum 31 december 2028 nadert, treden Partijen met elkaar in overleg. Dit overleg heeft als doel te bespreken of tot een verlenging van deze overeenkomst kan worden gekomen. Als het overleg niet uiterlijk 31 december 2028 tot overeenstemming leidt over verlenging van deze overeenkomst, eindigt deze overeenkomst op 31 december 2028.

Artikel 13: Overige bepalingen

- 13.1 Wijzigingen in deze overeenkomst hebben tussen Partijen slechts rechtskracht als deze schriftelijk zijn vastgelegd en door alle Partijen zijn ondertekend.
- 13.2 De bijlagen van deze overeenkomst maken deel uit van deze overeenkomst. In geval van tegenstrijdigheden tussen het bepaalde in deze overeenkomst en het bepaalde in de bijlagen prevaleert het bepaalde in deze overeenkomst.
- Bijlagen:
1. Kaart Plangebied;
 2. Pré-verkenningssrapportage Ede-Barneveld Pré-verkenning landelijk gebied Ede-Barneveld – 24 juni 2025;
 3. Aanpak Gebiedsontwikkeling van de Provincie Gelderland;
 4. Werkkader;
 5. Verkenningsoopdracht.

Aldus in vijfvoud overeengekomen en ondertekend,

16-12-2025

.....
Gemeente Ede
namens de burgemeester:
de heer J.P. van der Schans

16-12-2025

.....
Gemeente Barneveld
namens de burgemeester:
de heer B. Wijnne

05-01-2026

.....
Waterschap Vallei en Veluwe
namens deze: de heer H. Veldhuizen

16-12-2025

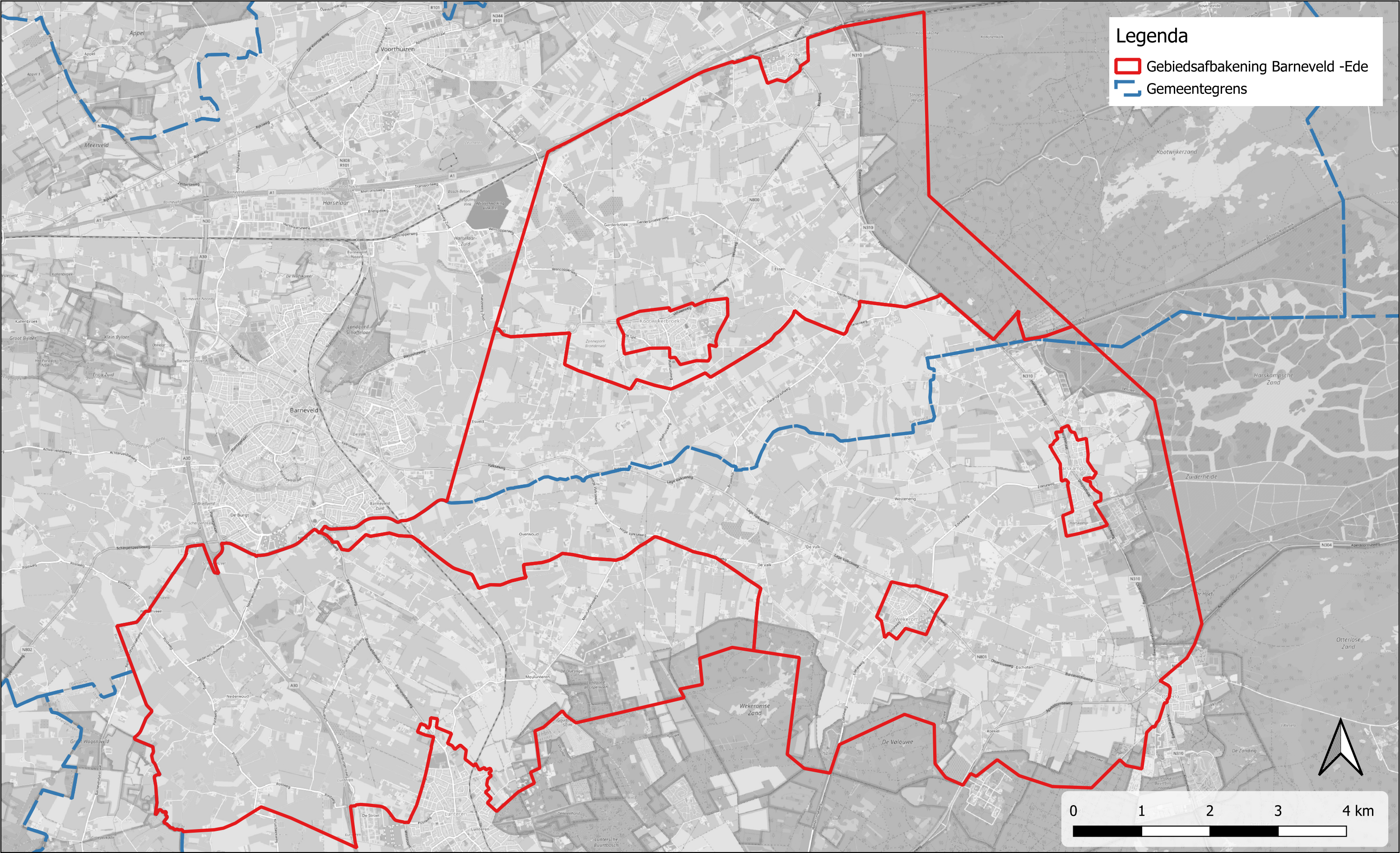

.....
Provincie Gelderland
namens deze: de heer P. Drenth

08-01-2026

.....
Ministerie van Landbouw Voedselzekerheid Visserij en Natuur
namens deze: de heer D. Slangen

Gebiedsafbakening Barneveld-Ede

Schaal: 1 : 50.000 (A3)

Datum: 30/09/2025

Team GIS - afdeling IPPM - Gemeente Ede

Pré-verkenningssrapportage Ede-Barneveld

Pré-verkenning landelijk gebied Ede-Barneveld – 10 juni 2025

Rapport

Aveco de Bondt BV

Holten - Amstelveen - Breda - Eindhoven - Nieuwegein

Postbus 64, 7450 AB Holten

T +31 88 004 82 12

info@avecodebondt.nl

avecodebondt.nl

Pré-verkenningssrapportage Landelijk Gebied Ede-Barneveld

project Pré-verkenning landelijk gebied Ede-Barneveld
projectnummer 241325
projectleider Eric Kleissen

datum 10 juni 2025
referentie 241325_AdB_RAP_0001_v4.0

opdrachtgever Gemeente Ede
adres Bergstraat 4
6711 DD Ede

contactpersoon Marieke Sanders

status Definitief
versie 4
fase Pré-verkenning

paraaf
gecontroleerd Eric Kleissen

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	4
2	Inleiding	5
2.1	Aanleiding en doel	5
2.2	Pré-verkenning: een stap op weg naar realisatie van de opgaven	5
2.3	Proces	5
2.4	Leeswijzer	6
3	Kenschets van het gebied	7
4	Maatschappelijke opgaven: de problematiek	8
4.1	Inleiding	8
4.2	Natuurlijk systeem uit balans	8
4.3	Landbouw en niet-agrarische bedrijven onder druk	8
4.4	Milieudruk en risico's voor de volksgezondheid	8
4.5	Conclusie	8
5	Synthese	9
5.1	Inleiding	9
5.2	Samenhangende gebiedsopgaven	9
5.3	Autonome ontwikkelingen	10
5.4	Bestuurlijke urgentie	11
5.5	Conclusie	12
6	Uitvoeringsstrategie	15
6.1	Kijkrichting	15
6.2	Vertrekpunten	16
6.3	Uitvoering	16
6.3.1	Voorgestelde aanpak	16
6.3.2	Verkenningfase	17
6.3.3	Doe-spoor	17
6.4	Kernwaarden voor de samenwerking	17

6.5	Organisatie	18
6.6	Verantwoordelijkheden	19
6.1	Participatie en communicatie	20
6.2	Fasering	20
6.3	Financiering	20

7	Conclusie	22
----------	------------------	-----------

Bijlagen

Bijlage 1	Rapportage Huis op orde
Bijlage 2	Autonome ontwikkelingen
Bijlage 3	Overzicht verkenningsoopdrachten
Bijlage 4	Overzicht Doe-spoor
Bijlage 5	Aanbevelingen voor participatie en communicatie

1 Samenvatting

Het gebied rond de Veluwe heeft de hoogste prioriteit in Nederland als het gaat om natuurherstel en stikstofreductie. In de versnelde Gelderse stikstofaanpak is dit gebied aangewezen als één van de twee prioritaire gebieden in de provincie. Het andere gebied is Winterswijk, eveneens gelegen aan een Natura-2000 gebied. De stapeling van opgaven om het natuurlijke systeem te herstellen (water, bodem, lucht, natuur, landschap) zijn enorm en urgent.

Het gebied ligt tussen de meer stedelijke omgeving van Ede en Barneveld en het natuurgebied de Veluwe, met veel agrarische en niet-agrarische functies. In de tweede helft van de 20^e eeuw is het sterk veranderd; het gebied wordt nu intensief gebruikt. Het kenmerkt het ondernemerschap dat bij de bevolking aanwezig is. Dit intensieve gebruik heeft ook zijn keerzijde. Dit zie je terug in de kwaliteit van omliggende natuurgebieden, de kwaliteit van het oppervlaktewater en de luchtkwaliteit.

De urgentie van de maatschappelijke opgaven komt pijnlijk tot uitdrukking door de vele juridisch niet houdbare vergunningen. Dit komt vooral door de hoge stikstofdepositie op het N2000 gebied de Veluwe. Dit heeft een enorme impact op het bedrijfsleven en de ondernemers en hun gezinnen in het gebied. Als gevolg hiervan is vergunningverlening voor projecten of evenementen waarbij stikstof vrijkomt op dit moment onmogelijk en ligt verdere economische ontwikkeling volledig stil.

Toekomstperspectief, passend bij de identiteit van het gebied, komt het beste tot stand als de verschillende overheden gezamenlijk met ondernemers, bewoners en overige betrokkenen integraal werken aan de realisatie van de maatschappelijke opgaven op het gebied van stikstof, water en natuur. Op de voorgestelde wijze wordt programmatisch en gestructureerd in gezamenlijkheid gewerkt aan doelrealisatie op het gebied van stikstof, water en natuur.

Het advies luidt dan ook om met elkaar de volgende stap te zetten naar de verkenningsfase. Parallel daaraan het Doe-spoor met lopende en aankomende projecten intensiveren.

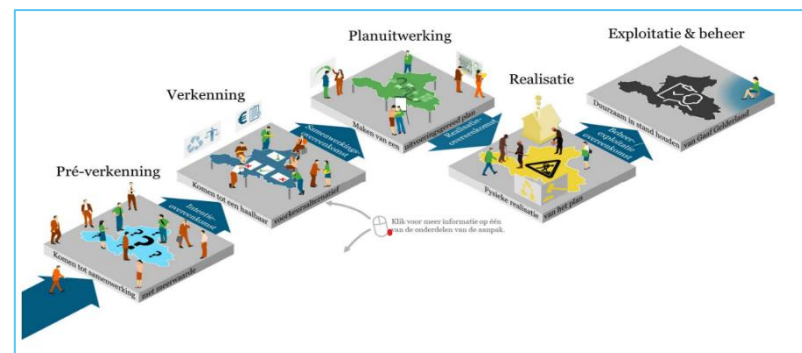
2 Inleiding

2.1 Aanleiding en doel

Rondom de Veluwe en specifiek in het plangebied, zijn de opgaven op het gebied van stikstof, water, natuur, bodem, water, lucht groot en urgent. Overheden willen samen met maatschappelijke partners in het gebied werken aan een vitaal en leefbaar landelijk gebied. Samen, in samenhang, gebiedsgericht en met respect voor elkaars belangen. De gemeente Ede en Barneveld hebben in het kader VLGG met de regio Foodvalley het initiatief genomen om voor een gebied tussen Ede Barneveld het proces voor een Pré-verkenning op te starten. Reden tot dit initiatief is dat het gebied grote uitdagingen op het gebied van stikstof, water en natuur kent. De natuur herstelt zich niet of onvoldoende als gevolg van de veel te hoge uitstoot van stikstof uit de veehouderij die neerdaalt op N2000 gebied de Veluwe. Ook is de waterkwaliteit niet op orde. Dit gebied is door het Rijk aangewezen als Nutriënten-Verontreinigd Gebied (NV-gebied) als gevolg van een te hoge concentratie nitraat en/of fosfaat in het oppervlaktewater. Mede hierdoor is ook de ecologische kwaliteit van het water niet op orde. De Veluwe, waaronder het Kootwijkerzand en het Wekeroms Zand liggen deels in het gebied.

2.2 Pré-verkenning: een stap op weg naar realisatie van de opgaven

Doel van de Pré-verkenning is om te onderzoeken of er een gezamenlijke basis is om een volgende stap te zetten in het gebiedsproces: een verkenningfase. Zo ja, welke afspraken gemaakt kunnen worden over inhoud van de agenda, de uit te werken opgaven en randvoorwaarden zoals, wijze van samenwerken, borging, sturing en het vervolg proces.

Figuur 1: Fases in de Gelderse aanpak Gebiedsontwikkeling van Pré-verkenning tot Exploitatie en Beheer. We bevinden ons in de eerste fase: de Pré-verkenning.

In de Pré-verkenningsrapportage zijn daarvoor de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

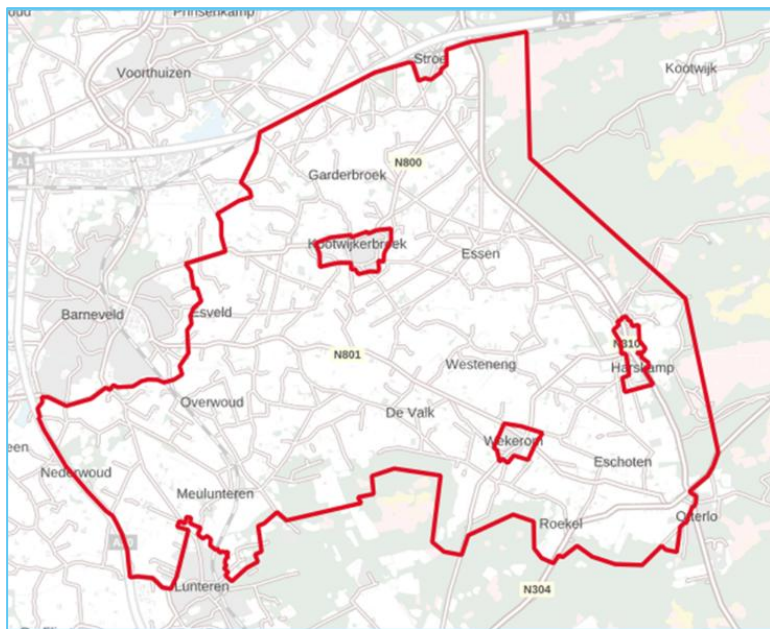
- Wat zijn de opgaven in dit gebied op basis van beleid- en regelgeving en autonome ontwikkelingen?
- Wat zijn de gecombineerde opgaven waar overheden gezamenlijk op in willen zetten?
- Welke handelingsperspectieven zijn er en welke past het beste bij de opgaven en het krachtenveld?
- Hoe ziet de volgende stap eruit en welke afspraken moeten daarvoor gemaakt worden?

2.3 Proces

Deze Pré-verkenning is uitgevoerd met de betrokken overheden, op basis van beleidsstukken, gesprekken en werksessies. Naast de gemeente Ede en Barneveld zijn dit Waterschap Vallei en Veluwe, provincie Gelderland en Regieorganisatie Landelijk Gebied (RLG). Externe partijen hebben in deze fase niet deelgenomen maar worden in de volgende fase (Verkenning) betrokken.

In de Pré-verkenning is de begrenzing van het onderzoeksgebied afgebakend (zie figuur 2). Het gebied waar de Pré-verkenning is

uitgevoerd betreft grondgebied van zowel de gemeente Ede als de gemeente Barneveld. Kernen zijn buiten de begrenzing gehouden. Zoals het kaartbeeld laat zien wordt het gebied aan de oost- en zuidzijde begrensd door de Veluwe, de A1 is aan de noordzijde de grens. Aan de westkant loopt de grens langs de kern Barneveld en volgt het de A30.

Figuur 2: Begrenzing van het gebied Ede-Barneveld

Binnen dit gebied is de landschapsstructuur in beeld gebracht, evenals de beleidsdoelen voor maatschappelijke opgaven op gebied van natuur en landschap, water- en bodem, luchtkwaliteit, landbouw, recreatie, erfgoed en defensie. Ook de uitgangssituatie en instrumenten voor deze sectorale thema's zijn in beeld gebracht. De beleidsdoelen vormen de één-overheidsagenda en zijn terug te vinden in H3 van faserapportage Huis op Orde (bijlage 1). Voor dit onderdeel is gebruik gemaakt van zowel

openbare data als beleidsstukken en onderzoeken die zijn aangedragen door de verschillende overheden.

In deze Pré-verkenning zijn de scenario's en handelingsperspectieven uitgewerkt om uitvoering te geven aan de sectorale beleidsdoelen en perspectief te bieden aan het gebied.

2.4 Leeswijzer

Dit rapport beschrijft zowel het proces dat is doorlopen als de resultaten van de Pré-verkenning. In hoofdstuk 3 wordt de kenschets van het gebied beschreven. Hoofdstuk 4 en 5 gaan over de opgaven en de problematiek. In hoofdstuk 6 wordt de uitvoeringsstrategie voor de volgende fase beschreven en in hoofdstuk 7 de conclusie.

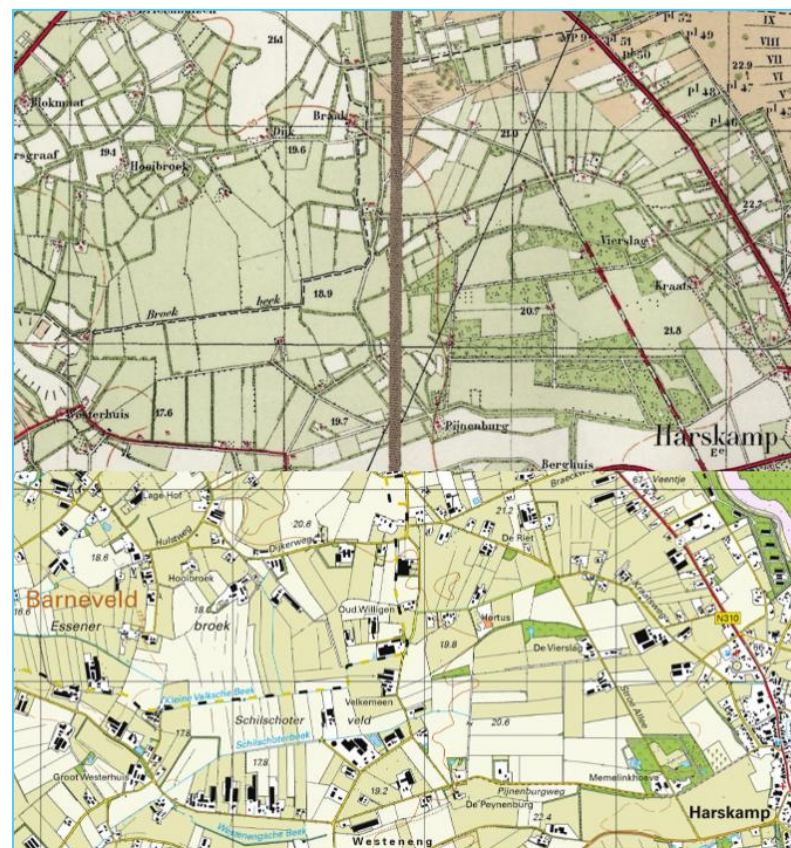
3 Kenschets van het gebied

Het plangebied is onderdeel van de Gelderse Vallei en omgeven door de stuwwallen van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. De bodem bestaat grotendeels uit zandpakketten die als dekzandruggen in het gebied zijn afgezet. Beekdalen ontstonden op (de flanken van) de stuwwallen en voeren via oost-westelijke richting water. De belangrijkste bekenstelsels in het gebied zijn die van de Esvelder beek, Barneveldse beek en de Lunterse beek. De geomorfologie van het gebied heeft het landgebruik en de wijze en periode van ontginning beïnvloed. In het plangebied zijn veel niet-grondgebonden veehouderijen gevestigd. Ook niet-agrarische bedrijvigheid is sterk in het gebied vertegenwoordigd. Een uitgebreide analyse staat in hoofdstuk 2 van de faseraffortage Huis op Orde, opgenomen in bijlage 1.

De mens heeft sterk in het landschap ingegrepen. De enorme schaalvergroting en efficiëntieslag van de tweede helft van de 20^e eeuw heeft de volgende gevolgen gehad:

- ✓ De percelen zijn sinds de 19^e eeuw een stuk groter geworden en veel historische landschapselementen zijn verdwenen, zoals oude perceelsgrenzen, houtwallen en meanderende beeklopen. Dit is het sterkst het geval in gebieden van de jonge heideontginningen.
- ✓ Het buitengebied is sinds de jaren '50 een drukke lappendeken geworden van bebouwing en bedrijvigheid: een 'confetti' van agrarische en niet-agrarische bedrijven, afgewisseld met akkers en weides.
- ✓ De waterhuishouding in het gebied is sterk aangepast. Als gevolg daarvan wordt water in het gebied snel afgevoerd, wat een hoger risico op verdroging geeft in combinatie met klimaatverandering. Het noorden van het gebied, gelegen op de dekzandrug, heeft hier sneller mee te maken dan het beekdalsysteem van het zuiden.
- ✓ Er is een groot aantal veehouderijen in het gebied, waaronder een groot aantal intensieve veehouderijen. Daardoor is er sprake van een

hoge vee dichtheid, een zeer hoge stikstofuitstoot en een verhoogd risico op zoönose.

Figuur 3: Verschil in mate van bebouwing in het gebied tussen 1938 (boven) en 2024 (onder).

4 Maatschappelijke opgaven: de problematiek

4.1 Inleiding

Het gebied Ede-Barneveld wordt geconfronteerd met vele en forse maatschappelijke opgaven op het gebied van stikstof, water en natuur. Dit vraagt om een grote inzet van de ondernemers en de gezamenlijke overheden.

4.2 Natuurlijk systeem uit balans

De hoofdpoging voor het gebied laat zich samenvatten als: 'het herstellen van het natuurlijk systeem' op het gebied van water, bodem, lucht, natuur en landschap. Deze is uit balans geraakt door menselijk ingrijpen in het verleden. Daardoor is de water-, bodem- en luchtkwaliteit achteruitgegaan, zijn landschapselementen en stukken natuur verdwenen en zijn ecosystemen kwetsbaar geworden. Klimaatverandering versterkt dit geheel.

4.3 Landbouw en niet-agrarische bedrijven onder druk

Het ondernemersklimaat staat sterk onder druk door onzekerheid over de toekomst. Dit als gevolg van onduidelijkheid over regelgeving en de juridische onzekerheid van de vergunningen. De onzekerheid is het grootst in de agrarische sector gezien de directe impact van de opgaven op de bedrijfsvoering maar ook niet-agrarische bedrijven worden geraakt. Dit grijpt in op de bestaanszekerheid waardoor gezinnen en gemeenschappen onder druk staan.

Het risico bestaat dat de publieke belangen geschaad worden als de overheden niet op tijd duidelijkheid kunnen geven en daarmee niet voor een veilig investeringsklimaat kunnen zorgen. Ondernemers hebben behoefte aan een langjarig, stabiel perspectief op gebied van beleid en regelgeving, zodat zij daar rekening mee kunnen houden bij de ontwikkeling van het bedrijf.

4.4 Milieudruk en risico's voor de volksgezondheid

Effecten van de hoge dichtheid aan veehouderijen zetten klimaat, het natuurlijk systeem, milieu en een gezonde leefomgeving voor inwoners onder druk. Het gaat hierbij om te veel aan stikstof, CO₂, fijnstof, geuroverlast en het risico op zoönose (ook naar wilde dieren) die een risico vormen voor de gezondheid van inwoners in en om het gebied.

4.5 Conclusie

De problematiek in het gebied kenmerkt zich vooral door een stapeling van forse maatschappelijke opgaven op het gebied van stikstof, natuur en water en autonome ontwikkelingen die op elkaar ingrijpen. Nieuwe vergunningen kunnen niet worden verstrekt vanwege de stikstofproblematiek waardoor het gebied "op slot" zit. Dit raakt ruimtelijke ontwikkelingen, zoals woningbouw, maar ook de ondernemers in het gebied. Van veel bedrijven zijn op dit moment de vergunningen niet geldig. Door deze impasse wordt de agrarische sector in het gebied zowel inhoudelijk als economisch hard geraakt. Het realiseren van de opgaven en perspectief voor het gebied is alleen mogelijk door een gezamenlijke integrale duurzame gebiedsaanpak.

5 Synthese

5.1 Inleiding

Het natuurlijk systeem is uit balans en niet veerkrachtig genoeg. Dit vraagt om het herstel van het natuurlijk systeem op het gebied van bodem, water, landschap en natuur. Hierdoor is het gebied ook beter in staat om de effecten van klimaatverandering op te vangen. Zoals in het vorige hoofdstuk aan bod is gekomen, heeft dat zijn weerslag op de agrarische sector en daarmee samenhangende plattelandseconomie. In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste opgaven uitgelicht, de overige thema's zijn na te slaan in bijlage 1 'Faserapportage Huis op Orde'.

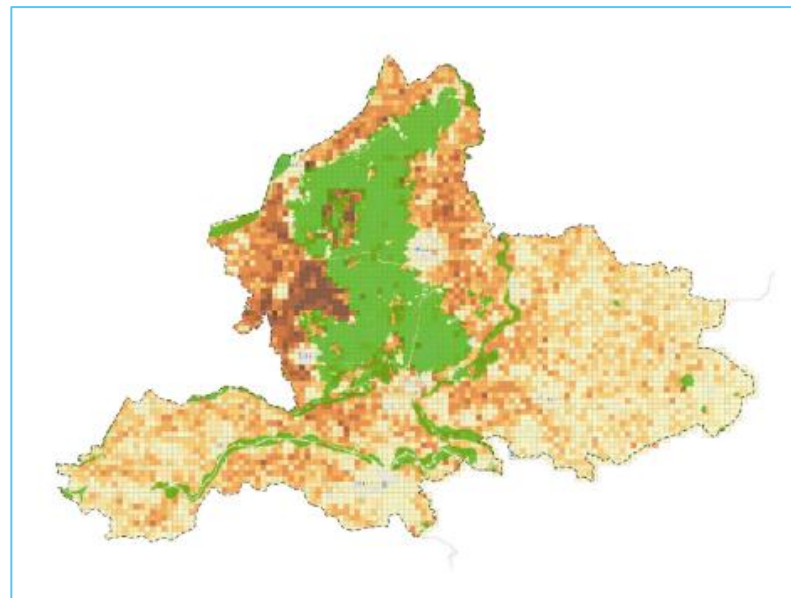
5.2 Samenhangende gebiedsopgaven

Stikstofreductie en natuurherstel

De hoogste prioriteit voor het gebied is natuurherstel door middel van stikstofreductie. In de uitgangssituatie is de stikstofdepositie afkomstig uit de landbouw (ammoniak NH_3) op N2000-gebied de Veluwe zeer hoog als gevolg van de hoge vee dichtheid. De veel te hoge stikstofdepositie op N2000-gebied de Veluwe belemmert natuurherstel en daarmee de vergunningverlening. De stikstofaanpak voor dit hele gebied, en in het bijzonder de strook van 500 meter rondom Natura 2000, zijn daarom cruciaal om de vergunningverlening in Gelderland weer "van het slot" te krijgen.

Water- en bodemkwaliteit

Naast stikstofreductie is ook het verbeteren van de waterkwaliteit van hoge prioriteit. Momenteel voldoen de hydrologische en ecologische condities van het watersysteem niet aan de richtlijnen vanuit de Kader Richtlijn Water. Uiterlijk eind 2027 moet de kwaliteit op orde zijn. De Barneveldse beek, Lunterse beek en Valkse beek zijn aangewezen als KRW-lichamen, maar alleen de Valkse beek is aangewezen als KRW-lichaam met een resultaatverplichting.

Figuur 4: Stikstofdepositie afkomstig van de landbouw in Gelderland is het hoogst in en rond het plangebied¹.

Er zijn onder meer inrichtingsmaatregelen nodig om de waterkwaliteit in de beken te verbeteren. Daarnaast ligt de oplossing ook in de haarvaten van het watersysteem (C-watergangen). Om de waterkwaliteit te verbeteren is het nodig de hoeveelheid nitraat en fosfaat in deze watergangen en de aangelegen percelen te verminderen. Deze doelstellingen zijn alleen te realiseren door een combinatie van generiek- (8^e Programma Nitraat), gebiedsgericht beleid (o.a. Omgevingsplan) en een goede samenwerking met de grondeigenaren en de gemeenten. Dit is onderdeel van het Doe-spoor van de Uitvoeringsstrategie in dit gebiedsproces (zie 6.4).

¹ Bron: <https://www.gelderland.nl/themas/stikstof/veluwe/stikstofsituatie>

Water en bodem bevatten in dit gebied in het algemeen te veel nutriënten en schadelijke stoffen. Het gebied is daarom door het kabinet aangewezen als Nutriënten Verontreinigd (NV) gebied. Dat betekent dat de reductie van nitraat en fosfaat in de bodem noodzakelijk is om de waterkwaliteit te herstellen. Het 7^e en 8^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn zijn daarom relevant voor dit gebied, aangezien daarin o.a. over zoneringen rondom watergangen wordt gesproken. Een dergelijke zonering kan een zeer grote impact hebben op het grondgebruik in dit gebied in verband met bemesting en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Doelrealisatie kan alleen gerealiseerd worden door samenwerking tussen de verschillende overheden en de grondeigenaren. Het is nu nog niet bekend hoeveel keuzevrijheid de overheden straks hebben ten aanzien van dergelijke maatregelen. In het najaar van 2025 wordt het 8^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn bekend gemaakt. Op dat moment kunnen de uitkomsten mee worden genomen in de Verkenningfase om nadere handelingsperspectieven te bepalen.

Klimaatadaptatie

Door het menselijk ingrijpen in het watersysteem is het gebied sterk droogtegevoelig. Ook de aangrenzende natuur van de Veluwe heeft hieronder te lijden. Hydrologische maatregelen rondom en in de beken, beekdalen, landbouwgronden en (agrarische) natuur moeten het gebied klimaat robuuster maken en voor natuurherstel zorgen. Deze maatregelen kunnen niet alleen op gronden van de overheden worden gerealiseerd. Het stimuleren en faciliteren van maatregelen bij andere grondeigenaren via beleid en regelgeving en via samenwerking met de grondeigenaren in het gebied is dus noodzakelijk.

Luchtkwaliteit

De hoge concentratie van veehouderijen heeft negatieve effecten op de luchtkwaliteit. De geurbelasting in het gebied is hoog en met name de pluimveehouderijen stoten veel fijnstof uit. Met innovaties hebben intensieve veehouderijen doorgaans wel de mogelijkheid om de emissies

te beperken. De grondgebonden veehouderij heeft deze mogelijkheid veel minder. Momenteel loopt er al een aantal projecten in samenwerking met de pluimveesector om de emissies omlaag te brengen. Daarnaast is het aanscherpen van het geurbeleid ten dele een keuze voor de gemeenten. Ook de landelijke overheid is van plan de geurnormen voor veehouderijen aan te scherpen. Gemeente Ede is voornemens om de strengere geurnormen die vanuit Den Haag worden voorgeschreven al vast mee te nemen in haar nieuwe beleid.

Natuur en landschappelijke kwaliteit

Momenteel zijn leefgebieden van flora en fauna nog te veel versnipperd en worden deze te veel verstoord. De ecologische kwaliteit van bestaande natuur en landschapselementen is niet op orde (zie H3 Basiskwaliteit Natuur in Huis op Orde). Tegelijkertijd dient nieuwe natuur een plek te krijgen in het gebied. Daarbij gaat het om de uitbreiding van bos, overige natuur en groenblauwe dooradering. Dit in combinatie met het verbeteren van de verbinding tussen leefgebieden en het verzachten van de overgang tussen natuur en agrarisch landschap.

5.3 Autonome ontwikkelingen

Een grote factor in het gebied in relatie tot de maatschappelijke opgaven is de agrarische sector. De verwachting is dat het aantal bedrijven in dit gebied tussen nu en tien jaar met meer dan de helft zal afnemen. De agrarische sector in het algemeen en de melkveehouderij in het bijzonder zal een steeds kleinere rol van betekenis gaan spelen als het gaat om de economische drager van het gebied. De beheerstaak (beheer en onderhoud van het landschap) door de agrarische sector zal daarentegen, gezien de maatschappelijke opgaven, van steeds grotere betekenis worden. De recente uitspraak (december 2024) van de Raad van State over het additionaliteitsbeginsel en intern salderen zal niet alleen van grote invloed zijn op de agrarische bedrijvigheid maar ook op niet agrarische economische activiteiten in het gebied. De juridische werkelijkheid als gevolg van de vele juridisch ongeldige vergunningen van dit moment gaat een grote impact hebben. Maar ook de economische

werkelijkheid als gevolg het grote aantal natuurlijke stoppers, het sterk teruglopende rendement in de melkveehouderij en de opkoopregelingen heeft de komende jaren daarom naar verwachting een enorme invloed op het gebied. Zonder aanvullend integraal beleid zal de impact op het gebied sociaal, economisch en ruimtelijk sterk negatief zijn. Daarnaast is de verwachting dat zaken als ondermijning in toenemende mate ruimte krijgen in dit gebied.

Hieronder een overzicht van het effect van de autonome ontwikkelingen:

- ✓ Grote daling van het aantal agrarische bedrijven (halvering binnen tien jaar), daardoor forse toename van het aantal vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen. Het risico op ondermijning neemt toe.
- ✓ De melkveehouderij krijgt het financieel erg moeilijk en zal een economische sterk in belang afnemen. De beheerstaak van het landelijk gebied door de agrarische sector blijft van groot belang.
- ✓ De economische draagkracht van het gebied komt sterk onder druk te staan als gevolg van de uitspraken van de Raad van State rondom stikstof. Dit geldt zowel voor agrarische- als niet-agrarische bedrijven.
- ✓ De natuur zal zich positief ontwikkelen als gevolg van de stikstofdaling.
- ✓ De KRW-maatregelen zorgen voor een betere bodem- en waterkwaliteit. De maatregelen zijn ook van invloed op het agrarisch grondgebruik (bemesting en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen).
- ✓ Klimaatrobuuste inrichting van beeksystemen zorgt voor betere klimaatbestendigheid van het gebied. Het heeft ook ruimtelijke impact en invloed op agrarisch grondgebruik.
- ✓ Het aantal rechtszaken rondom maatschappelijke opgaven neemt toe. Dit heeft gevolgen voor de vergunning van bedrijven en voor het beleid en de handhaving door overheden.
- ✓ Sociaalmaatschappelijke impact erg groot als gevolg van bovenstaande.

In bijlage 2 zijn de autonome ontwikkelingen thematisch gerubriceerd. Bij elk thema is benoemd tot welke gevolgen dit leidt voor het gebied en of dit op de korte termijn of op de lange termijn zichtbaar zal worden. Daarnaast zijn de verwachte effecten benoemd.

5.4 Bestuurlijke urgentie

Door onzekerheid over het beleid, de onduidelijkheid over de juridische houdbaarheid van de vergunningen en het stilvallen van de vergunningverlening heerst er veel onzekerheid bij ondernemers en hun gezinnen. Landelijk beleid voor doelen op het gebied van stikstof, water en natuur zijn jarenlang vooruitgeschoven, waardoor de urgentie zeer hoog is opgelopen.

Het bundelen van krachten en middelen door de gezamenlijke overheden in een programmatische aanpak leidt tot een gestructureerde daling van stikstof voor natuurherstel mede in verband met het additionaliteitsbeginsel en het verbeteren van de waterkwaliteit. Het realiseren van de sectorale doelen is daarom één van de argumenten voor samenwerking in een gebiedsproces.

De overheden zijn momenteel los van elkaar met verschillende beleids- en uitvoeringssporen bezig om doelen te realiseren. Echter, er is een gezamenlijke agenda op basis van de doelen (zie bijlage 1 'Faserapportage Huis op Orde'), de 'één-overheidsagenda', en een gedeelde visie op wat de overheden in dit gebied willen bereiken (kijkrichting). Dit maakt het mogelijk om samen verder te komen dan wanneer ieder afzonderlijk werkt aan de realisatie van de doelen en het gewenste perspectief voor het gebied. Overheden hebben verschillende deelbelangen die sneller en efficiënter en met meer draagvlak door een gezamenlijke uitvoeringsstrategie gerealiseerd kunnen worden.

Sectorale doelen – korte termijn

Op korte termijn is het belangrijk dat deze sectorale doelen snel worden gerealiseerd. De bestuurlijke urgentie bestaat uit de volgende punten:

- De vergunningverlening zit “op slot” en ondernemers weten niet waar zij aan toe zijn. Beweging in beleid, regelgeving en stimulans is essentieel voor ondernemers om in/met het gebied te kunnen werken aan maatschappelijke doelen; Hiervoor is het belangrijk dat de overheden op één lijn naar buiten treden en geen tegenstrijdig beleid of instrumenten ontwikkelen.
- Het combineren van instrumenten van de verschillende overheden is nodig om de gestapelde opgaven aan te pakken.
- Naar verwachting zal de agrarische sector en vooral de melkveehouderij een steeds kleinere rol gaan spelen. Dit heeft grote impact op het gebied, zowel economisch als landschappelijk (ruimtelijke kwaliteit). Maar hoe groot die afname zal zijn en om welke effecten het precies gaat weten we niet. Die analyse is nodig om te kunnen anticiperen op de toekomst;
- De huidige context is zeer dynamisch, er is nog veel onduidelijkheid omtrent het Rijksbeleid, de ontwikkelingen volgen elkaar snel op. In deze tijd van onzekerheid met vele ‘schuivende panelen’ moeten de doelen als vertrekpunt worden genomen: wat kan er al wél?
- Voor realisatie van de doelen is aansluiting nodig op de energie in het gebied. Welke burgers en ondernemers zijn er die op hun gronden of bedrijf invulling willen geven aan de opgaven?

Perspectief voor het gebied – lange termijn

Voor de langere termijn gaat het meer over het perspectief dat de overheden het gebied willen bieden. De gewenste ontwikkelingen moeten worden gestimuleerd, gefaciliteerd en (juridisch) mogelijk gemaakt worden.

Het ruimtelijk beleid van met name de gemeentes speelt daarbij een belangrijke rol.

Argumenten voor samenwerking op dit vlak zijn:

- Het huidige beleid van de verschillende overheden is niet voldoende om perspectief te bieden aan het gebied.
- Uitvoering geven aan de één-overheidsgedachte door beleid gezamenlijk af te stemmen.
- Om beleid, bevoegdheden en instrumentarium op elkaar af te kunnen stemmen is meer nodig dan een regulier gezamenlijk overleg. Dit vraagt om een programmatische aanpak waarbij krachten en middelen gestructureerd worden ingezet en geborgd zijn in iedere organisatie.

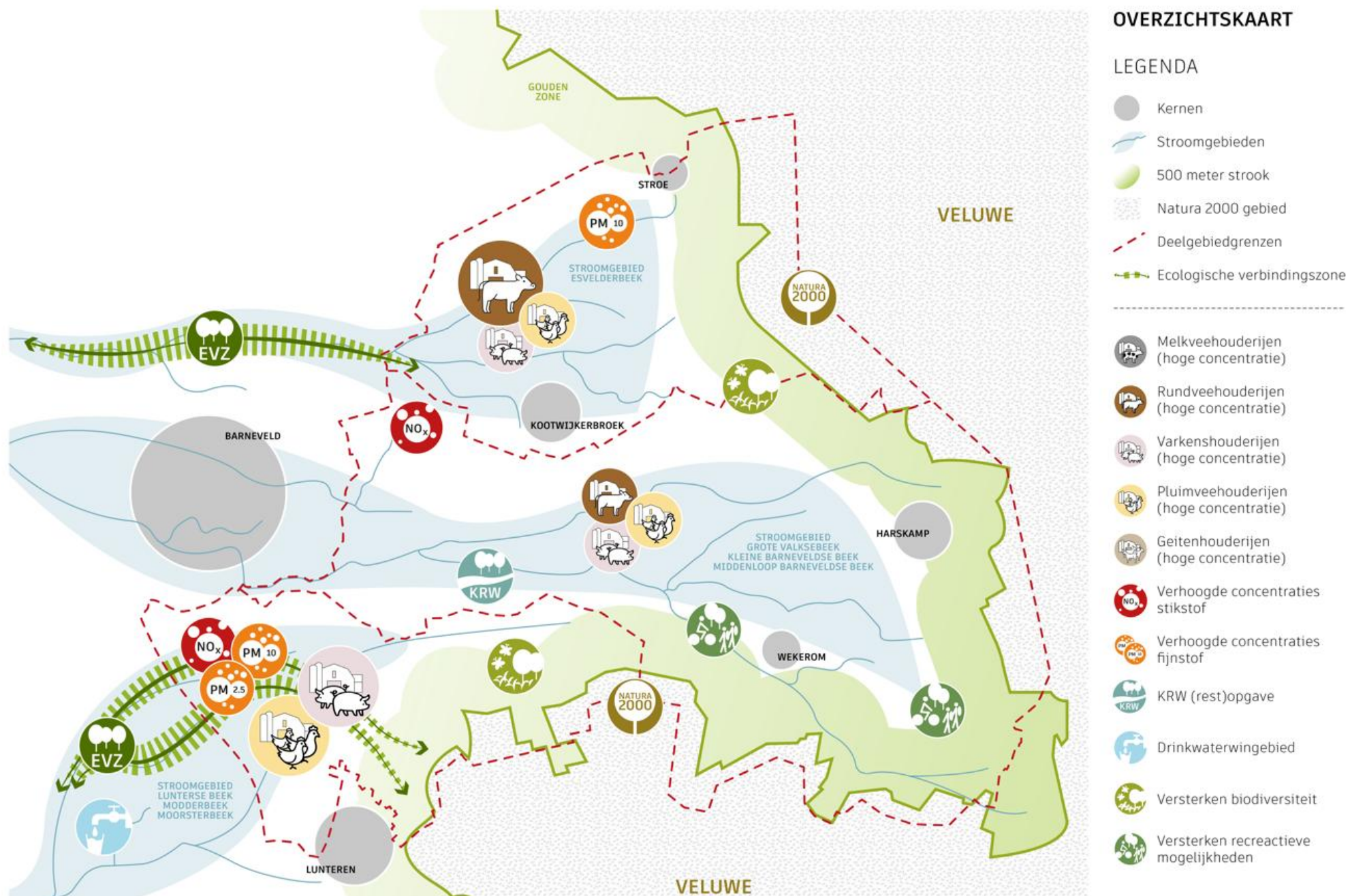
5.5 Conclusie

De omvang van de opgaven op landelijke schaal is groot en krijgt een forse doorvertaling naar dit gebied. Hierdoor is er grote onzekerheid bij ondernemers en hun gezinnen en ligt vergunningverlening volledig stil. Bevoegdheden, kennis en kunde liggen bij de afzonderlijke overheden, andere organisatie en ondernemers die allemaal vanuit hun eigen verantwoordelijkheid en manier betrokken zijn bij de doelrealisatie. Met dit gebiedsproces wordt als gezamenlijke overheden middels een programmatische aanpak gestructureerd samen met het gebied een forse bijdrage geleverd aan natuurherstel en stikstofreductie mede i.v.m. het additionaliteitsbeginsel en waterkwaliteitsdoelen.

De impact van de opgaven en autonome ontwikkelingen op het gebied zijn nu al enorm en grijpen allemaal op elkaar in. Door rechterlijke uitspraken over stikstof in relatie tot de houdbaarheid van vergunningen en onduidelijkheid over (on)mogelijkheden in relatie tot de opgaven staat een groot deel van de bedrijven op slot. Doelrealisatie van de maatschappelijke opgaven is de enige manier om de vergunningverlening weer vlot te trekken. Effectuering van maatschappelijke doelen gaat ook in de toekomst nog een grote impact geven op het gebied van economie, natuur en

landschap, gezondheid en leefbaarheid. Door als gezamenlijke overheden aan een gezamenlijk gebiedsperspectief te werken kunnen de effecten van de maatschappelijke opgaven en de gebiedsontwikkeling in samenhang vormgegeven en uitgevoerd worden.

Overheden kunnen dit niet alleen. Een intensieve betrokkenheid en samenwerking met mensen en ondernemers in het gebied is uitgangspunt om te komen tot een gezamenlijk gebiedsperspectief. De verwachting is dat aansluiten bij, verleiden tot dan wel aanjagen van de ondernemersgeest met een vrijwillig karakter om een bijdrage te leveren een grotere kans maakt dan een dwingend karakter (zoals bij de reconstructiewet). Dus: samen met het gebied, aansluiten bij het gebied.

Figuur 5: Overzichtskaat met beleidsopgaven en gebiedsindeling naar stroomgebieden

6 Uitvoeringsstrategie

6.1 Kijkrichting

De hoofddambitie is een duurzaam toekomstperspectief voor het gebied voor:

1. Een goede balans tussen het natuurlijk systeem en het economische (land-)gebruik:
 - Voor een veerkrachtig, klimaat adaptief gebied;
 - Voor hogere natuurwaarden en een beter milieu;
 - Voor een herkenbare ruimtelijke- en landschappelijke identiteit;
2. Een toekomstbestendig ondernemers- en investeringsklimaat, voor de huidige ondernemersgezinnen en toekomstige generaties;
3. Een leefbare en gezonde fysieke leefomgeving voor mensen die wonen en verblijven in het gebied en daaromheen.

Vertrekpunt daarbij is de kracht van het gebied: geworteld in traditie met een ondernemende blik gericht op de toekomst

Scenario 1 Autonome ontwikkelingen

In dit scenario is bestaand beleid uitgangspunt en ontwikkelingen uitgangspunt. Overheden werken informeren elkaar maar werken niet samen. Opgaven worden sectoraal benaderd. Duurzame ontwikkelingen in de agrarische sector worden niet of nauwelijks ondersteund. Er wordt gewerkt op basis van een gezamenlijk gebiedsperspectief.

Autonome ontwikkelingen dragen in dit gebied al bij aan doelrealisatie op het gebied van stikstof, natuur en water. De vraag is of dit voldoende zal zijn is mede afhankelijk van mogelijk generiek beleid vanuit het Rijk. Op dit moment is dat in deze Pré-verkenning buitengewoon moeilijk te kwantificeren. In tabel 1 is per thema een kwalitatieve omschrijving gegeven van de inschatting van het effect op het gebied.

Tabel 1: Tabel Autonome ontwikkelingen versus gebiedsproces

Thema	<i>Scenario 1</i> Autonome ontwikkelingen	<i>Scenario 2</i> Gebiedsproces
Stikstof	Daling	Snellere daling
Fijnstof	Daling	Snellere daling
Geur	Daling	Snellere daling
Waterkwaliteit	Verslechtert	Verbeterd
Klimaatbestendigheid	Verbeterd niet	Verbeterd
Natuur	Verbeterd langzaam	Verbeterd sneller
Leefbaarheid	Gaat achteruit	Behoudt of versterkt
Zoönose	Verbeterd	Verbeterd sneller
Economie	Gaat achteruit	Versterkt
Samenwerking	Sectoraal, synergie wordt niet benut	Integraal, synergie wordt benut

Uit deze tabel blijkt in zijn algemeenheid dat de doelen bij de thema's in scenario 2 gebiedsproces sneller worden behaald of worden versterkt ten opzichte van scenario 1 autonome ontwikkelingen.

Scenario 2 Gebiedsproces

In dit scenario wordt het beleid van de verschillende overheden op elkaar afgestemd en wordt integraal programmatisch en gestructureerd samengewerkt aan een gezamenlijk gebiedsperspectief. Duurzame ontwikkelingen worden ondersteund.

De verwachting is dat met deze werkwijze de doelen sneller kunnen worden behaald. De overheden kunnen inzetten in op een gezamenlijke programmatische aanpak en zijn daarmee minder afhankelijk van het generiek beleid van de Rijksoverheid.

6.2 Vertrekpunten

Bij het bepalen van de uitvoeringsstrategie zijn de volgende vertrekpunten vastgesteld:

1. *De gezamenlijke opgaven en agenda: gebiedsfiche*

De opgaven in het gebied zijn groot, met name voor stikstof, natuur en water. Daarnaast zijn ze urgent en complex. Ze hebben een grote economische en sociaal maatschappelijke impact op het gebied. Om versnelling te kunnen aanbrengen in de uitvoering, wordt voorafgaand aan de Verkenningfase een gezamenlijk gebiedsfiche opgesteld, waarin specifiek voor dit gebied gekwantificeerde doelen zijn opgenomen. De opgaven in hectares zoals die door de provincie Gelderland zijn geformuleerd in gebiedsfiche 12, wijken namelijk af van de ambities van de overige overheden. De gezamenlijk bepaalde gebiedsdoelen worden vastgelegd in de gebiedsfiche. Deze wordt bestuurlijk voorgelegd en vastgesteld.

2. *Gebiedsafbakening*

Er wordt voorgesteld om het gebied voor de Verkenning uit te breiden met het zuidwestelijk deel van de gemeente Ede (grondgebied links van de A30 tot 100 meter onder de beekoevers van de Lunterse beek en gemeentegrens). Dit in verband met de ligging van de ecologische verbindingzone rondom de Lunterse beek en het grote cluster van intensieve veehouderijen waardoor de opgaven op het gebied van stikstof, fijnstof, geur daar groot zijn.

3. *Deelgebieden*

In deze Pré-verkenning zijn oorspronkelijk drie deelgebieden benoemd op basis van de stroomgebieden van de drie beken. Ook is de strook van 500 meter rondom de Veluwe als deelgebied te onderscheiden, aansluitend op zowel gemeentelijk beleid als het nieuwe stikstofbeleid van de provincie.

De strook van 500 meter rondom de Veluwe is bijzonder urgent voor stikstofreductie en natuurherstel. En in het stroomgebied van de Lunterse beek bevindt zich een stapeling van opgaven op het gebied van stikstof,

fijnstof, geur, waterkwaliteit en ecologische verbindingzones. Daarom wordt voorgesteld om met deze twee deelgebieden te starten in de Préverkenning.

In de Verkenningfase moet besloten worden hoe om te gaan met de andere twee deelgebieden. Afwegingen die hierbij een rol kunnen spelen zijn bijvoorbeeld koppelkansen tussen opgaven, waar worden al projecten uitgevoerd, zijn er initiatieven vanuit het gebied of waar liggen gebied overstijgende gebieden voor bepaalde opgaven. Het werken in deelgebieden maakt onderdeel uit van de uitvoeringsstrategie.

4. *Aansluiten op cyclus gemeentelijke Omgevingsvisie*

Voor gemeenten is het van belang om regie te kunnen voeren op doelen. Uitgangspunt hierbij zijn de Omgevingsvisies en de daarbij behorende beleidscycli van de gemeenten. Het is belangrijk om de impact van de economische en juridische effecten in het gebied te blijven monitoren en bezien hoe deze zich verhouden tot de omgevingsvisies van de gemeenten Ede en Barneveld en de maatschappelijke opgaven.

6.3 Uitvoering

In de komende verkenningfase wordt op basis van de gezamenlijk gebiedsfiche, waarin de opgaven en ambities zijn benoemd, focus aangebracht in de uit te voeren maatregelen. De focus zal in eerste instantie vooral liggen op stikstofreductie om de natuur te herstellen en de vergunningverlening weer op gang te brengen. En daarnaast op de realisatie van de KRW-doelen omdat deze vóór 2028 gerealiseerd moeten zijn.

6.3.1 Voorgestelde aanpak

De overheden werken in een dynamisch gebiedsproces waarin met een programmatische gestructureerde aanpak gewerkt wordt aan doelrealisatie van de gezamenlijke gebiedsfiche middels een gebiedsprogramma.

Met dynamisch gebiedsproces wordt bedoeld dat de opgaven van de verschillende overheden gedurende het proces kunnen wijzigen. Een voorbeeld hiervan is het voorbereidingsbesluit dat in maart 2025 genomen is door het college van GS van de provincie Gelderland waarbij de strook van 500 meter rondom N2000 gebied de Veluwe is aangewezen ten behoeve van de stikstofreductie om de vergunningverlening weer op gang te kunnen brengen. Indien nodig wordt bij gewijzigde opgaven na onderling overleg het gebiedsprogramma aangepast.

In het gebiedsprogramma wordt per opgave omschreven of het generiek of gebiedsgericht wordt uitgewerkt, wie hiervoor verantwoordelijk is, welke uitvoeringsprojecten hieronder vallen, welke tijdslijn erbij hoort en hoeveel budget ervoor beschikbaar is. De manier waarop de doelen worden gerealiseerd wordt besproken en zoveel mogelijk samen bepaald met het gebied. Het verdient de aanbeveling om het gebiedsprogramma ter besluitvorming voor te leggen aan de bestuursorganen van de betrokken partijen. Dit geeft mandaat aan de betrokken bestuurders en bevordert continuïteit bij de uitvoering.

6.3.2 Verkenningfase

In de Verkenningfase gaan de overheden actief aan de slag om te komen tot een gedragen gebiedsprogramma waarmee de uitvoering gezien de grote urgentie zo snel mogelijk kan worden gestart. Hieronder staat op hoofdlijnen opgesomd waarmee we z.s.m. willen starten:

- Vaststelling van de aangepaste gebiedsbegrenzing
- Opstellen gebiedsprogramma en bijbehorende gebiedsbegroting waarbij opgaven en ambitie in balans zijn met de financiële middelen.
- Opstarten overleggen om te komen tot een gebiedsfinanciering door middel van een gebiedsfonds.
- In overleg met de agrarische sector over wat nodig is om te komen tot een duurzaam toekomstperspectief voor de sector.
- Instrumentenkoffer afstemmen op behoefte van het gebied waarbij stimuleren en faciliteren uitgangspunt is.

- Bepalen met gebiedspartners welk uitvoeringsinstrumentarium het beste past bij de realisatie van het gebiedsprogramma.

Een uitgebreid overzicht van de verkenningsoopdrachten is opgenomen in de bijlage 3.

6.3.3 Doe-spoor

Naast de activiteiten in de Verkenningfase, wordt er ook gewerkt aan uitvoering. Dit noemen we het Doe-spoor. Op dit moment zijn er al projecten in uitvoering en in voorbereiding. Het is van groot belang dat dit door blijft gaan en daar waar mogelijk wordt gestimuleerd of versneld. Binnen het doe-spoor informeren partijen elkaar over de projecten en wordt er afgestemd welke projecten individueel of samen met een andere gebiedspartner(s) worden opgepakt. Binnen het doe-spoor wil men ook leren van de projecten en het samenwerken. Om dit concreet te maken worden er in gezamenlijkheid drie projecten uitgelicht waarvoor onderzoeksvragen worden opgesteld om kennis en ervaring op te doen en te delen. Dit kan van grote toegevoegde waarde zijn bij de realisatie van het gebiedsprogramma.

Voor een uitgebreid overzicht van de projecten die aangedragen zijn door de opdrachtgevers zie bijlage 4. De lopende projecten zijn opgenomen in bijlage 1 Faserapportage Huis op Orde.

6.4 Kernwaarden voor de samenwerking

Het benoemen en vaststellen van gezamenlijke kernwaarden is van belang voor een succesvolle en langdurige samenwerking.

De volgende kernwaarden zijn benoemd:

- Er wordt gewerkt vanuit gezamenlijke urgentie aan een duurzaam toekomstperspectief voor het gebied.
- Overheden werken aan gezamenlijke agenda en steunen elkaar.
- Gezamenlijke verantwoordelijkheid is uitgangspunt zowel voor het integraal laten landen van generiek maatregelen of beleid.

- Zowel voor generieke als gebiedsgerichte maatregelen wordt gezamenlijk verantwoordelijkheid gedragen en genomen.
- Transparantie over wat niet meer kan maar ook over wat wel mogelijk is in het gebied.
- Gezamenlijk bewustzijn van de dynamiek in het krachtenveld in relatie tot het adaptieve proces.
- Wachten op duidelijkheid van generieke maatregelen sluit niet aan bij de urgentie van de opgaven in het gebied. Vanuit de gebiedsfiche wordt er gewerkt aan een gezamenlijk gebiedsprogramma op hoofdlijnen vanuit wat wel kan.
- Gezamenlijk wordt er geïnvesteerd in gebiedsgerichte en integrale ambtelijk en bestuurlijke sturing.

6.5 Organisatie

De samenwerkende overheden hebben de wens uitgesproken om beleid en uitvoering van alle verschillende overheidslagen in het gebiedsproces op elkaar af te stemmen. Er wordt in het gebied als één overheid gewerkt aan de uitvoering van het gezamenlijk gebiedsfiche in de vorm van een gebiedsprogramma waarvoor bestuurders collectief verantwoordelijk zijn. De cyclus van de Omgevingswet en Omgevingsvisie zijn leidend om het beleid op elkaar af te stemmen.

Afspraken over samenwerking

Als eerste stap in de Verkenning wordt een document opgesteld waarin de rollen, taken en verantwoordelijkheden van alle partijen met inachtneming van de kernwaarden duidelijk worden omschreven. Advies is om dit document bestuurlijk vast te laten stellen als fundering voor verdere inhoudelijke en bestuurlijke samenwerking om te komen tot een gebiedsprogramma.

Opdrachtgeverschap:

Er speelt erg veel in het gebied en de gemeenten hebben gezien het ravijnjaar 2026 de nodige financiële uitdagingen die effect hebben op de mate van betrokkenheid bij de Verkenning. In dit gebiedsproces is gezien de urgentie en complexiteit van de maatschappelijke opgaven ambtelijk de

nadrukkelijke voorkeur uitgesproken om als één overheid invulling te geven aan dit gebiedsproces. Invulling geven aan het opdrachtgeverschap heeft een formele- administratieve- en een inhoudelijke kant. Gezien deze situatie, de formele verantwoordelijkheid van de provincie Gelderland als het gaat om de reductie van stikstof en het zicht op de integrale opgave wordt aanbevolen de provincie Gelderland te consulteren of zij formeel opdrachtgever willen zijn voor de Verkenning. Als de provincie Gelderland hiertoe bereid is stelt deze na afstemming met de stuurgroep een uitvraag op voor de verkenningfase en brengt deze daarna in procedure. Inhoudelijk is de stuurgroep opdrachtgever.

Organisatiestructuur

In een gebiedsproces als deze met urgente en complexe opgaven is een juiste ambtelijke en bestuurlijke inbedding van belang. Bestuurlijk mandaat en aandacht voor bestuurlijke kwetsbaarheid vraagt blijvend aandacht. Op meerdere bestuurlijke tafels zoals bijvoorbeeld Foodvalley en NOVEX wordt er gesproken over dit gebiedsproces. Uitgangspunt voor de besluitvorming volgt de Omgevingswet: 'centraal waar het moet en decentraal daar waar het kan'. In de ambtelijke organisatie is bestuurlijke dekking en doorzettingsmacht essentieel om invulling te kunnen geven aan de realisatie van het gebiedsprogramma.

Het advies is om te gaan werken in de volgende structuur:

- Stuurgroep (met onafhankelijk voorzitter)
- Ambtelijke Project Groep (met onafhankelijk voorzitter)
- Projectteam (uitvoerend voor de realisatiefase)

Daarnaast blijven de verschillende overheidsbesturen een rol spelen bij de besluitvorming in het proces en de ambtelijke organisaties bij de uitvoering, o.a. van het Doe-spoor.

Stuurgroep

We adviseren om te werken met een stuurgroep waarin alle betrokken gebiedspartijen, inclusief directe vertegenwoordigers uit het gebied zoals Staatsbosbeheer, vertegenwoordigd zijn onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. De vertegenwoordigers uit het gebied worden bepaald op basis van de krachtenveldanalyse. De stuurgroep is de formele

opdrachtgever voor de realisatie van het gebiedsprogramma. Vooraf moet duidelijk zijn wat de rol en bevoegdheid is van de stuurgroep. Een onafhankelijke voorzitter biedt continuïteit voor het proces en de realisatie van het gebiedsprogramma. Deze is niet gebonden aan de bestuurstermijnen en risico's die inherent zijn aan het openbaar bestuur. Daarnaast maakt het de stuurgroep minder politiek waardoor bestuurders minder kwetsbaar zijn. Deze onafhankelijke voorzitter moet kunnen rekenen op de ambtelijke en bestuurlijke loyaliteit en betrokkenheid van de betrokken organisaties. Ambtelijke ondersteuning van de voorzitter bij haar of zijn taakuitvoering is hierbij uitgangspunt.

Ambtelijke projectgroep

Naast de stuurgroep adviseren we een ambtelijke projectgroep waarin alle betrokken partijen uit de stuurgroep vertegenwoordigd zijn. Vooraf moet duidelijk zijn wat de rol en bevoegdheid is van de ambtelijke projectgroep (APG). De ambtelijke projectgroep stemt af, bespreekt en toetst de stukken alvorens ze ter besluitvorming worden voorgelegd aan de stuurgroep. In deze ambtelijke projectgroep worden de voorstellen besproken alvorens ze worden voorgelegd aan de stuurgroep. Ook hier adviseren we een onafhankelijke voorzitter. Een onafhankelijke voorzitter draagt bij aan continuïteit en voorkomt dat ambtelijke medewerkers in een loyaliteitsspaat komen.

Indien nodig kan de voorzitter van de ambtelijke projectgroep interveniëren in de betrokken organisatie.

Projectteam

In verband met de urgentie en complexiteit en omvang van de opgaven adviseren we een projectteam bestaande uit o.a. projectmanager en projectsecretaris en vertegenwoordigers van de 4 overheden die betrokken zijn bij de uitvoering van lopende projecten. Voor de bemensing of ondersteuning van dit team wordt ook nadrukkelijk gekeken naar de Rijks Uitvoerings Organisaties (RUO's), bijvoorbeeld: Kadaster, Staatsbosbeheer en RVO. Het projectteam zorgt voor de onderlinge

coördinatie tussen partijen en projecten, bewaken de kernwaarden en zijn het gezicht naar buiten. Dit team kan zich volledig richten op de realisatie van het gebiedsprogramma in de realisatiefase. We adviseren om het projectteam ook in te zetten in het Doe-spoor voor de inventarisatie, coördinatie en/of realisatie van lopende projecten of de projecten die binnenkort in de uitvoering gaan. Daarnaast kan het projectteam een selectie maken van een drietal projecten uit het Doe-spoor waarmee men kennis en ervaring wil opdoen. Dit voorstel kan ze vervolgens voorleggen aan de ambtelijke projectgroep en de tuurgroep ter besluitvorming. Door het projectteam in te zetten in het Doe-spoor wordt ervaring en kennis verzameld in de verkenningfase die bij de verdere uitvoering van het gebiedsprogramma van meerwaarde is. Ook ondersteunt het projectteam de stuurgroep en de ambtelijke projectgroep bij het organiseren van de bijeenkomsten, afstemmen en voorbereiding van de stukken. Om te komen tot een goede samenwerking tussen het projectteam en de betrokken ambtelijke organisaties zijn bindende afspraken van belang.

Het projectteam dat hybride is verantwoordelijk voor de voorstellen richting ambtelijke projectgroep en stuurgroep en verantwoordelijk in de realisatiefase voor de uitvoering van het gebiedsprogramma. Tevens voor de afstemming en coördinatie tussen partijen en projecten. Het projectteam zal doordat zij het gezicht naar buiten zijn het meest in verbinding staan met de mensen in het gebied.

Een goede communicatie en samenwerking tussen de projectmanager van het projectteam en de leden van de stuurgroep kan bijdragen aan een goede verstandhouding met de mensen in het gebied en draagt daardoor bij aan een adequate uitvoering van het gebiedsprogramma.

6.6 Verantwoordelijkheden

Er speelt erg veel in het gebied en de gemeenten hebben, gezien het ravijnjaar 2026, de nodige financiële uitdagingen die effect hebben op de mate van betrokkenheid bij de Verkenning. Gezien deze situatie en het feit dat de formele verantwoordelijkheid bij de provincie Gelderland ligt als het

gaat om de reductie van stikstof en het zicht op de integrale opgave, wordt aanbevolen de provincie Gelderland te consulteren of zij formeel opdrachtgever willen zijn voor de Verkenning. Als de provincie Gelderland daartoe bereid is stelt deze na afstemming met de met de stuurgroep een uitvraag op voor de verkenningsfase en brengt deze daarna in procedure.

In het gebiedsprogramma wordt per programma (opgave) omschreven of het generiek of gebiedsgericht wordt uitgewerkt, wie hiervoor verantwoordelijk is, welke uitvoeringsprojecten hieronder vallen, welke tijdslijn erbij hoort en hoeveel budget ervoor beschikbaar is. Het verdient de aanbeveling om het gebiedsprogramma ter besluitvorming voor te leggen aan de bestuursorganen van de betrokken partijen. Dit geeft mandaat aan de betrokken bestuurders en bevordert continuïteit bij de uitvoering.

6.1 Participatie en communicatie

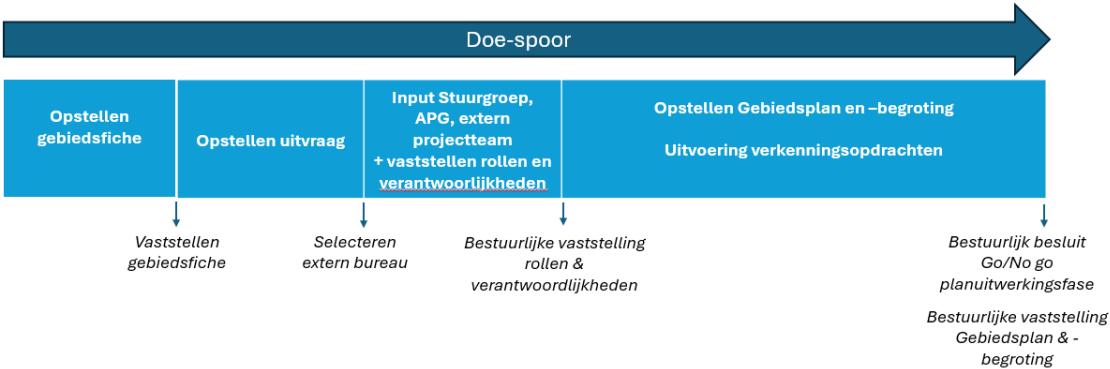
Tijdens de Verkenning en het doe-spoor is participatie en communicatie belangrijk. Hiervoor is een participatieplan en communicatieplan nodig. De resultaten van krachtenveldanalyse die uitgevoerd is tijdens de Pré-verkenning dient als basis voor deze plannen. In de Pré-verkenningsfase is de krachtenveldanalyse uitgevoerd zonder externe gebiedspartijen. In de verkenningsfase worden vervolgens de externe gebiedspartijen betrokken en de krachtenveldanalyse zo nodig aangevuld. Het participatie- en communicatieplan wordt opgesteld op basis van de reeds uitgevoerde krachtenveldanalyse en later aangevuld en/of aangepast met de informatie van de externe partijen.

In bijlage 5 zijn de aanbevelingen voor het participatie- en communicatieplan opgenomen.

6.2 Fasering

Afhankelijk van bestuurlijke instemming met de verkenningsfase zal na de zomervakantie van 2025 de gezamenlijke intentieovereenkomst bestuurlijk worden ondertekend. Dit betekent niet dat de voorbereidingen

voor verkenningsfase niet voor de zomer kunnen starten. Advies is om zodra na de bestuurlijke uitspraak van 4 juli direct te starten met de voorbereiding voor de uitvraag en deze in oktober in de markt zetten. Feitelijk kan de verkenning dan in januari starten. Gezien het feit dat er gemeenteraadsverkiezingen zijn in maart 2026 is afstemming met de wethouders van de beide gemeenten over hoe hiermee om te gaan van belang.

Figuur 6: Schematische weergave tijdslijn

6.3 Financiering

Er is een inschatting op hoofdlijnen gemaakt van de personele capaciteit en de financiële consequenties hiervan voor de betrokken organisaties waarbij de provincie Gelderland opdrachtgever is. Ook dienen met de provincie Gelderland afspraken gemaakt te worden over de financiën gezien de zeer beperkte ruimte in de gemeentelijke begrotingen. In onderstaande tabel is dit op hoofdlijnen weergegeven. Bij de kosten voor het doe-spoor zijn we ervan uitgegaan dat deze in de projectkosten worden meegenomen en de bemensing van het projectteam grotendeels gefinancierd wordt via de provincie Gelderland. Kosten voor monitoring en beantwoording van de onderzoeksvragen in het doe-spoor zijn opgenomen in de geraamde uren.

Tabel 2:Overzicht kosten per organisatie

	Uren/week	Aantal weken	Uren collega's	Totaal uren	Uurtarief	Kosten
Fase 1 samenwerking						
Provincie Gelderland (opdrachtgever)	12	12	30	174	€ 105	€18.270
Waterschap Vallei en Veluwe	6	12	15	87	€ 105	€9.135
RLG	6	12	15	87	€ 105	€9.135
Gemeente Ede	6	12	15	87	€ 105	€9.135
Gemeente Barneveld	6	12	15	87	€ 105	€9.135
Totaal kosten organisaties fase 1						€54.810
Fase 2 inhoudelijke verkenning						
Provincie Gelderland	8	42	70	406	€ 105	€42.630
Vallei en Veluwe	4	42	35	203	€ 105	€21.315
RLG	4	42	35	203	€ 105	€21.315
Gemeente Ede	4	42	35	203	€ 105	€21.315
Gemeente Barneveld	4	42	35	203	€ 105	€21.315
Totaal kosten organisaties fase 2						€127.890
Totaal kosten organisaties fase 1+2						€182.700
Kosten onafhankelijke voorzitters (2)	4	54		216	€ 145	€31.320
Inhuur extern bureau Verkenning						€100.000
Communicatie						€30.000
Kosten projectteam,3,5 fte, 1800 uur per jaar per fte (inclusief uren RUO's)				6300	€ 125	€787.500
Totaal						€1.131.520

7 Conclusie

De opgaven in dit gebied zijn enorm, complex en urgent. Verantwoordelijkheden en instrumentarium liggen bij verschillende overheden die op dit moment ieder vanuit hun eigen deelbelang werken aan doelrealisatie. Dit leidt niet tot het gewenste perspectief voor het gebied. Doelstellingen zijn vooral te bereiken met een gebiedsproces waarin als één overheid wordt samengewerkt aan doelrealisatie. Door het bundelen van de krachten en de middelen van de verschillende overheden wordt met een programmatische aanpak gestructureerd invulling gegeven aan de daling van stikstof i.v.m. het additionaliteitsbeginsel en het realiseren van de doelen op het gebied van water en natuur.

Uitkomst van de Pré-verkenning is dat ambtelijk unaniem de conclusie is getrokken dat er draagvlak is voor de verkenning.

Het advies luidt dan ook:

Het project doorzetten naar een verkenningsfase en uitvoering geven aan de daarvoor benoemde acties. Parallel daaraan het doe-spoor met lopende en aankomende projecten intensiveren.

Bijlage 1 Rapportage Huis op orde

Faserapportage Huis op Orde

Préverkenning landelijk gebied Ede-Barneveld

Rapport

Aveco de Bondt BV

Holten - Amstelveen - Breda - Eindhoven - Nieuwegein

Postbus 64, 7450 AB Holten

T +31 88 004 82 12

info@avecodebondt.nl

avecodebondt.nl

Faserapportage Huis op Orde

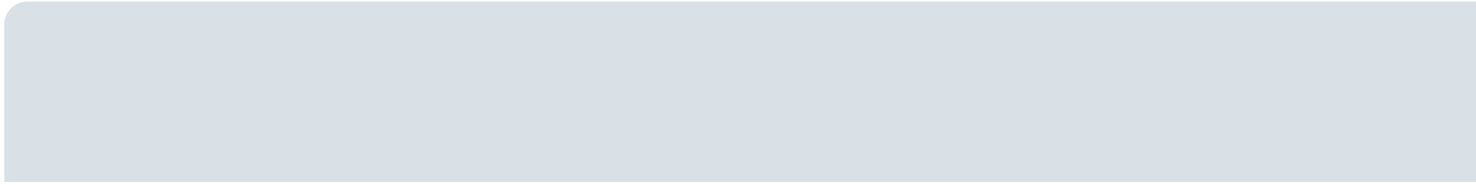
project Pré-verkenning landelijk gebied Ede-Barneveld
projectnummer 241325
projectleider Eric Kleissen

datum 16 mei 2025
referentie 241325_AdB_RAP_Fase2_v2.0

opdrachtgever Gemeente Ede
adres Postbus 9024
6710 HM EDE GLD

status Definitief

paraaf
gecontroleerd Eric Kleissen

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Ruimtelijke identiteit van het gebied	2
2.1	Inleiding	2
2.2	Het natuurlijke landschap	2
2.3	Menselijke ontwikkeling in een natuurlijk landschap	5
2.4	Ontwikkelingen vanaf ca. de 19 ^e eeuw	6
2.5	Het huidige landschap en de opgaven	8
3	Maatschappelijke opgaven	10
3.1	Natuur en landschap	10
3.1.1	Overzicht opgaven en samenhang met andere thema's	10
3.1.2	Natura 2000	12
3.1.3	Nieuwe Natuur	13
3.1.4	Gelders Natuurnetwerk (GNN)	14
3.1.5	Groene Ontwikkelzone (GO)	15
3.1.6	Groenblauwe dooradering	16
3.1.7	Biodiversiteit	17
3.1.8	Stikstof (NH ₃)	19
3.2	Water en bodem	22
3.2.1	Overzicht opgaven en samenhang met andere thema's	22
3.2.2	Waterkwaliteit en ecologie	23
3.2.3	Droogte en wateroverlast	26
3.2.4	Drinkwater	30
3.2.5	Bodemkwaliteit	32
3.3	Luchtkwaliteit	33
3.3.1	Overzicht opgaven en samenhang met andere thema's	33
3.3.2	Fijnstof	34
3.3.3	Stikstof (NO ₂)	36
3.3.4	Broeikasgassen (CO ₂ en CH ₄)	37
3.3.5	Geur	39
3.4	Verstedelijking en natuurcompensatie	39
3.5	Recreatie	40
3.5.1	Recreatie, erfgoed en cultuurhistorie	40
3.6	Erfgoed en cultuurhistorie	43
3.7	Defensie	44
4	Landbouw	45
4.1	Wettelijke opgaven en beleidsambities	45
4.2	Huidige agrarische sector	48
4.3	Ontwikkelingen in de agrarische sector	50
4.4	Gevolgen voor de agrarische sector	51
4.4.1	Daling aantal bedrijven	51
4.4.2	Beëindigingsregelingen	51
4.4.3	Intern salderen	52
4.4.4	Grondprijs	52

4.4.5	Klimaatverandering	52
4.4.6	Mestafzetkosten	52
4.4.7	Extensivering melkveehouderij	52
4.4.8	Nitraatrichtlijn	53
4.4.9	Landschap en biodiversiteit	53
4.4.10	KRW	53
4.4.11	Bodemgezondheid	53
4.4.12	Economische draagkracht	53
5	Niet-agrarische bedrijven	54
6	Deelgebieden	55
7	Bronnenlijst	56

1 Inleiding

Voor de zone tussen Ede en Barneveld, langs de gemeentegrens in de lijn Stroe, Kootwijkerbroek, Wekerom, Harskamp, Otterlo en Lunteren wordt onderzocht of het kansrijk is om een gebiedsproces te starten. Het betreft het overgangsgebied rondom Natura 2000-gebied de Veluwe en het bovenstroomse deel van de stroomgebieden van de Barneveldse Beek en de Lunterse Beek. In dit gebied is sprake van een hoge concentratie aan bedrijven met kalveren, pluimvee en varkens. Dit staat op gespannen voet met de stikstofopgave en de opgaven voor het herstel van het natuurlijke watersysteem (waaronder de beken), waterkwaliteit, luchtkwaliteit en biodiversiteit. De natuurlijke kaders van het watersysteem, onder meer vormgegeven in het principe 'bodem en water sturend', worden steeds belangrijker voor toekomstbestendig beleid, ruimtelijke inrichting en bedrijvigheid. De maatschappelijke opgaven voor dit gebied dragen hieraan bij. Een ander belangrijk aandachtspunt is recreatie en toerisme. Er liggen kansen voor de koppeling met de doelen voor natuur, biodiversiteit en waterberging. Door de mogelijkheden en kwaliteit voor recreatie in dit gebied te versterken, kan de druk op de Veluwe verlicht worden. Tevens heeft dit landelijk gebied de functie van uitloopegebied voor de lokale stedelijke kernen.

In deze fase van de Préverkenning, fase Huis op Orde, bekijken we welke doelen er zijn voor het gebied, waar de knelpunten liggen en waar de samenhang. In dit document worden de hoofdlijnen maar wel concreet weergegeven. Daar waar mogelijk, hebben we de kwantitatief geformuleerde doelstellingen opgenomen. Soms is echter alleen een beschrijvende doelstelling beschikbaar.

Deze rapportage is een bundeling van de ruimtelijke gebiedsanalyse met de wettelijke opgaven, beleidsambities, instrumenten, de uitgangssituatie en ontwikkelingen. De landschapsstructuur vormt daarbij het startpunt.

2 Ruimtelijke identiteit van het gebied

2.1 Inleiding

Het landschap van Ede-Barneveld is gevormd door de dynamische wisselwerking tussen bodem en water. Dit karakteristieke samenspel bepaalt het reliëf en vormt zo de natuurlijke randvoorwaarden waarin de mens zich al duizenden jaren heeft ontwikkeld. Het landschap biedt daarmee essentiële kaders voor ruimtelijke ontwikkelingen. Zonder aandacht voor deze natuurlijke kaders kan ondoordachte ontwikkeling leiden tot complexe problemen. Om dit te voorkomen, stelt het Rijk bodem en water centraal in de ruimtelijke ordening, zodat nieuwe ontwikkelingen in harmonie zijn met het landschap.

In het licht van de huidige maatschappelijke uitdagingen — zoals de agrarische transitie, de stikstofcrisis, natuurbehoud en de verbetering van waterkwaliteit — is het essentieel om het landschap vanuit een brede context te beschouwen. Deze landschapsstructuuranalyse brengt deze thema's samen binnen de specifieke context van Ede-Barneveld. De analyse onderzoekt de wisselwerking tussen het natuurlijke landschap en de menselijke invloeden door de tijd heen. Dit inzicht vormt waardevolle input voor een mogelijk gebiedsproces in Ede-Barneveld.

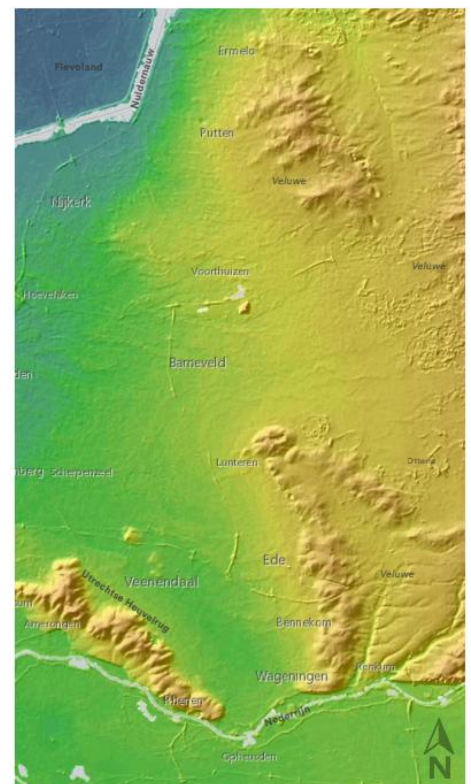
2.2 Het natuurlijke landschap

Het landschap in bredere context

Het buitengebied Ede-Barneveld is onderdeel van de Gelderse Vallei. De Gelderse Vallei heet zo omdat het een relatief laaggelegen gebied is dat is ingebed door de stuwwallen van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. Deze landschapsvormen zijn ontstaan in de voorlaatste ijstijd, het Saalien. Hier bedekte een dikke ijskap uit Scandinavië het noordelijk deel van Nederland. Een honderden meters dikke ijskap schoof dit deel van Nederland binnen en stuwde al het bodemmateriaal voor zich uit. Op deze manier vormde zich een diep uitgesleten vallei met aan de randen de stuwwallen. De vorm van deze ijskap is in de reliëfkaarten nog duidelijk te zien.

In de laatste ijstijd, het Weichselien, bereikte het ijs Nederland niet. Nederland was een kale toendravlake waar wind vrij spel had. Enorme hoeveelheden zand uit de drooggevallen Noordzee werden over heel Nederland afgezet. Het zand stooft tegen de stuwwallen en bedekte hierbij ook de Gelderse Vallei. Vanwege deze dikke laag zand wordt dit ook 'dekzand' genoemd. Dekzand kende vaak veel reliëfverschil met hoger liggende dekzandruggen en lagere dekzandvlaktes.

Toen ook deze laatste ijstijd ten einde kwam warmde het klimaat op. Het werd nat en vochtig. Beken ontsprongen op de stuwwallen en stroomden via de Gelderse Vallei richting de binnensee (op de plek van het huidige IJsselmeer).

Figuur 1: Stuwwallen van de Veluwe en de Utrechtse heuvelrug rondom de Gelderse Vallei (Streekgids Gelderse Vallei)

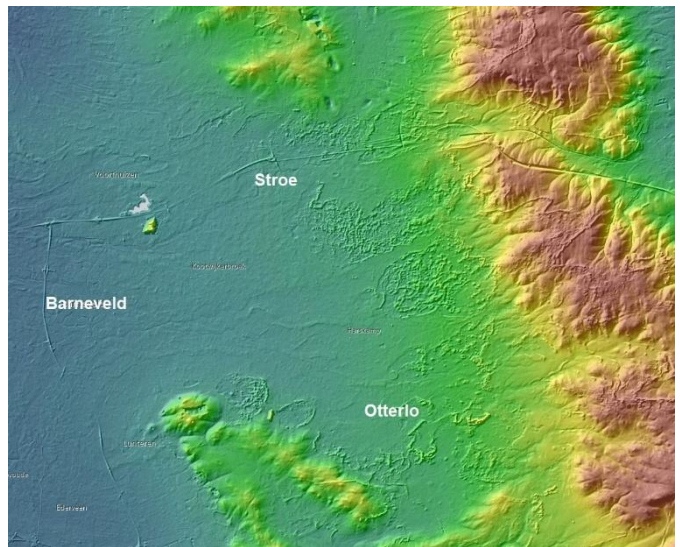

Reliëf

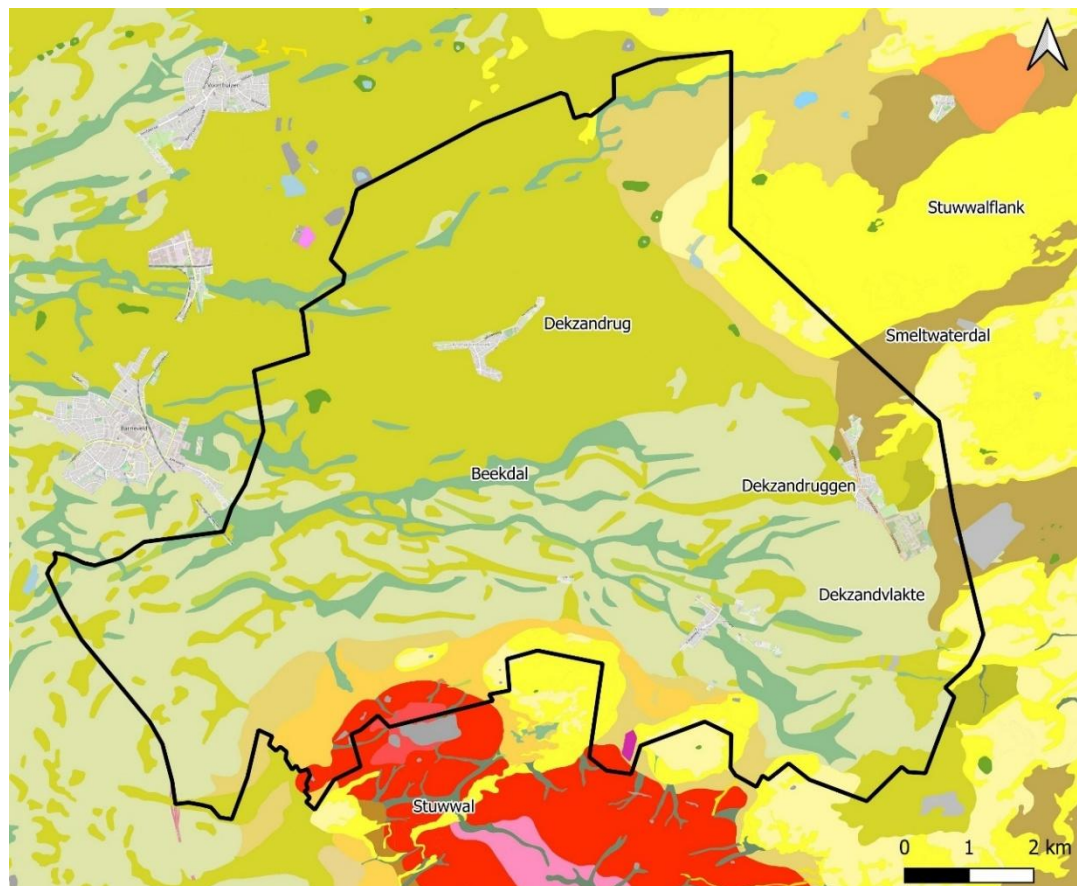
Als we inzoomen naar het gebied tussen Barneveld, Otterlo en Stroe is te zien dat het gebied aan de oostkant en aan de zuidkant begrensd wordt door de stuwwallen van de Veluwe. Het gebied zelf is relatief laaggelegen en loopt af richting het westen (Figuur 2).

Geomorfologie

De basis van het natuurlijke landschap in dit gebied zijn dan ook dekzandruggen met daar doorheen lopende beekdalen. Deze beekdalen volgen het reliëf met een stroomrichting van oost naar west. Het kleinschalige reliëf is terug te zien in de dekzandruggen die zich langs de beekdalen bevinden. In het noorden van het plangebied, ongeveer ter hoogte van de gemeentegrens Ede-Barneveld, staat een grote dekzandrug ingetekend (Figuur 3). Door die dekzandrug komt er minder kwelwater omhoog, waardoor dit gedeelte van nature armere gronden kent. Kwelwater is voedselrijk doordat het tijdens het stromen voedingsstoffen uit de bodem opneemt.

Figuur 2: Aflopende hoogte vanaf de stuwwallen in het oosten richting Barneveld in het westen (AHN4)

Figuur 3: Geomorfologische kaart Ede - Barneveld met aanduidingen

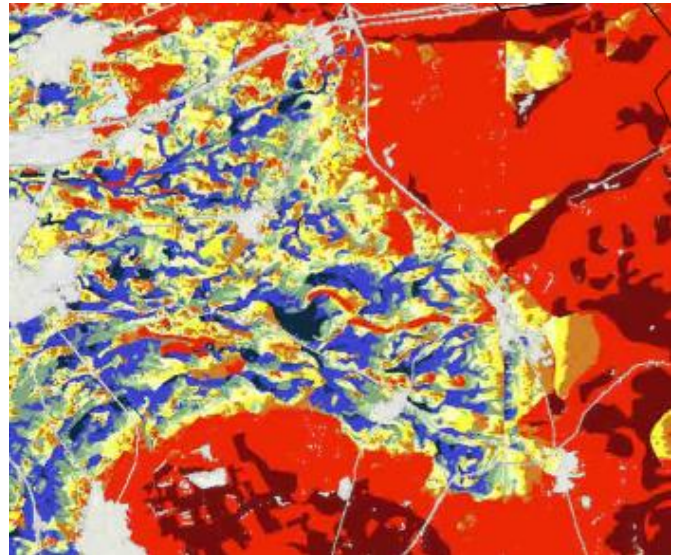

Natuurlijk watersysteem

Het natuurlijke watersysteem in Ede-Barneveld bestaat uit bekenstelsels en ondergrondse kwelwaterstromen. Het kwelwater speelt in dit gebied een grote rol en veroorzaakt de van nature zeer natte omstandigheden. In het gebied bevinden zich een aantal natuurlijke waterlopen die vanaf de stuwwal richting het westen dieper de Gelderse Vallei in lopen. Deze beken voeden zich met zowel regenwater als voor een belangrijk deel ook met kwel.

In de loop der tijd is het waterstelsel steeds meer beïnvloed door menselijk ingrijpen, vooral door ontwatering. Van nature is dit gebied erg nat, wat hoofdzakelijk komt door het ondergrondse watersysteem. Een groot deel van de neerslag die op de stuwwallen van de Veluwe valt infiltreert in de grond en komt vervolgens via grondwaterstromingen aan de voet

van deze heuvels weer omhoog als kwelwater. Dit systeem van infiltratie op de Veluwe (rood) en het kwelwater in de Gelderse Vallei (blauw) is goed te zien op Figuur 4. Moerassige delen zijn nu uit het gebied verdwenen en het water dat afkomstig is van de Veluwe wordt daar niet meer opgeslagen. Kwelstromen zijn daardoor in de loop van de tijd sterker geworden, wat verdroging van de Veluwe in de hand werkt.

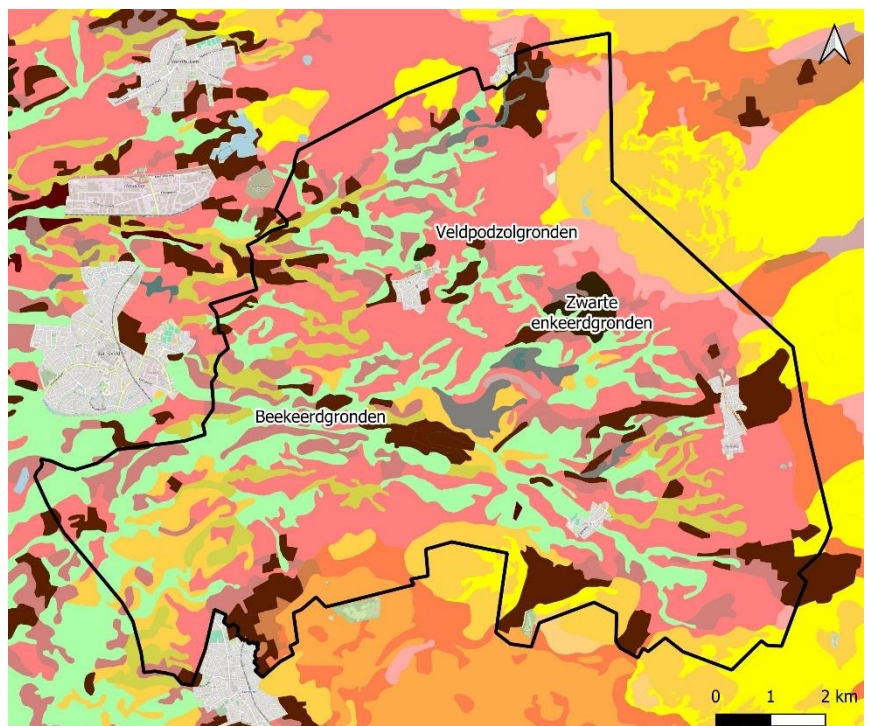

Figuur 4: Overzicht van infiltratiegebieden (rood) en kwelgebieden (blauw) (Gebiedsbeeld Barneveldse Beek)

Bodem

Deze ontstaansgeschiedenis binnen de Gelderse Vallei is ook te zien in de bodemsamenstelling van het gebied Ede-Barneveld (Figuur 5).

Zandgronden zijn veruit overheersend. Deze worden opgedeeld in verschillende bodemtypen. Van nature zijn zandgronden voedselarm, dit geldt ook voor de veldpodzolgronden (roze) die overheersend zijn in dit gebied. Het water dat uit de beken werd aangevoerd en wat ook als kwelwater aan de oppervlakte komt, heeft deze arme gronden verrijkt met kalkrijk water. Dit zijn de beekerdgronden (groen) die daarmee ook het patroon van deze oude bekenlopen aangeven. De enkeerdgronden (bruin) zijn restanten van historische akkers, waar (plaggen)bemesting gezorgd heeft voor een verhoogde bodem met voedselrijke laag.

Figuur 5: Bodemkaart Ede - Barneveld met belangrijkste aanduidingen

2.3 Menselijke ontwikkeling in een natuurlijk landschap

Archeologie en eerste bewoning

Vanwege de natte natuurlijke omstandigheden was het gebied lange tijd een onaantrekkelijke plek voor menselijk bewoning. Op de flanken vanaf de Veluwe strekten zich uitgebreide eiken-beukenbossen uit. Richting het midden van de vallei veranderde dit in veengebieden en moerasbossen.¹ Lange tijd was het een soort 'niemandsland' tussen de machtscentra Utrecht en Gelderland, waar pioniers relatief ongestoord hun gang konden gaan.²

In eerste instantie was bewoning op de hogere en drogere zandgronden van de Veluwe aantrekkelijker dan wonen in het moerassige, natte gebied van de Gelderse Vallei. Toch lukte het in de vroege middeleeuwen ook om deze lage, natte gebieden aan de randen van deze stuwwallen te ontginnen. Vanaf de 7e en 8e eeuw werden op lokaal initiatief nieuwe gronden ontgonnen. Dit gebeurde vanaf de flanken van de Veluwe steeds dieper het gebied in. De bewoning bevond zich met name op de dekzandruggen en de natte beekdalen en broekgebieden werden ontwaterd om ze geschikt te maken voor de landbouw.

Toen deze gronden in gebruik genomen konden worden als landbouwgrond bleken ze veel aantrekkelijker dan de zandgronden op de Veluwe. De opbrengsten waren er hoger en stabiel en er konden meerdere gewassen op geteeld worden, zoals gerst, haver en gras voor het vee. In de loop van de middeleeuwen groeide de bevolking dan ook gestaag.³

Kampenlandschap

Het kleinschalige reliëf, met dekzandkopjes en tussenliggende laagten, stond hier de vorming van grotere akkercomplexen (engen) in de weg. Op de dekzandhoogten konden slechts één of hooguit twee boerderijen - inclusief het akkerland – gevestigd worden (Figuur 6). Er was vroeger een sterke samenhang tussen het boerenbedrijf en het omringende landschap. De wijze waarop het land door de boeren werd gebruikt was afhankelijk van de terreinomstandigheden, zoals waterhuishouding en bodemvruchtbaarheid. De akkers werden op de meest gunstige plekken aangelegd. Ze lagen op de flanken van de stuwwal en op kleinere dekzandkopjes. De lagere delen werden gebruikt als weiland of hooiland. Ontgonnen gronden, zoals heidevelden, werden gemeenschappelijk gebruikt⁴. Dit samen zorgde voor een mozaïek aan akker- en graslandpercelen, gescheiden door houtsingels. Dit wordt het kampenlandschap (kamp = individueel akkerbouwperceel) genoemd.

Figuur 6: Voorbeeld ontginning in kampenlandschap met houtwallen, essen en organische vormen (Stichting Landschapsbeheer Gelderland)

Deze kampontginningen ontstonden met name in de gebieden met de beste bodemvruchtbaarheid (beekeerdgronden, groen op de bodemkaart). Gebieden rondom Barneveld en Kootwijkerbroek waren daarom intensiever in gebruik dan omgeving rondom Lunteren en Otterlo, waar de grond een stuk armer was.

¹ Ontgonnen verleden: regiobeschrijvingen provincie Gelderland

² Streekgids Gelderse Vallei. Ruimtelijke Kwaliteit & Landschap, februari 2022

³ Landschapsbiografie Veluwe, p34.

⁴ Ontgonnen verleden: regiobeschrijvingen provincie Gelderland

Ontwikkeling dorpen

In de loop van de middeleeuwen ontstonden ook grote nederzettingen in het gebied, vaak rondom kerken. Veel dorpen ontstonden op de flanken van de stuwwallen, waar de huizen droog genoeg stonden om geen natte voeten te krijgen. Zo liggen Lunteren, Otterlo, Harskamp en Stroe zich in een hoefijzervorm langs de rand van de Veluwe. Barneveld en Kootwijkerbroek ontstonden op een dekzandrug midden in de lagergelegen delen van de Gelderse Vallei. Vanwege de voedselrijke gronden in deze omgeving waren dit ook aantrekkelijke vestigingsplaatsen.

Boerderijen en erven

Eeuwenlang waren de boerderijen in de regio gemengde bedrijven. Zij moesten bestaan in het kaders van het natuurlijk systeem en lagen met name langs de beken, in het kampenlandschap. Het potstalsysteem, waarbij de veeteelt in dienst stond van de akkerbouw (om mest te produceren) heeft hier al die tijd gefunctioneerd. Pluimveehouderij was tot de 19^e eeuw dan ook met name een bijverdienste voor de meeste landbouwers. Eieren die niet voor eigen gebruik waren werden geruild of verkocht. Pas vanaf de landbouwcrisis eind 19^e eeuw ontstond een echte pluimvee bedrijfstak.⁵ Andere belangrijke streekproducten van weleer waren de wol en honing. Barneveld was in de 19^e eeuw bekend om haar bijenmarkt.⁶

2.4 Ontwikkelingen vanaf ca. de 19^e eeuw

Broek- en slagenontginningen

De natte en voedselarme heidegronden bleven lange tijd onbewoonbaar. In dit gebied zijn dat met name de stukken aan weerszijden van de Barneveldseweg (tussen Lunteren en Barneveld) en ten noordoosten van Otterlo. In de periode 1850-1900 werd het wel mogelijk om deze gronden te ontginnen. Dit kwam deels vanwege technische ontwikkelingen, zoals de opkomst van de kunstmest en de verbeterde ontwateringstechnieken. Ook op maatschappelijk bestuurlijk niveau was de tijd hiervoor geschikt, omdat de gemeenschappelijke marken werden opgeheven en deze grond nu beschikbaar kwam om te verdelen. Het resultaat was een rechtlijnig en rationeel verkaveld landschap (Figuur 7). Dit in contrast met het kampenlandschap, dat een organische ontstaansgeschiedenis had en in zeer ongelijke percelen was verkaveld.

Figuur 7: Voorbeeld ontginning in heideontginningslandschap met blokverkaveling en rechte lijnen en wegen (Stichting Landschapsbeheer Gelderland)

Deze 'nieuwe' landschappen worden ook wel de *broek- en slagenontginningen* of de *jonge heideontginningen* genoemd. Vanwege hun rationele verkaveling kwamen daar veel grote agrarische bedrijven die haaks stonden op de ontsluitingsstructuur. Ondanks de ontwatering blijft het gebied nat van karakter waardoor de hoeveelheid beplanting beperkt blijft. Door de flinke afstanden tussen de ontsluitingswegen en de relatief grote afstanden tussen de erven oogt het landschap er ruim en open.⁷

⁵ Streekgids Gelderse Vallei. Ruimtelijke Kwaliteit & Landschap, februari 2022

⁶ Ontgonnen verleden: regiobeschrijvingen provincie Gelderland

⁷ Folder heide- en broeklandschap

Figuur 8: Satellietfoto Ede - Barneveld

Het verschil tussen de oude kamptongingen en de heideontginningen is op de huidige luchtfoto's in het gebied nog te herkennen (Figuur 8). Zo zie je rondom Kootwijkerbroek veel onregelmatige structuren (kampenlandschap) en zie je tussen het gebied Barneveld en Lunteren veel rechte structuren (heideontginningslandschap).

Veranderingen in de landbouw

Na de Tweede Wereldoorlog werd 'nooit meer honger' het nieuwe uitgangspunt. De landbouwproductie werd enorm opgeschaald als gevolg van het dan geldende landbouwbeleid. Dit leidde tot een enorme schaalvergroting en efficiëntieslag.

In de loop van de twintigste eeuw werd er veel verkaveld in het gebied. Doel van die verkavelingen was het verbeteren van de ontwatering (de aanleg van meer sloten en greppels) en zorgen voor een betere ontsluiting van de landerijen. Ook moesten deze herverkavelingen een einde maken aan de sterke versnippering van het grondbezit, zodat er efficiënter en met groter materieel gewerkt kon worden.

De landbouwbedrijven zelf veranderen in die tijd ook. Het (kleinschalige) gemengde bedrijf verdween steeds meer en de meeste bedrijven gingen zich specialiseren. Deze specialisatie was vaak in de richting van de intensieve veehouderij. De varkenshouderij en pluimveehouderij boden een relatief goed inkomen na de armoede uit de oorlog.

Omdat het oude agrarisch landschap vooral was ingericht op het kleinschalig gemengd boerenbedrijf, hadden deze modernisering ook een enorme impact op het landschap. Vanwege de ruilverkavelingen en de behoefte aan grootschalige percelen verdwenen de karakteristieke perceelsgrenzen (houtsingels en heggen). Veel akkerland werd omgezet naar graslanden of werd gebruikt voor het verbouwen van maïs. Door intensiever gebruik van het land verdwenen ook andere kleinschalige landschapselementen, zoals meanderende stroompjes.⁸

Nieuwe infrastructuur

In de loop van de 20^e eeuw veranderde de vallei van een gebied met veelal agrarische gehuchten tot een interessante vestigingsplek voor bedrijven en overige inwoners. De komst van de rijkswegen A1, A12, A28 en A30 verbeterden de bereikbaarheid.⁹

2.5 Het huidige landschap en de opgaven

Het kleinschalige landschap, met zijn vele houtsingels en bosjes, is de afgelopen decennia sterk veranderd in een meer open gebied, maar de restanten van de kleinschaligheid zijn plaatselijk nog goed te herkennen.

Cultuurhistorische blikvangers zijn¹⁰:

- Het kleinschalige landschap
- Vele bosjes en houtsingels
- Onregelmatige parcellering, afgewisseld met meer regelmatige broekontginningen

Landbouwsysteem

Dit deel van de Gelderse Vallei wordt nu getypeerd door de rundveehouderij en kippenfokkerij, wat voorheen onderdeel was van het gemengde boerenbedrijf. In 1928 werd Barneveld al genoemd als Nederlands belangrijkste pluimveedistrict. Na de Tweede Wereldoorlog groeide dit uit tot een industrie met de regio rondom Barneveld als centrum. Tegenwoordig is het gebied nog steeds een intensief gebruikt agrarisch gebied met overwegend veeteelt. Ook in ruimtelijk beleid speelt deze agrarische identiteit een grote rol. In deze regio wordt o.a. samengewerkt binnen het regioverband 'FoodValley'.¹¹

Water, bodem en klimaatadaptatie

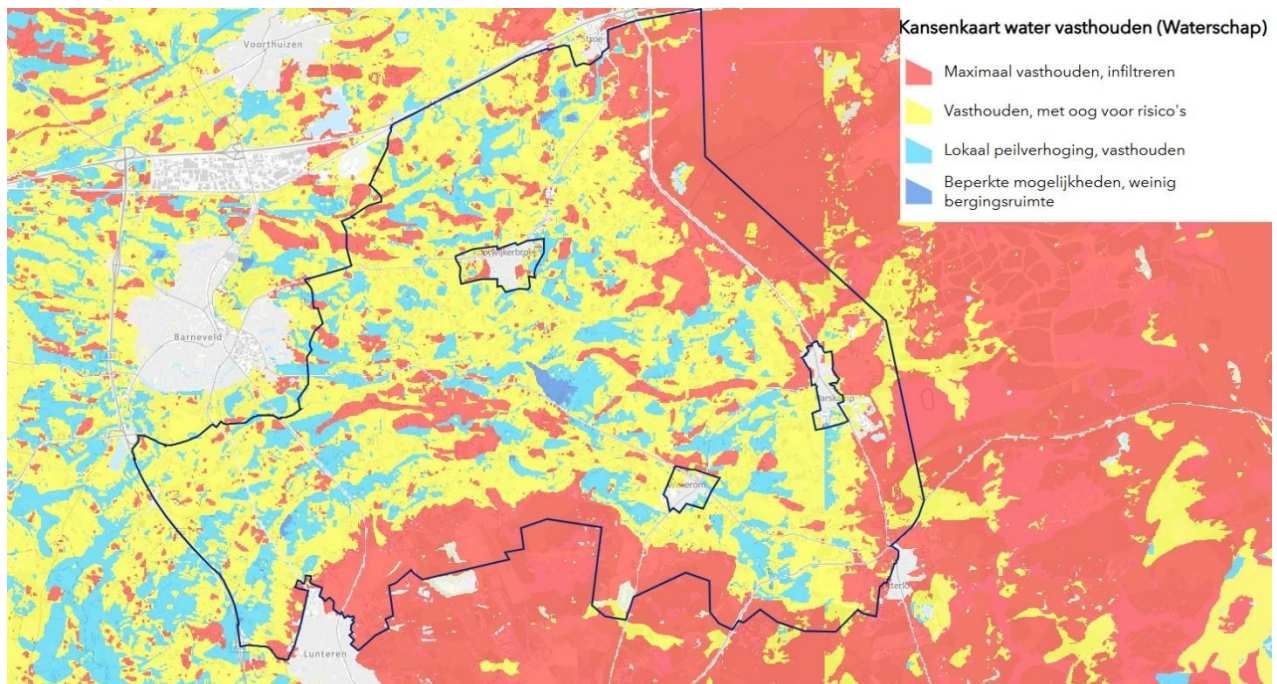
Gekeken naar het natuurlijke watersysteem zou dit deel van de Gelderse Vallei van nature een stuk natter zijn dan dat het momenteel is. Door maatregelen ten behoeve van de landbouw wordt er veel water afgevoerd. Deze ontwikkeling heeft in heel Nederland plaatsgevonden. De waterafvoer is noodzakelijk voor de huidige, intensieve en grootschalige vorm van agrarische bedrijfsvoering. Door de combinatie van deze efficiënte afwatering van regenwater en een hoger grondwatergebruik in zomerperiodes is de waterbuffer in op dat moment een stuk kleiner. De effecten van klimaatverandering, met name droogte en wateroverlast, worden door het ingrijpen in het waterstelsel versterkt. Het bufferen van hemelwater wordt in de toekomst steeds belangrijker om deze effecten op te kunnen vangen en schade te beperken. Het waterschap Vallei & Veluwe heeft een kaart ontwikkeld waar kansen voor het vasthouden van water zijn weergegeven (Figuur 9).

⁸ Ontgonnen verleden – regiobeschrijvingen provincie Gelderland; Landbouwvisie Ede

⁹ Streekgids Gelderse Vallei. Ruimtelijke Kwaliteit & Landschap, februari 2022

¹⁰ Ontgonnen verleden - Regiobeschrijvingen Provincie Gelderland

¹¹ Ontgonnen verleden, regiobeschrijvingen provincie Gelderland

Figuur 9: Kansenkaart voor het vasthouden van water

Natte kwellocaties in de Gelderse Vallei hebben een hoge potentiële natuurwaarde. Dat betekent dat het (deels) herstellen van dit natuurlijke watersysteem kansen biedt voor natuurherstel en ook voor recreatie. Voor de (grondgebonden) landbouw is het herstellen van het natuurlijke watersysteem echter ongunstig. In de Verkenningsfase kunnen baten en risico's van dergelijke scenario's nader worden onderzocht en uitgewerkt. Klimaatadaptatie vergt in elk geval aanpassingen in het landgebruik, op basis van het principe 'bodem en water sturend'. Figuur 9 toont waar de kansen liggen voor het vasthouden van water in en rondom het gebied. Natte natuur zou daarbij bijvoorbeeld een plek kunnen krijgen op gronden die minder gunstig zijn voor andere functies, langs de beken, of waar kansen zich voordoen op basis van de energie in het gebied. Bijvoorbeeld op de grond van een agrarisch bedrijf die wil omvormen, extensiveren of tevens aan natuurontwikkeling wil doen.

3 Maatschappelijke opgaven

In deze rapportage hebben wij in beeld gebracht hoe de gezamenlijke overheidsagenda voor de maatschappelijke opgaven eruitziet. Daarbij hebben wij ons zoveel mogelijk gericht op kwantificeerbare doelen. Ook hebben wij geprobeerd de bundeling van informatie op hoofdlijnen te houden, passend bij de préverkenningfase waar we ons in bevinden. Per onderwerp is de informatie ingedeeld in verschillende categorieën:

- Moeten – juridische basis van de opgave, meestal Europees en Rijksbeleid
- Willen – beleidsambities, meestal van de provincie en gemeenten
- Instrumenten – hoe kunnen de doelen worden bereikt? Bijv. financieel, juridisch of ondersteunend.
- Uitgangssituatie en knelpunten – wat is de huidige stand van zaken en welke problematiek levert dat op?
- Ontwikkelingen – welke ontwikkelingen (per thema) raken het gebied?

3.1 Natuur en landschap

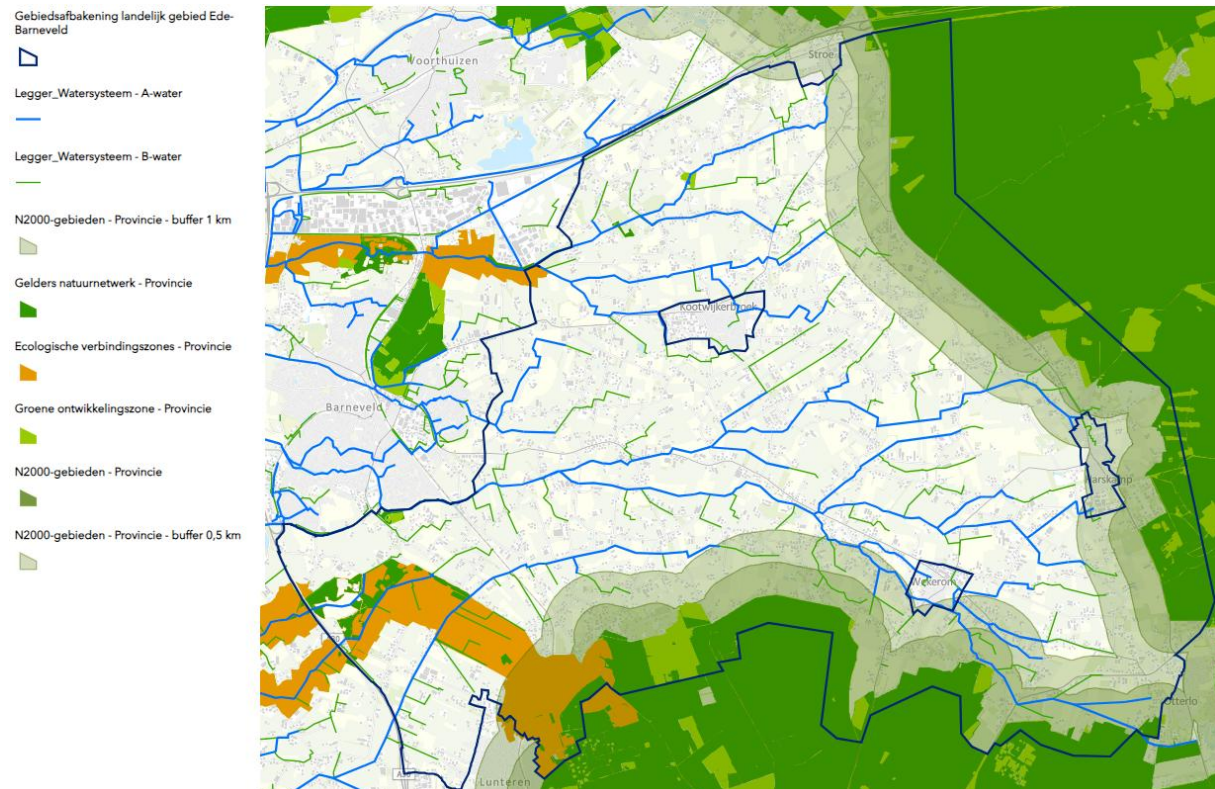
Moeten	Willen	Uitgangssituatie en ontwikkelingen
Natura 2000	Groenblauwe Dooradering	Natuurcompensatie verstedelijkingsopgave
Gelders Natuurnetwerk (GNN)	Uitloopgebieden (zie onder 3.5 Recreatie)	
Groene Ontwikkelzone (GO)	Basiskwaliteit natuur	
Wet stikstofreductie en natuurverbetering (NH ₃)	Biodiversiteit algemeen	

3.1.1 Overzicht opgaven en samenhang met andere thema's

Opgave	Knelpunt	Maatregelen
Natuur en landschap	Te hoge stikstofdepositie	• Reductie van stikstofemissies door landbouwbedrijven
	Hydrologische en ecologische condities voldoen niet aan de richtlijnen	• Herstel natuurlijk systeem • Verbetering van de kwaliteit van groen en blauw • Biodiversiteit verbeteren
	Stromingsdynamiek/ Water wordt te snel afgevoerd	• Water vasthouden – waterbeschikbaarheid en watervoerendheid • Water bergen
	Versnippering en verstoring	• Verzachting van de overgang van agrarisch cultuurlandschap naar het bos en de natuur
Samenhang	Thema's	
	Waterkwaliteit en ecologie	• Vermindering uitspoeling stikstof en fosfaat • Herstel natuurlijk systeem (hydrologie en hydro morfologie) • Verlagen temperatuur door meer beschaduwning

		• Bufferstroken langs beken
	Droogte en wateroverlast	• Herstel natuurlijk systeem • Water vasthouden – waterbeschikbaarheid en watervoerendheid verhogen • Water bergen • Meer groen en blauw
	Bodemkwaliteit	• Verbeteren vochtvasthoudend vermogen van de bodem • Verminderen nutriënten in de bodem • Verbeteren condities voor bodemleven
	Verstedelijking & recreatie	• Natuurcompensatie • Recreatief uitloopegebied • Verlichten druk op de Veluwe
	Erfgoed	• Versterken landschapselementen

Figuur 10: Natura 2000 (felgroen met zonering), GNN (groen), GO (lichtgroen) en EVZ (oranje) in één overzicht

3.1.2 Natura 2000

Het projectgebied grenst aan het natuurgebied de Veluwe. De Veluwe is een van de grootste natuurgebieden van Nederland met veel bijzondere planten en dieren. Het natuurgebied maakt onderdeel uit van het Europese netwerk van Natura 2000-gebieden en heeft daardoor een beschermde status. Dit zijn gebieden die zijn aangewezen voor herstel en ontwikkeling van leefgebieden van plant- en diersoorten uit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Om hier invulling aan te geven, heeft het Rijk instandhoudingsdoelstellingen opgesteld voor de beschermde plant- en diersoorten en leefgebieden. De provincie Gelderland is verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van beheer- en herstelplannen om deze doelen te bereiken. In de provinciale Omgevingsverordening zijn instructieregels opgenomen ten aanzien van Natura 2000.

Moeten	Doelen
Vogel- en habitatrichtlijn	Bescherming van diersoorten en hun natuurlijke habitat middels speciale beschermingszones: Natura 2000-gebieden.
Omgevingswet	Bescherming van Natura 2000-gebieden, o.a.: • Aanwijzing instandhoudingsdoelstellingen (deze zijn vastgelegd in het aanwijzingsbesluit voor de Veluwe) • Regels voor 'Natura 2000 activiteiten' • Zorgplicht (opgenomen in Besluit activiteiten leefomgeving) • Emissieregels ammoniak voor veehouderijen
Willen	Doelen
VLGG	• Nieuwe natuur rondom Natura 2000 (en in uiterwaarden) buiten GNN: 317 ha • 5.400 ha voor hydrologische maatregelen rond Natura 2000 en natte landnatuur
Omgevingsvisie Ede	• Nemen bronmaatregelen t.b.v. vermindering stikstofuitstoot om Natura 2000-gebieden weer te laten voldoen aan Europese instandhoudingsdoelstellingen • Overgangszone van 1 - 1,5 km rondom Veluwe voor herstel en bescherming van natuurwaarden (zie ook onder 3.5 Recreatie)
Omgevingsvisie Barneveld	• Nemen bronmaatregelen t.b.v. vermindering stikstofuitstoot om Natura 2000-gebieden weer te laten voldoen aan Europese instandhoudingsdoelstellingen • Bestaande bedrijven dienen emissies fors te verminderen ten behoeve van natuurherstel. Er worden geen stikstof emitterende activiteiten toestaan op de Veluwe.
Provincie Gelderland - uitwerking van de gebiedsfiche Ede-Barneveld, gebiedsfiche 12	• Verbetering hydrologische en ecologische condities in en rond Natura 2000-gebieden delen Gelderse Vallei: Water vasthouden aangrenzend aan Natura 2000, 2.000 ha
Instrumenten	
Provincie Gelderland	• Natura 2000-beheerplan Veluwe • Omgevingsverordening Gelderland

Gemeente Ede	Interimbeleid agrarische bedrijfsontwikkelingen veehouderijen
Uitgangssituatie en knelpunten	
	De hydrologische en ecologische condities van de Veluwe voldoen niet aan de richtlijnen. Het natuurgebied staat onder druk door: • Vermesting en verzuring door stikstofdepositie • Verdroging door wateronttrekking en klimaatverandering • Versnippering van leefgebieden • Verstoring door recreatie

3.1.3 Nieuwe Natuur

Moeten	Doelen
Bossenstrategie – Rijk en provincies	• Meer bomen en bos • Vitaal bos • Landelijk 37.000 ha nieuw bos • Gelderland: 17.000 ha nieuw bos + 1 mln bomen • Gelderland: 10% van beheerd bos is natuurbos
Programma Biodiversiteit – Provincie Gelderland	• 5.300 ha nieuwe natuur • 5.200 ha bestaande natuur kwalitatief verbeteren
Willen	Doelen
VLGG	• Nieuwe natuur rondom Natura 2000 (en in uiterwaarden) buiten GNN: 317 ha
Blauwe Omgevingsvisie 2050 - Waterschap Vallei en Veluwe	• Nieuwe natte gebieden als onderdeel van de 'klimaatmantel': regen en grondwater opvangen en vasthouden in zone van multifunctioneel ruimtegebruik
Provincie Gelderland - uitwerking van de gebiedsfiche Ede-Barneveld, gebiedsfiche 12	• Verbetering connectiviteit tussen Natura2000 gebied Veluwe en andere natuurgebieden door verbetering ecologische kwaliteit bestaande landschapselementen en uitbreiding van deze groenblauwe dooradering: ○ Uitbreiding 60 ha in 2030 ○ Verbetering ecologische kwaliteit bestaande landschapselementen: 60 ha in 2030 • Extra natuur buiten GNN: 22 ha • Uitbreiding bos, inclusief compensatiebos: 85 ha

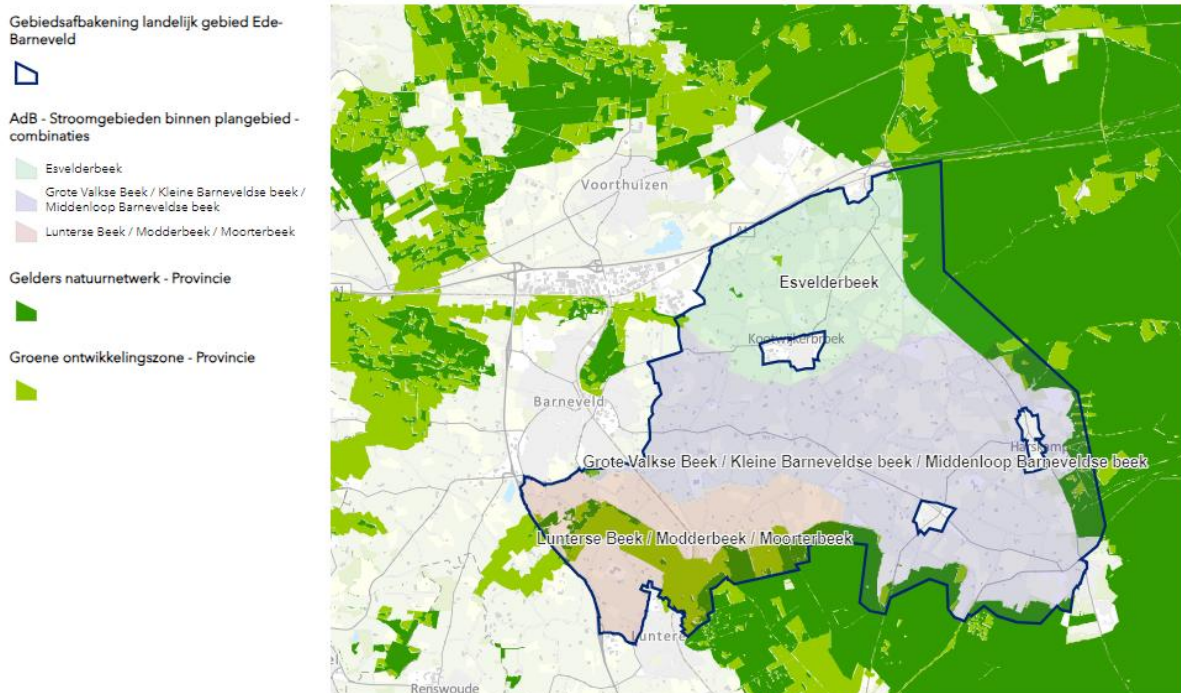

	• Verzachten overgangen tussen cultuurgrond en natuurgronden en bossen • Herstel natuur en landschapswaarden op historische akkers (potentiaal 1.100 historische akkercomplexen)
Omgevingsvisie Ede	• Vergroten natuuroppervlak en verbinden natuurgebieden
Instrumenten	
Provincie Gelderland	Subsidie aanleg nieuw bos buiten GNN
Uitgangssituatie en knelpunten	
	Geen informatie

3.1.4 Gelders Natuurnetwerk (GNN)

Het Gelders Natuurnetwerk (GNN) is het netwerk van bestaande en nieuwe natuurgebieden. Deze gebieden zijn beschermd. Natura 2000 gebied de Veluwe maakt onderdeel uit van de GNN. Relevant voor het projectgebied zijn voornamelijk de Natura 2000 randen (zie Figuur 11). Een klein deel bevindt zich ook in het westelijk deelgebied rond de Lunterse Beek, Modderbeek en Moorsterbeek. Ten noorden van het projectgebied loopt ook het Groene Valleilint, tussen de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. Hier wordt door provincie, eigenaren en beheerders gewerkt aan het versterken van natuur en landschap, water langer vasthouden en meer natuurinclusieve landbouw.

Moeten	Doelen
Omgevingsvisie Gaaf Gelderland	• In GNN gebieden staat de natuur voorop: geen nieuwe ontwikkelingen, tenzij van een groot algemeen of provinciaal belang of waarvoor geen alternatieven bestaan
Willen	N.v.t.
Omgevingsvisie Barneveld	Het verbinden en verder ontwikkelen van natuurkerngebieden in het Groene Valleilint
Omgevingsvisie Ede	Werken aan herstel en instandhouding GNN
Instrumenten	
Provincie Gelderland	• Omgevingsverordening
Uitgangssituatie en knelpunten	
	• Deelname van grondeigenaren (bestaande activiteiten) aan de realisatie van nieuwe natuur geschiedt op vrijwillige basis • Nieuwe ontwikkelingen/activiteiten worden geregeld via omgevingsverordening

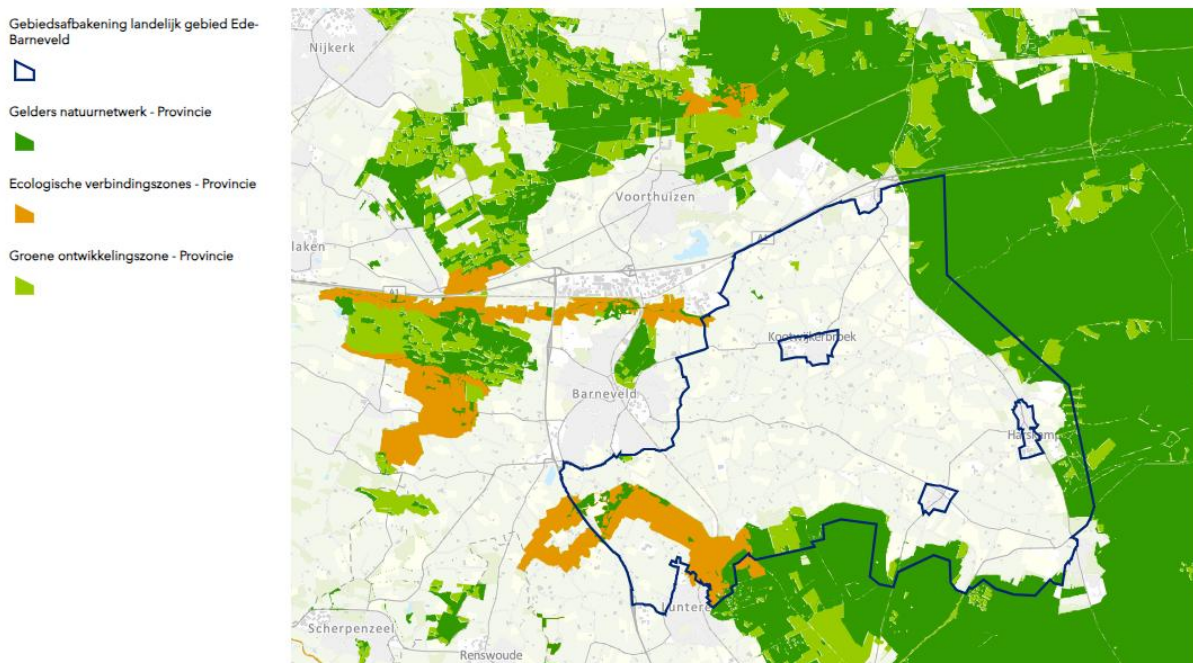

Figuur 11: Gebieden van het Gelders Natuurnetwerk en de Groene Ontwikkelzone in en rondom het projectgebied

3.1.5 Groene Ontwikkelzone (GO)

De Groene Ontwikkelzone bestaat uit gebieden rond het GNN en uit verbindingen tussen delen van het GNN. Het ontwikkelen van functies die passen in het landelijk gebied wordt gekoppeld aan het leveren van een bijdrage aan natuur en landschapsdoelen. Voorheen werden de GO en GNN gebieden samen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) genoemd. Ecologische verbindingzones (EVZ's) maken deel uit van het GO en daarom overlappen deze gebieden elkaar gedeeltelijk op de kaart (zie Figuur 12).

Moeten	Doelen
Omgevingsvisie Gaaf Gelderland	Ruimte voor economische ontwikkeling in combinatie met een (substantiële) versterking van de samenhang tussen aangrenzende en inliggende natuurgebieden.
Willen	n.v.t.
Instrumenten	
Provincie Gelderland	Omgevingsverordening
Uitgangssituatie en knelpunten	
	- Deelname grondeigenaren (bestaande activiteiten) op vrijwillige basis - Nieuwe ontwikkelingen geregeld via omgevingsverordening

Figuur 12: Ecologische verbindingzones als onderdeel van GNN gebieden

3.1.6 Groenblauwe dooradering

Bij groenblauwe dooradering gaat het om het netwerk van natuurlijke elementen in het agrarische landschap. De doelstelling van 10% groenblauwe dooradering in 2050 is afkomstig uit het Aanvalsplan Landschap van stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Deze doelstelling was overgenomen in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en in het provinciaal conceptprogramma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG). Nu het NPLG is vervallen, wordt ook het VLGG voorlopig niet definitief vastgesteld. De provincie is desondanks voornemens de doelen te blijven nastreven.

Moeten	N.v.t.
Willen	Doelen
VLGG	10% groenblauwe dooradering in 2050
Coalitieakkoord Barneveld 2022-2026	10% groenblauwe dooradering in 2050
Omgevingsvisie Ede	Versterken biodiversiteit in landelijk gebied door middel van groenblauwe dooradering
Regionaal Perspectief Landelijk Gebied (2024) – Foodvalley	10% groenblauwe dooradering (5% in 2030)
Instrumenten	
Algemeen	- Pachtvoorwaarden - Subsidie landschapselementen - Heggen- en hagenprojecten - Deltaplan Agrarisch Waterbeheer - Doelsturing erfniveau

Gemeente Ede	• Basiskwaliteit Natuur, aansluitend op doel 10% groenblauwe dooradering in 2050
Gemeente Barneveld	• Ontwikkelfonds
Uitgangssituatie en knelpunten	
VLGG	• 8 % reeds groenblauw dooraderd

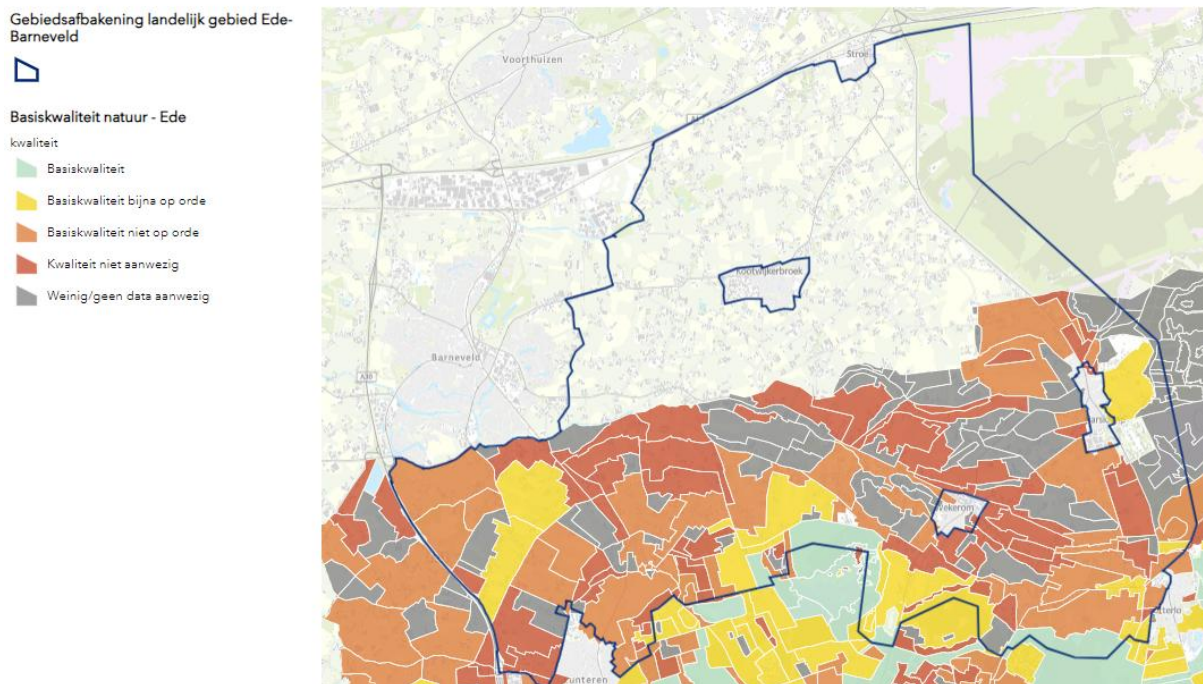
3.1.7 Biodiversiteit

Overige biodiversiteitsdoelstellingen en -inventarisaties (buiten Natura 2000, GNN etc.) die belangrijk zijn voor dit gebied, vinden we vooral in provinciaal en gemeentelijk beleid. Eén van de bouwstenen voor het VLGG is de uitgebreide rapportage van Tauw over stand van de natuur in de Gelderse Vallei. De kansen en knelpunten die hierin worden geconstateerd vormen de basis voor het natuurbeleid in het gebied. Daarnaast heeft gemeente Ede de ecologische kwaliteit van het landschap in beeld gebracht aan de hand van de methode Basiskwaliteit Natuur. Hiermee zijn de condities in beeld gebracht waarmee de biodiversiteit kan worden versterkt. Deze condities hangen samen met de karakteristieke landschapstypen in het gebied.

Moeten	n.v.t.
Willen	Doelen
VLGG	• Veerkrachtige natuur, met robuuste en verbonden natuurgebieden en een variëteit aan habitattypen en diersoorten en een hoge biodiversiteit; • Beekbegeleidend bos voor bufferstroken langs beken Verzachten overgang tussen agrarische cultuurgrond en de bossen door extensivering en natuurinclusief agrarisch grondgebruik
Basiskwaliteit Natuur	• Herstel hydrologisch systeem • Vergroten leefgebied en verbinding tussen leefgebieden • Diversiteit van landschap en leefgebieden verbeteren • Verminderen van de input van nutriënten en chemicaliën en herstel van schade • Soortgerichte maatregelen • Natuurinclusief ontwerpen en bouwen
Programma Biodiversiteit Provincie Gelderland	• Sterkere natuurgebieden en vitaler bos • Een grotere biodiversiteit en meer bomen en bos op het platteland

	• Een grotere biodiversiteit en meer bomen in stad en dorp • Een grotere betrokkenheid van inwoners bij natuur en groen
Omgevingsvisie Ede	• Behoud en versterking biodiversiteit
Omgevingsvisie Barneveld	• Versterken biodiversiteit in het dorpen en het buitengebied
Instrumenten	
Algemeen	• Samenwerking met NGO's • Pachtvoorwaarden • Afkoppelsubsidie • Subsidie landschapselementen • Beregeningsbesluit • Functieverandering • Rode ontwikkelingen koppelen aan groen en blauw • Landschapsontwikkelingsfonds • ANLB
Gemeente Ede	• Programma biodiversiteit
Gemeente Barneveld	• Biodiversiteitsplan
Uitgangssituatie en knelpunten	•
	• Momenteel is de Basiskwaliteit Natuur alleen beschikbaar voor gemeente Ede. • Voor de regio Foodvalley als geheel is de Basiskwaliteit Natuur nog in ontwikkeling. • De basiskwaliteit wordt op veel plekken niet gehaald (zie Figuur 13). • Weinig verdienmodellen voor natuurinclusieve en duurzame landbouw

Figuur 13: Kaart Basiskwaliteit Natuur gemeente Ede

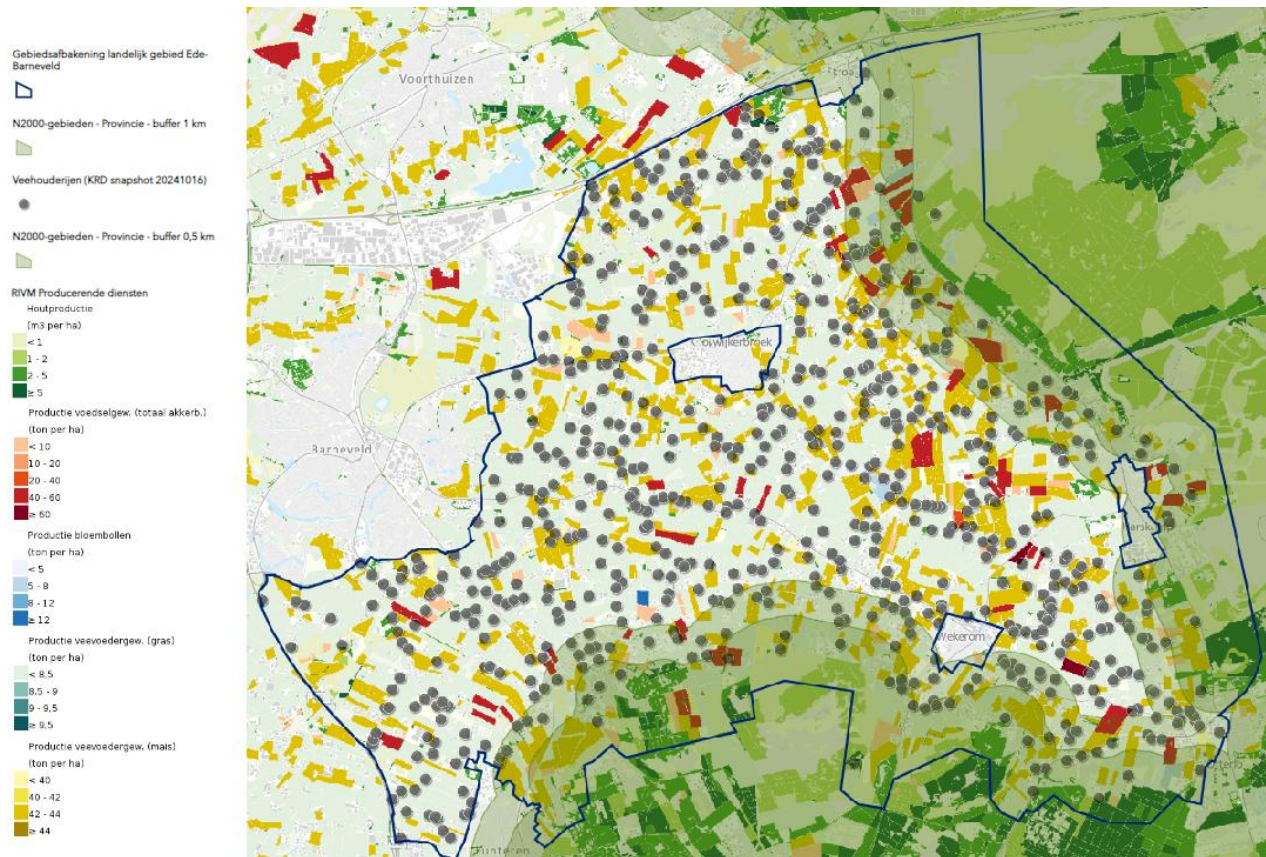
3.1.8 Stikstof (NH₃)

De natuur op de Veluwe en in de rest van Nederland staat onder druk door de hoge stikstofdepositie. Daarom zijn er regels gesteld om de emissie en depositie te verlagen. De uitstoot van stikstof in de vorm van ammoniak (NH₃) is voornamelijk afkomstig uit veehouderijen. Voor het beschermen van de natuur wordt in beleid de Kritische Depositie Waarde gehanteerd. Deze waarde is een ondergrens om vast te stellen wanneer naar waarschijnlijkheid negatieve effecten in kwetsbare natuur optreden.

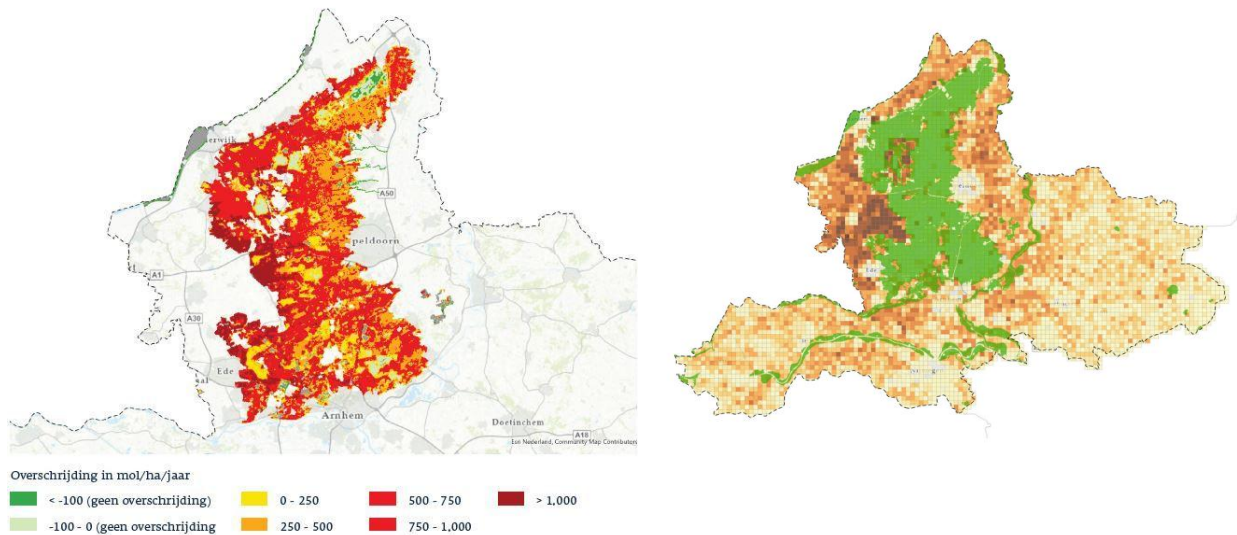
Moeten	Doelen
Wet stikstofreductie en natuurverbetering	Omgevingswaarden voor stikstofdepositie: eerst vastgelegd in Wet natuurbescherming, nu opgenomen in Omgevingswet.
Omgevingswet	Areaal stikstofgevoelige natuur in Natura 2000 gebieden waarvan de Kritische Depositie Waarde (KDW) niet wordt overschreden (art. 2.15a): - in 2025: ten minste 40%; - in 2030: ten minste 50%; - in 2035: ten minste 74%.
Omgevingsplan Ede	Voorheen bestemmingsplan 'Agrarisch Buitengebied Ede 2012': Geen uitbreiding agrarische bedrijven binnen 500 meter van N2000
Willen	Doelen
VLGG	Reductiedoelstellingen voor de stikstofemissie door agrarische bedrijven. Enerzijds voor de 'stikstofdeken', anderzijds voor gebieden grenzend aan kwetsbare natuur:

	• 42% t.o.v. 2018 voor Gelderland als geheel • 46-55% (2000 kton) t.o.v. 2018 voor regio Foodvalley • 42-53% t.o.v. 2018 voor het projectgebied • 53% t.o.v. 2018 binnen 500 tot 1000 meter afstand van Natura 2000
Provincie Gelderland - uitwerking van de gebiedsfiche Ede-Barneveld, gebiedsfiche 12	Reductiedoelstellingen voor de stikstofemissies door agrarische bedrijven: • 7,511 kton in Gelderland • 53% NH₃ in 2035 t.o.v. 2018 binnen 1.000 m afstand van Natura 2000-gebied de Veluwe • 42%-53% NH₃ in 2035 t.o.v. 2018 elders in het gebied • Emissiearme overgangszone van 500 meter strook rondom N2000-gebied de Veluwe.
Uitvoeringsprogramma Gelderse Maatregelen Stikstof (GMS)	Doel is om 74% van de natuurgebieden onder de KDW te krijgen in 2035, door het nemen van maatregelen in vijf sectoren: natuur, landbouw, industrie, mobiliteit en wonen, door: • Stikstofreductie van 25% voor alle sectoren in 2025 t.o.v. 2018 • Stikstofreductie van 42% in 2035 t.o.v. 2018
Omgevingsvisie Ede	• Uitgangspunt van die aanpak is om in nauwe samenwerking met de boeren te voldoen aan de stikstofreductiedoelen en tegelijk perspectief te bieden aan boeren • De ambitie is: de stikstofuitstoot dermate terugdringen zodat de aangewezen Natura 2000- gebieden weer voldoen aan de Europese instandhoudingsdoelstellingen waardoor de biodiversiteit op peil blijft. Tegelijkertijd willen we ruimte creëren voor economische ontwikkelingen zoals woningbouw, bedrijfsontwikkeling en energietransitie
Omgevingsvisie Barneveld	Emissiereductie door de landbouw: • 53% stikstofreductie (NH₃) t.o.v. 2018
Instrumenten	
Provincie Gelderland	• Programma Gelderse Maatregelen Stikstof (GMS)
Gemeenten Ede en Barneveld	• Functieveranderingsbeleid
Gemeente Ede	• Interimbeleid agrarische bedrijfsontwikkelingen veehouderijen
RVO	• LBV+-regeling
Ministerie van LNV, Provincie Gelderland, Gemeente Ede, Gemeente Barneveld en Waterschap Vallei en Veluwe	• Pilot Ondernemingsplan Gelderse Vallei
Uitgangssituatie en knelpunten	
	• De KDW-doelen worden niet gehaald (zie Figuur 15) • In het gebied ligt het zwaartepunt van stikstofdepositie afkomstig uit de Gelderse landbouw (zie Figuur 14) • In het gebied bevinden zich veel en intensieve veehouderijen. Het hele gebied zal aan de slag moeten om de stikstofemissie omlaag te brengen. Er liggen ook veehouderijen in de bufferzones rond Natura 2000 (zie Figuur 14), waar extra emissiereductie verlangd wordt.

Figuur 14: Bufferzones rond Natura 2000-gebied en de ligging van veehouderijen (zwarte bolletjes) en agrarische percelen (lichtgroen weiland, geel mais, rood voedergras, blauw bollenteelt).

Figuur 15: De Kritische Depositie Waarde wordt langs het projectgebied fors overschreden (links) en de stikstofdepositie uit de landbouw is in het projectgebied het grootst (rechts).¹²

3.2 Water en bodem

Moeten	Willen	Ontwikkelingen
Kaderrichtlijn Water (KRW)	Herstel hydrologisch systeem	Drinkwaterreserveringsgebieden
Nitraatrichtlijn + 7 ^e en 8 ^e (is in ontwikkeling) Actieprogramma Nitraatrichtlijn (APN)		
Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA)		

3.2.1 Overzicht opgaven en samenhang met andere thema's

Opgave	Knelpunt	Maatregelen
Water en bodem	Te veel nutriënten in water en bodem	• Reductie van afspoeling stikstof en fosfaat • Bufferstroken langs beken • Beperken bemesting
	Hydrologische en ecologische condities voldoen niet aan de richtlijnen	• Herstel natuurlijk systeem (hydrologie en hydromorfologie) • Verbetering van de kwaliteit van groen en blauw • Biodiversiteit verbeteren
	Bovenlopen vallen regelmatig droog en water staat soms langdurig stil	• Water vasthouden – waterbeschikbaarheid en watervoerendheid • Water bergen • Verlagen temperatuur door meer beschaduwing

¹² Bronnen kaartmateriaal: <https://www.gelderland.nl/themas/stikstof/veluwe/stikstofsituatie>
<https://www.gelderland.nl/themas/stikstof/het-stikstofvraagstuk/waar-speelt-het-probleem>

	Slechte bodemkwaliteit	• Verbeteren vochtvasthoudend vermogen van de bodem • Verminderen nutriënten in de bodem • Verbeteren condities voor bodemleven
Samenhang	Thema's	
	Natuur	• Meer groen en blauw • Versterken ecologische condities • Bufferstroken langs beken • Natuurontwikkeling
	Verstedelijking & recreatie	• Natuurcompensatie • Recreatief uitloopegebied Verlichten druk op de Veluwe

3.2.2 Waterkwaliteit en ecologie

Doelen voor de waterkwaliteit zijn op Europees niveau afgesproken in verschillende richtlijnen. Voor deze préverkenning richten we ons met name op de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Nitraatrichtlijn. Provincie en waterschap zijn verantwoordelijk voor het behalen van de kwaliteitsdoelen voor het grond- en oppervlaktewater.

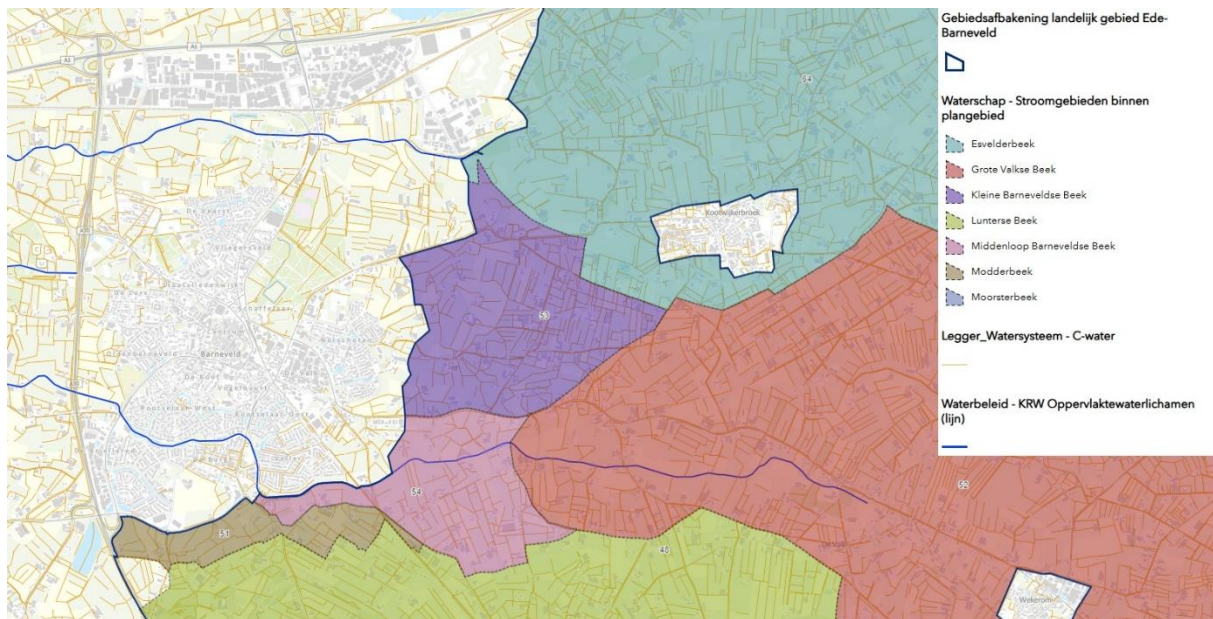
Moeten	Doelen
Kaderrichtlijn Water (KRW)	• Schone en gezonde wateren • Voldoende en veilig water • Herstel leefgebieden en migratieroutes voor flora en fauna • Alle benodigde maatregelen voor een goede chemische en ecologische waterkwaliteit moeten voor december 2027 getroffen zijn.
Nitraatrichtlijn	De richtlijn is in Nederland vertaald naar het 7 ^e Actieprogramma Nitraat. Doelen uit de richtlijn zijn: • Vervuiling oppervlaktewater en grondwater voorkomen • Gebruiksnormen voor mest en kunstmest • Afbouw derogatie voor Nederland
7 ^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn	Regels uit het 7 ^e Actieprogramma Nitraat gaan over: • Bufferstroken langs waterlopen • Uitrijddatums voor mest • Stimuleren van gebruik vaste mest op basis van fosfaatruimte

	• Verplichte inzaai van vanggewassen • Rotatie met rustgewassen <i>Het 8^e actieprogramma gaat in vanaf 2026. Bestaat naast generieke maatregelen ook uit doelsturing zal bestaan. De hoofdlijn bestaat uit drie sporen:</i> 1. <i>Doelsturing voor waterkwaliteit (grondwater)</i> 2. <i>(Aanvullende) generieke maatregelen</i> 3. <i>Andere beleidsontwikkelingen.</i>
Derogatiebeschikking Europese Commissie 2022	Aanwijzingsbesluit Nutriënten Verontreinigde (NV) Gebieden kabinet: • Totale stikstofreductie 20% in 2025 • Geen derogatie binnen Natura 2000 • Geen derogatie voor bedrijven die voor 50% binnen 250 meter van Natura 2000 liggen. • Afbouw derogatie tot 2026.
Omgevingswet	Besluit activiteiten leefomgeving: • Bufferstroken langs beken
Willen	• Doelen
Blauwe Omgevingsvisie Vallei en Veluwe	• Water als ordenend principe in ruimtelijke ordening • Zoveel mogelijk water vasthouden in de bodem • Temperatuurstijging van oppervlaktewater beperken • Herstel natuurlijk beekstelsysteem; verbeteren waterbeschikbaarheid, watervoerendheid en stromingscondities • Verminderen uit en afspoeling nutriënten • Lage (natte) gebieden
Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) - provincie Gelderland	• Schoon grond- en oppervlaktewater • Beekherstel en beekdalherstel voor onder andere Barneveldse beek, Lunterse Beek en Esvelder beek: - natuurlijker profiel - peildynamiek - lokale berging van overmatige neerslag • Agrarische bufferstroken langs beken
Provincie Gelderland - uitwerking van de gebiedsfiche Ede-Barneveld, gebiedsfiche 12	• Bufferzones langs Barneveldse en Esvelderbeek: Voor betere aquatische connectiviteit wordt uitgegaan van een zone van 25 m ter weerszijden van de beek, bijv.

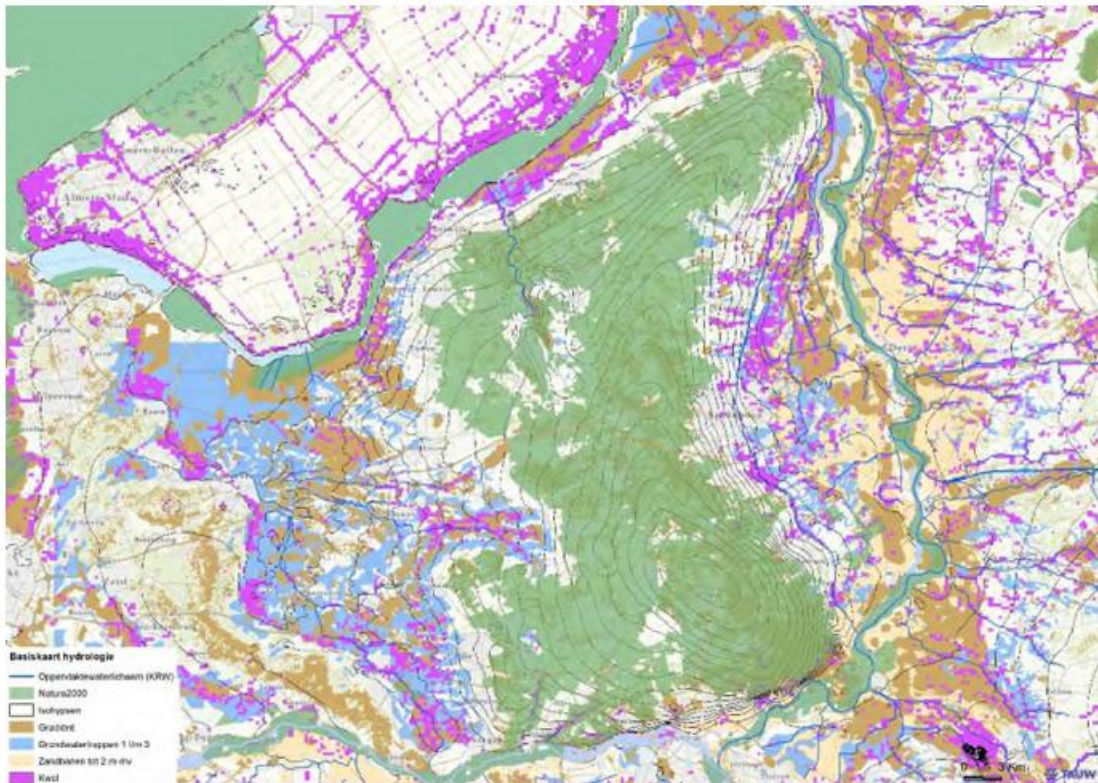
	met een ruimtebeslag van 50% voor nieuwe natuur in de vorm van landschapselementen en kleine stapstenen. • Wettelijk verplichte vermindering bemesting conform afbouw derogatie: beëindiging bemesting in stroken langs KRW-watergangen en andere watergangen ○ Breedte van stroken 3 – 5 meter aan weerszijden van watergangen.
Instrumenten	
Waterschap Vallei en Veluwe	• Blauw Omgevingsprogramma • Subsidieregeling watersparen • Financiële middelen voor KRW
Agrarisch	• Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) • Generiek mestbeleid Rijksoverheid • Project Boeren voor Drinkwater
Uitgangssituatie en knelpunten	
	• Er is een relatief kleine KRW (rest)opgave in het gebied, specifiek voor de Lunterse, Barneveldse beeken Grote Valkse beek. In de Grote Valkse beek is een KRW-opgave binnen het profiel, uitvoeren voor eind 2027. Ingeschat is met het huidige maatregelpakket de KRW doelen nog niet worden gerealiseerd, nog opgaven voor herstel hydrologie/hydromorfologie, temperatuur en nutriënten. • Nutriënten-verontreinigd gebied: te veel stikstof en fosfaat spoelt uit naar het grond- en oppervlaktewater. Boeren in NV-gebied moeten sneller het gebruik van dierlijke mest en kunstmest verminderen. • De KRW-lichamen van de Grote Valkse beek en middenloop van de Barneveldse beek liggen in het projectgebied (zie Figuur 16). De KRW waterlichamen van de Kleine Barneveldse beek en Esvelderbeek liggen niet in het projectgebied – de stroomgebieden van deze waterlichamen liggen wel in het projectgebied.

Figuur 16: KRW-lichamen (blauw) en C-watervangsten (geel) in de stroomgebieden binnen het projectgebied

3.2.3 Droogte en wateroverlast

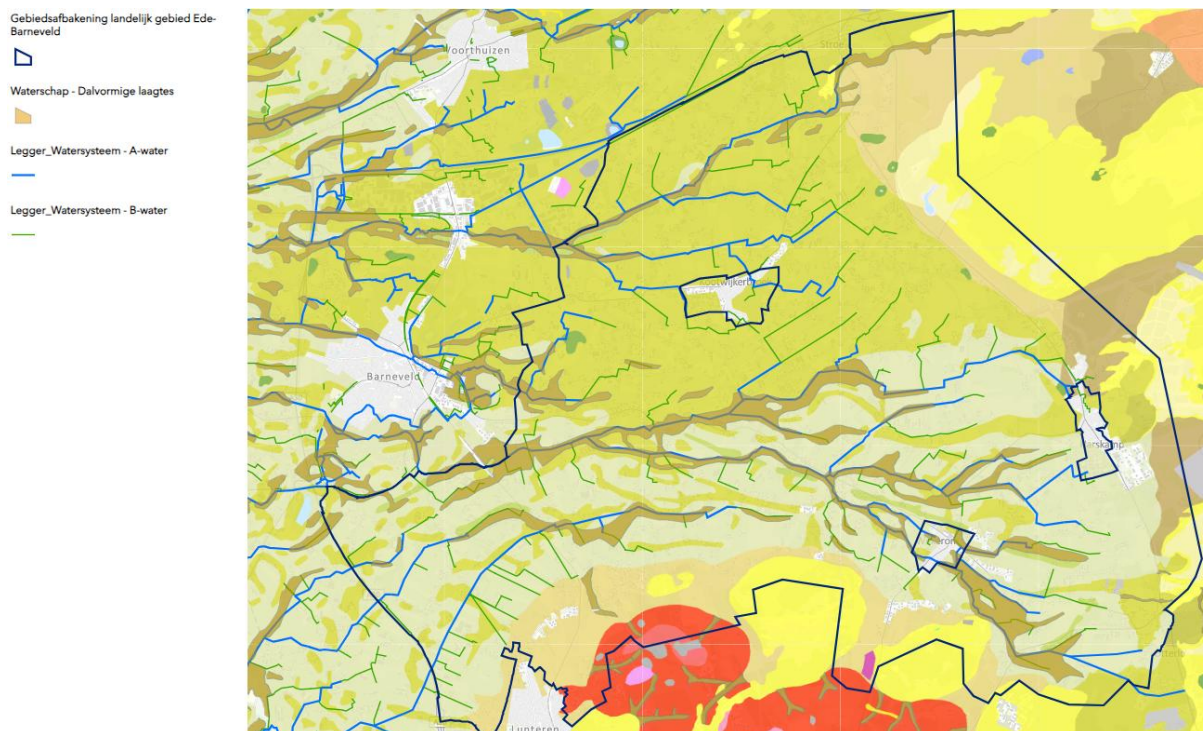
Klimaatverandering en grootschalige afwatering voor de landbouw zorgen ervoor dat we zoals recent in de toekomst meer te maken krijgen met droogte en wateroverlast. Om dat te verhelpen en te voorkomen zijn maatregelen nodig op gebied van water vasthouden, waterberging en herstel van het natuurlijke systeem. Het gebied is voor een deel van het water afhankelijk van de kwelstromen afkomstig van de Veluwe (zie Figuur 17).

Figuur 17: Abiotische basiskaart voor de Veluwe met weergave van kwel (roze), hoge grondwaterstanden (lichtblauw) en KRW-watervangsten (donkerblauw).¹³

Het water stroomt dan in westelijke richting weg uit het gebied. Het beekdalenstelsel met bijbehorende bodemtypen zorgen voor natuurlijke laagtes en natte plekken in het gebied (zie Figuur 18). Het bodemtype in het noorden van het gebied (Barneveld) wordt gedefinieerd door de dekzandrug. Er zijn daarin wel laagtes maar niet vergelijkbaar met het beekdallandschap van het in het zuiden (Ede), zie Figuur 18.

¹³ Bron: Tauw rapportage 'Uitwerking mogelijke natuurmaatregelen omgeving Natura 2000-gebieden, Gelderse Maatregelen Stikstof, Deelgebiedrapportage Gelderse Vallei (midden en noord), Provincie Gelderland' 12 juni 2023

Figuur 18: Dalvormige laagtes in het gebied op de achtergrond van de geomorfologische kaart

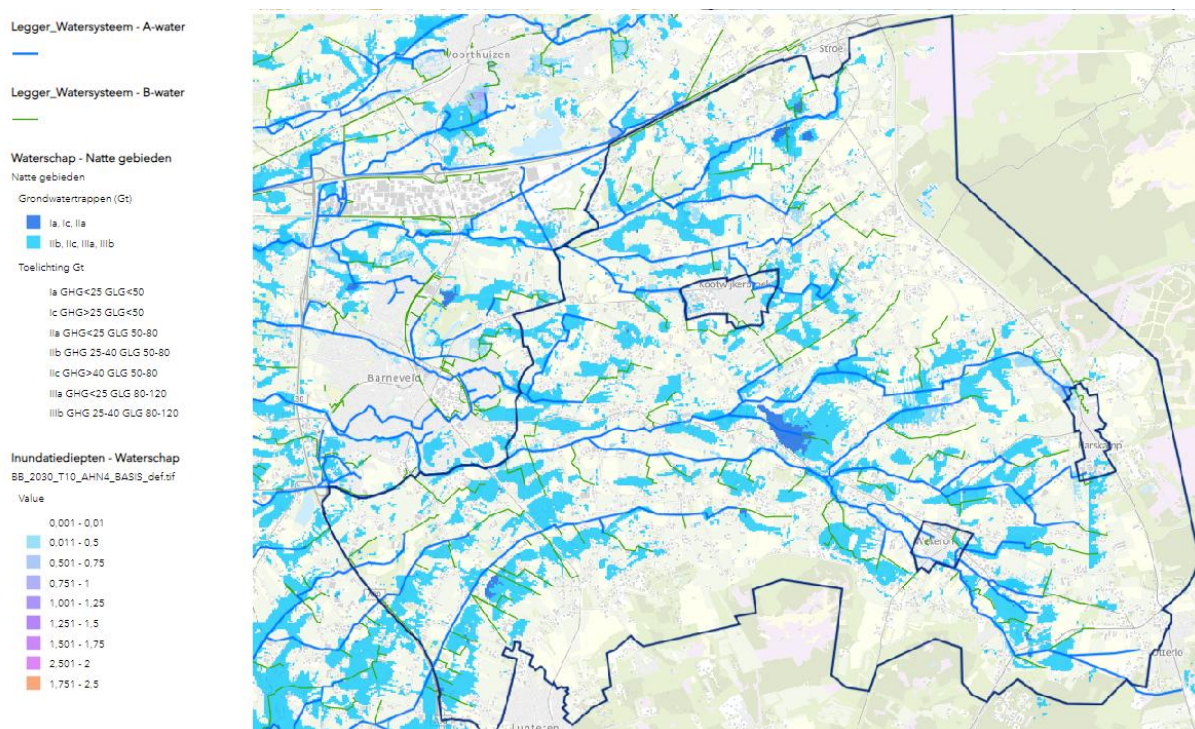
Moeten	Doelen
Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie	Nederland is klimaatbestendig en waterrobuust ingericht in 2050
Willen	Doelen
Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) - provincie Gelderland	- Water en bodem sturend - Foodvalley: 5.400 ha voor hydrologische maatregelen en natte landnatuur - Projectgebied 3.000-4.500 ha voor hydrologische maatregelen en natte landnatuur - Deze hectares kunnen samenvallen met de doelen voor natuurinclusieve landbouw, agrarische natuur en hydrologische maatregelen op landbouwgronden - Voldoende water voor verschillende functies: drinkwater, land- en tuinbouw en natuur - Geen wateroverlast bij extreme regenbuien (binnen de daarvoor gestelde normen) - Beekherstel en beekdalherstel voor Barneveldse beek, Grote Valkse beek en Esvelder beek, Lunterse beek (bovenloop stroomgebied): - natuurlijker profiel - peildynamiek - lokale berging van overmatige neerslag

Blauwe Omgevingsvisie 2050 – Waterschap Vallei en Veluwe	• Herstel natuurlijk systeem • Water vasthouden daar waar het valt • Voorkomen van wateroverlast • Voldoende watervoorraad om tekorten te voorkomen • Nieuwe natte gebieden als onderdeel van de 'klimaatmantel': regen en grondwater opvangen en vasthouden in zone van multifunctioneel ruimtegebruik
Blauw Omgevingsprogramma	• Klimaatmantel uitwerken voor de flanken van de Veluwe binnen stroomgebieden Barneveldse Beek en Lunterse Beek • KRW-maatregelen uitvoeren • Stimuleren vasthouden van water • Remmen waterafstroming in robuust beekdallandschap Barneveldse Beek, Lunterse Beek
Provincie Gelderland - uitwerking van de gebiedsfiche Ede-Barneveld, gebiedsfiche 12	• Water langer vasthouden in het gebied en waterafvoer vertragen: verhoging drainagebasis in hogere zandgronden; doelen voor 2050 ◦ Water vasthouden vanwege droogtebestrijding 1.050 ha in 2035 van 2.000 ha • Beekherstel KRW-watgangen, waaronder Barneveldse beek en Esvelderbeek; met meekoppelopgave: ruimte voor waterberging voor opvang weersextremen ◦ 4.200 ha • Ruimte voor water voor opvang gevolgen weersextremen • Toename inzijing water op flanken van de Veluwe
Omgevingsvisie Ede	• Herstel watersysteem • Langer vasthouden water • Tegengaan verdroging • Op de flanken van de Veluwe, die als gevolg van klimaatverandering te maken krijgen met veel sterkere wisselingen van de grondwaterstand, werken we aan een zogenoemde klimaatmantel. Hier wordt regen- en grondwater opgevangen en vastgehouden waardoor beken jaarrond water kunnen leveren.
Omgevingsvisie Barneveld	• Ontwikkeling robuust en klimaatadaptief watersysteem
Instrumenten	
Algemeen	• Afkoppelsubsidie
Agrarisch	• Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) • Beregeningsbesluit Waterschap Vallei en Veluwe
Provincie Gelderland	• Omgevingsverordening (normen voor wateroverlast oppervlaktewater)
Waterschap Vallei en Veluwe	• Blauw Omgevingsprogramma • Financiële middelen voor KRW

	Regeling watersparen
Uitgangssituatie en knelpunten	
	- De bovenlopen vallen regelmatig droog en het water soms langdurig stil - Langs beken liggen op specifieke locaties lage, natte gebieden die soms voor overlast zorgen - Stroomsnelheid is in sommige situaties te hoog

Figuur 19: Het beekdalenstelsel met de natte locaties in het gebied

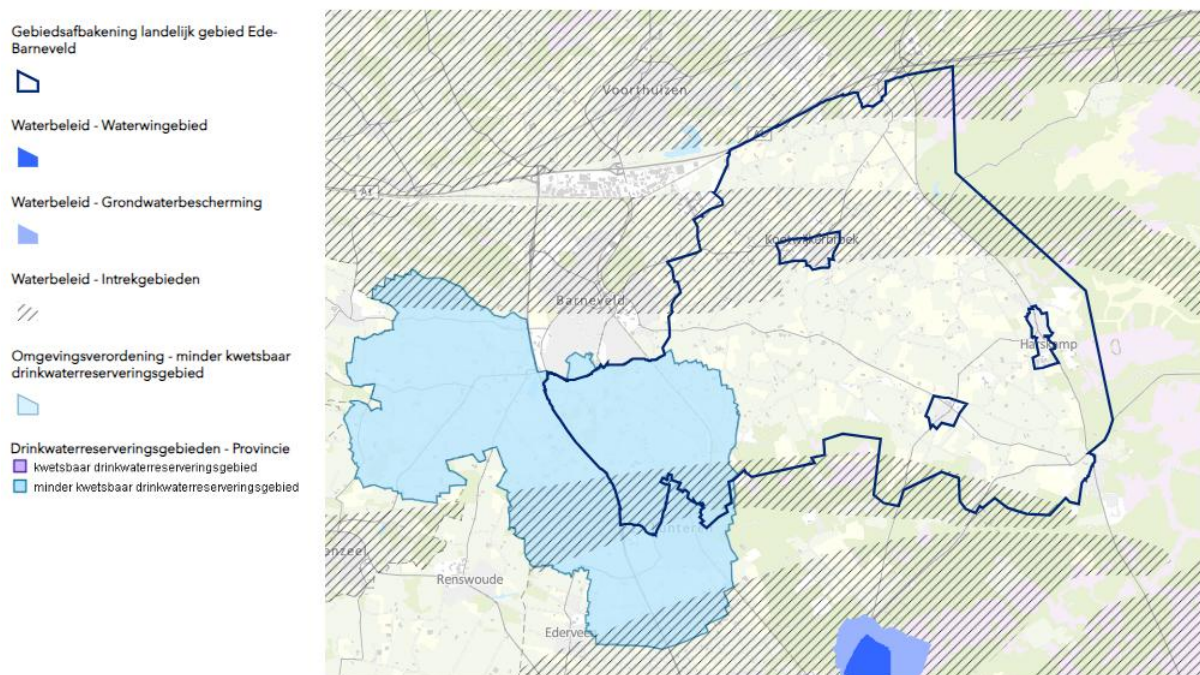
3.2.4 Drinkwater

Een van de ontwikkelingen voor het gebied is de uitbreiding van de drinkwaterwinning. In de Structuurvisie Ondergrond van 2018 vraagt het Rijk de provincies om Aanvullende Strategische Voorraden aan te wijzen: reservegebieden voor voldoende drinkwatervoorziening tot 2040. Voor Gelderland gaat het om een extra capaciteit van 55 miljoen m3 drinkwater per jaar. Gelderland heeft dit kader 11 gebieden aangewezen als Drinkwaterreserveringsgebied in de Omgevingsverordening van 2023. Een van de 'minder kwetsbare' reserveringsgebieden ('Gelderse Vallei') beslaat het westelijke deel van het projectgebied (zie Figuur 20).

Moeten	Doelen
Omgevingsvisie Gelderland	Waterbeschermingszones
Omgevingsverordening Gelderland	Minder kwetsbaar drinkwaterreserveringsgebied
Willen	n.v.t.
Instrumenten	n.v.t.

Uitgangssituatie en knelpunten	
	• Momenteel is er nog geen inzicht in wat de gevolgen zijn voor het gebied. • Mocht er een grondwaterbeschermingsgebied komen in het projectgebied, dan kunnen er strengere eisen komen voor bemesting en gewasbescherming. Tegelijkertijd zien we ook een ontwikkeling waarbij de bemestingsregels de komende jaren strenger worden (o.a. afbouw derogatie, generieke doelsturing). • Mogelijk effecten van de wateronttrekking op droogte.

Figuur 20: Gebieden gerelateerd aan waterwinning in en rondom het projectgebied

3.2.5 Bodemkwaliteit

Bodemkwaliteit gaat onder meer over de fysieke, chemische en biologische kwaliteit en over het watervasthoudend vermogen.

Moeten	
Besluit bodemkwaliteit (Bbk) en Regeling bodemkwaliteit (Rbk)	Regels voor o.a. • Kwaliteitsborging bodembeheer • Milieuverklaringen bodemkwaliteit
Willen	
Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) - provincie Gelderland	• Water en bodem sturend • Verbeteren bodemkwaliteit (chemisch, fysiek en biologisch) in de landbouw
Regionaal Perspectief Landelijk Gebied (2024) – Foodvalley	• Verbeteren van de bodemkwaliteit • Duurzaam bodembeheer • Water en bodem sturend
Omgevingsvisie Barneveld	• Verbeteren bodemkwaliteit
Instrumenten	
Agrarisch	• Cursus duurzaam bodembeheer • Kringloopadvies
Gemeente Ede	• Doelsturing bij omgevingsplanwijziging
Uitgangssituatie en knelpunten	
	• Qua bodemkwaliteit is de landbouw sterk bepalend voor het gebied. In de bodem zitten te veel nutriënten, afkomstig van landbouw, die afspoelen naar het grond- en oppervlaktewater en de kwaliteit daarvan negatief beïnvloeden • Waterbergend vermogen van de bodem is afgenomen door de daling van het organische stofgehalte • Bodemvruchtbaarheid en bodemleven staat onder druk door intensief gebruik • Er zijn geen aandachtspunten qua sanering of vuilstorten en dergelijke.

3.3 Luchtkwaliteit

Moeten	Willen	Ontwikkelingen
Richtlijn luchtkwaliteit	Schone Lucht Akkoord	Grenswaarde in het onderzoek gebied zal naar beneden gaan
Klimaatakkoord Parijs		
Klimaatwet en Klimaatakkoord Nederland		
Omgevingswet		

3.3.1 Overzicht opgaven en samenhang met andere thema's

Opgave	Knelpunt	Maatregelen
Luchtkwaliteit	Fijnstofuitstoot	• Verminderen uitstoot van landbouw en verbrandingsprocessen
	Stikstofdioxide uitstoot	• Verminderen uitstoot van verkeer
	Broeikasgassen	• Verminderen uitstoot van broeikasgassen • Koolstofvastlegging, o.a. in landbouwbodem • Energietransitie
	Hoge geurbelasting	• Gedeeltelijke aanscherping van geurnormen (Ede)
Samenhang	Thema's	
	Natuur	• Meer groen • Bufferstroken langs beken • Natuurontwikkeling
	Verstedelijking & recreatie	• Natuurcompensatie • Recreatief uitloopgebied
	Erfgoed	• Versterken landschapselementen

3.3.2 Fijnstof

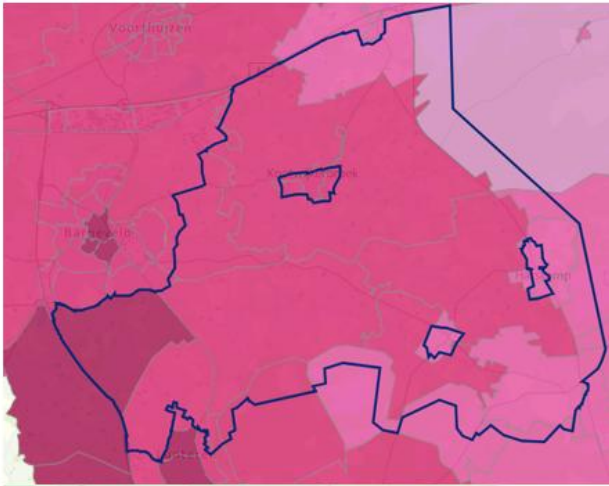
Voor fijnstof worden meestal twee categorieën gehanteerd: PM_{2,5} en PM₁₀. De diameter van de deeltjes is daarbij bepalend (kleiner dan 2,5 of 10 micrometer). Deze deeltjes zijn grotendeels afkomstig van verbrandingsprocessen (verkeer, industrie, energie) en landbouw. Een deel heeft ook een natuurlijke oorsprong (bijv. zeezout).

Moeten	Doelen
Richtlijn luchtkwaliteit	De richtlijn luchtkwaliteit wordt herzien, dat betekent voor de doelen: • Strengere normen voor grens- en streefwaarden voor luchtkwaliteit vanaf 2030 • Uiterlijk in 2030 moeten de jaargemiddelde concentraties PM_{2,5} en PM₁₀ gedaald zijn naar respectievelijk 10 en 20 µg/m³. Dit is nu 25 en 40 µg/m³.
Willen	
Schone Lucht Akkoord - Regio Foodvalley	• Toewerken naar de WHO-advieswaarden voor fijn stof in 2030 • In 2030 minimaal 50 procent gezondheidswinst ten opzichte van 2016 te behalen qua negatieve effecten afkomstig van binnenlandse bronnen • In de sectoren (weg)verkeer, inclusief mobiele werktuigen, landbouw, scheepvaart, industrie en huishoudens een dalende trend in te zetten van emissies van fijn stof naar de lucht
Regionaal Perspectief Landelijk Gebied (2024) – Foodvalley	• Streefdoel PM₁₀: 20 µg/m³ in 2030 • Streefdoel PM_{2,5}: 10 µg/m³
Omgevingsvisie Ede	• Voldoen aan Schone Lucht Akkoord
Omgevingsvisie Barneveld	• Voldoen aan Schone Lucht Akkoord
Instrumenten	
Regio Foodvalley	• Pilots Schone Lucht Akkoord
Uitgangssituatie en knelpunten	
	• Waarde voor Foodvalley schommelt rond streefdoel voor PM₁₀: 19 -22 µg/m³ in 2023 (Regionaal Perspectief Landelijk Gebied, 2024) • Waarde voor Foodvalley voor PM_{2,5} voldoet aan streefwaarde: 8,7 µg/m³ in 2020 (Regionaal Perspectief Landelijk Gebied, 2024)

	• Lokaal zijn er grote verschillen in de waarden van fijnstof, niet overal worden de doelen behaald (zie Figuur 21). • De pluimveesector in het gebied is een bron van fijnstof. Er wordt al met de sector samengewerkt om de uitstoot omlaag te brengen. • In het onderzoeksgebied gaat de grenswaarde naar beneden. Voornamelijk tussen de A30 en spoorlijn.
--	--

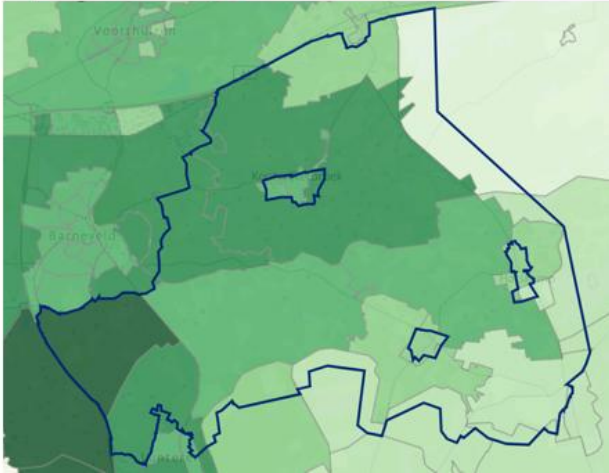
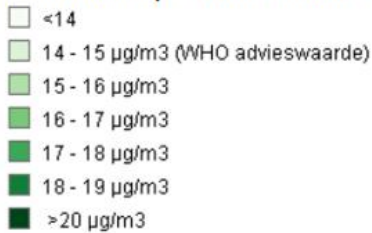
Fijnstof PM 2.5

Luchtkwaliteit per buurt - Provincie

Fijnstof PM 10

Luchtkwaliteit per buurt - Provincie

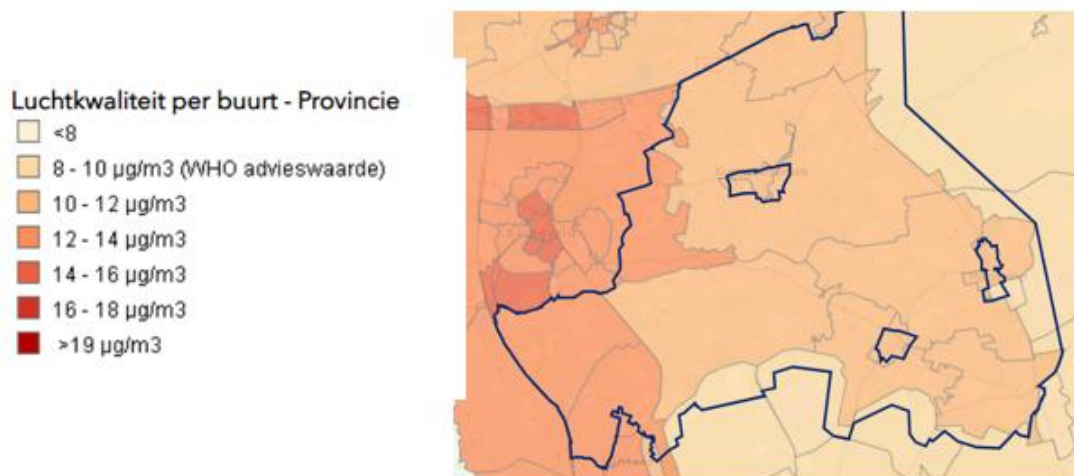
Figuur 21: Fijnstofconcentraties in en rond het projectgebied

3.3.3 Stikstof (NO₂)

Stikstofdioxide (NO₂) komt vrij bij verbrandingsprocessen. Een grote bron van stikstofdioxide is het verkeer. Andere bronnen zijn de industrie- en energiesectoren.

Moeten	Doelen
Richtlijn luchtkwaliteit	De Richtlijn luchtkwaliteit wordt herzien,
Willen	Doelen
Schone Lucht Akkoord - Regio Foodvalley	- Toewerken naar de WHO-advieswaarden voor stikstofdioxide in 2030 - In 2030 minimaal 50 procent gezondheidswinst ten opzichte van 2016 te behalen qua negatieve effecten afkomstig van binnenlandse bronnen - In de sectoren (weg)verkeer, inclusief mobiele werktuigen, landbouw, scheepvaart, industrie en huishoudens een dalende trend in te zetten van emissies van stikstofdioxide naar de lucht
Regionaal Perspectief Landelijk Gebied (2024) – Foodvalley	Streefdoel Foodvalley 40 µg/m³ in 2030
Instrumenten	
Regio Foodvalley	Pilots Schone Lucht Akkoord
Uitgangssituatie en knelpunten	
	- Waarde in Foodvalley ruim onder streefdoel: 11,7 µg/m³ in 2020 (Regionaal Perspectief Landelijk Gebied, 2024) - Lokaal zijn er grote verschillen in de concentraties van stikstofdioxide (zie Figuur 22). De waarden blijven in het gebied onder de normen (Regionaal Perspectief Landelijk Gebied, 2024)

Figuur 22: Concentraties van stikstofdioxide in en rond het projectgebied

3.3.4 Broeikasgassen (CO₂ en CH₄)

De belangrijkste broeikasgassen zijn koolstofdioxide (CO₂) en methaan (CH₄), voornamelijk afkomstig uit landbouw, industrie, verkeer en energie. Om de opwarming van de aarde binnen veilige perken te houden, is het nodig de uitstoot van deze gassen drastisch te verlagen. Dit gebeurt onder andere middels de energietransitie, waarbij we overstappen van fossiele energiebronnen naar hernieuwbare energiebronnen, zoals zon, wind en biomassa. Ook wordt landelijk en internationaal de mogelijkheden voor CO₂-opslag onderzocht.

Moeten	Doelen
Klimaatakkoord Parijs	- Opwarming van de aarde < 1,5 °C - CO₂-reductie 49% in 2030 t.o.v. 1990 - Broeikasgasemissiereductie 90% t.o.v. 1990
Klimaatwet Nederland	49 procent CO₂-reductie in 2030 ten opzichte van 1990 95 procent CO₂-reductie in 2050 ten opzichte van 1990 - CO₂-neutraal opwekken van alle energie in 2050
Klimaatakkoord Nederland	Aangescherpt in Coalitieakkoord 2021-2025: - Nederland klimaatneutraal in 2050 55% CO₂-reductie in 2030 t.o.v. 1990 - Koolstofvastlegging in bodem 0,5 Mton extra vanaf 2030
Willen	Doelen
Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) - provincie Gelderland	- CO₂-reductie 0,7 Mton CO₂-eq in 2030 t.o.v. 2021 voor Gelderland - Reductie 138 kton CO₂-eq in 2030 t.o.v. 2020 - Koolstofvastlegging voor Gelderland 54 kton CO₂-equivalent per jaar

	• Methaanreductie 138 kton CO₂-eq in 2030 t.o.v. 2020 (ca. 33%)
Provincie Gelderland - uitwerking van de gebiedsfiche Ede-Barneveld, gebiedsfiche 12	• Vermindering klimaatverandering • Reductie broeikasgasemissies uit veehouderijen 33% CO₂-eq in 2030 t.o.v. 2020 • Vastleggen 54 kton CO₂-eq per jaar voor Gelderland in minerale landbouwbodems ◦ Vastleggen 1,8 kiloton CO₂-eq/jaar in landbouwbodems. Dit betreft 14.800 ha. • Vastleggen CO₂ middels uitbreiding bossen
Omgevingsvisie Ede	• Energieneutrale gemeente in 2050 • 70% duurzame energie in 2040 • 1,5% jaarlijkse energiebesparing vanaf 2018
Omgevingsvisie Barneveld	• Vastleggen van CO₂ in de landbouwbodems • 33% CO₂-reductie t.o.v. 2018 in 2035 • Kleinschalige windturbines in landelijk gebied (ashoogte tot 35 meter) • Op enkele locaties ashoogte tot 150 meter toegestaan • Uitbreiding zonnepark • Verduurzamen van mobiliteit, industrie en landbouw
Instrumenten	
Regio Foodvalley	• Pilots Schone Lucht Akkoord • Regionale Energiestrategie • Reductieplan CO₂ (in ontwikkeling)
Uitgangssituatie en knelpunten	
	• Onder Harselaar is een verzaamd onderstation gepland • In gebied geen zoeklocaties voor wind vanuit RES • Uitgangssituatie m.b.t. het behalen van de doelen grotendeels onbekend.

3.3.5 Geur

Moeten	Doelen
Omgevingswet	Besluit kwaliteit leefomgeving: • Standaardwaarden en grenswaarden voor geurbelasting op gebouwen • Minimale afstanden tot stallen
Willen	Doelen
Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) - provincie Gelderland	• Gezonde leefomgeving met een goede luchtkwaliteit en zonder overlast van geur
Instrumenten	
Ede en Barneveld	• Gemeentelijk omgevingsplan • Verordening Geurhinder en Veehouderij (2008) Barneveld: geurnormen met name gericht op beschermen stedelijk gebied • Verordening Geurhinder en Veehouderij (2011) Ede: geurnormen gericht op beschermen van de kernen. Ede is van plan om in het Omgevingsplan strengere geurnormen te hanteren voor nieuwe ontwikkelingen t.o.v. huidig en landelijk beleid.
Uitgangssituatie en knelpunten	
	• Geurbeleid gemeente Ede volgt nu nog het landelijke beleid maar wordt aangescherpt. Ede wil strengere normen dan Barneveld. • Momenteel is de geurbelasting in het gebied hoog en wordt er buiten de kernen hinder ervaren.

3.4 Verstedelijking en natuurcompensatie

Regio Foodvalley is samen met regio Arnhem-Nijmegen een NOVEX-gebied. NOVEX-gebieden krijgen een apart ontwikkelperspectief voor de grote ruimtelijke transitie uit de Nationale Omgevingsvisie, waaronder verstedelijking. Het zwaartepunt van de verstedelijkingsopgave voor de regio Foodvalley ligt in het zuiden van de regio, uit de buurt van het projectgebied. Hiervan zijn nog geen kaarten beschikbaar.

In het projectgebied ligt geen grote verstedelijkingsopgave. In en aan de randen van de kernen zijn wel extra woningen voorzien, bijvoorbeeld voor Kootwijkerbroek en Stroe. Voor Kootwijkerbroek gaat het ook om uitbreiding van het bedrijventerrein. Verder zal groei vooral in het stedelijk gebied van Ede en Barneveld plaatsvinden.

Wat het projectgebied waarschijnlijk wel raakt is de natuurcompensatieopgave van verstedelijking. Een deel hiervan zal naar verwachting in het plangebied landen. Een zone als de Esvelderbeek zou hiervoor een logische plek kunnen zijn. Ook is er een samenhang met de doelstellingen voor nieuwe natuur, groenblauwe dooradering en recreatieve uitloopgebieden (zie onder volgend kopje Recreatie). In de gebiedsfiche wordt een uitbreiding van het bosareaal, inclusief compensatiebos, met 86 hectare aangegeven (Provincie Gelderland, Gebiedsfiche 12).

3.5 Recreatie

Door toenemende verstedelijking wordt de recreatiedruk op het landelijk gebied groter. Ook in natuurgebieden wordt een toenemende recreatiedruk ervaren, zoals op de Veluwe. Om de Veluwe te kunnen ontlasten wordt door de gemeente Ede en provincie Gelderland ingezet op een overgangszone richting het landelijk gebied van Ede. Dit zal gaan om een gebied van 1 tot 1,5 km rondom de Veluwe. In dit overgangsgebied is ruimte voor activiteiten die goed samengaan met de natuur, zoals kleinschalige en natuurinclusieve vormen van recreatie.¹⁴ Vanuit de gemeente Barneveld wordt binnen het gebied van de pré-verkenning niet actief ingezet op recreatie. Wel wordt recreatie gezien als meekoppelkans voor groenblauwe dooradering en de agrarische verbreding.

3.5.1 Recreatie, erfgoed en cultuurhistorie

Landschappelijke kwaliteit en historisch en cultureel erfgoed

Voor de gemeente Barneveld is het gebied van ondergeschikt belang op het thema recreatie. Echter, gezien de aantrekkelijkheid van het gebied op het grondgebied van de gemeente Ede voor recreatie en toerisme bevinden zich 58 bedrijven in het gebied die zich bezighouden met recreatie en toerisme, kunst en cultuur, sport en horeca:

Recreatie en toerisme	27
Kunst en cultuur	19
Sport	3
Horeca	9

Het behoud van bestaand erfgoed en het herstel van cultuurhistorische landschapselementen zijn speerpunten op het vlak van erfgoed en cultuurhistorie. Het is de bedoeling om dit te combineren met groenblauwe dooradering.

Als overgangsgebied naar de Veluwe is het gebied voor de gemeente Ede van belang voor recreatie en toerisme, niet alleen voor mensen van buiten het gebied, maar ook voor de eigen inwoners. In de gemeente Barneveld ligt de beleidsmatige sturingsopgave vooral op recreatief medegebruik en/of koppelkansen bij de bestaande kernen zoals bijvoorbeeld dorpsommetjes

De belangrijkste doelen in het gebied met betrekking tot recreatie zijn:

1. Stimuleren van recreatie als overgangsgebied vanaf de Veluwe;
2. Recreatiemogelijkheden bieden aan eigen inwoners;
3. Recreatie in balans laten zijn met economische, ecologische, maatschappelijke en culturele waarden.

Om deze doelen te behalen zal met name worden ingezet op het versterken van het aanbod van recreatiemogelijkheden.

¹⁴ Omgevingsvisie Ede

Moeten	Doelen
Tot nu toe nog geen juridische verplichtingen.	n.v.t.
Willen	Doelen
Gemeente Barneveld Streefbeeld en toetsingskader landelijk gebied Barneveld 2040 (2023) Visie op verblijfsrecreatie Gemeente Barneveld	• Recreatief routenetwerk koppelen aan (toekomstig) groenblauwe netwerk • Nieuwe initiatieven stimuleren die inzetten op sport, ontmoeting, natuur en bewegen in de kernrandzones • Kleinschalig, recreatief gebruik als nevenactiviteit bij een agrarisch bedrijf • Beleefbaar maken food en boerderijleven • Het bestaande verblijfsrecreatieve aanbod kwalitatief ontwikkelen en aanvullen met bijzondere en vernieuwende concepten • Verweving van landschap, natuur, landbouw en andere gebruiksfuncties, waaronder recreatie • Waar mogelijk recreatie ontwikkelen in vrijkomende agrarische bebouwing
Omgevingsvisie gemeente Ede	• Overgangsgebied vanuit de Veluwe voor verspreiding recreatie • Vitale verblijfsrecreatiesector • Aantrekkelijke en gevarieerde routenetwerken • Goede toeristische (gebieds)marketing
Uitvoeringsprogramma Recreatie Toerisme - Ede	• Aantrekkelijk en toekomstbestendig aanbod voor bewoners en bezoekers • Vitale toeristisch-recreatie sector • Goede balans tussen impact bedrijven en recreanten, en draagkracht van het gebied • Vergroten toeristisch-recreatie mogelijkheden en capaciteit in landelijk en stedelijk gebied • Inzetten op kwaliteit en duurzaamheid in het Veluws natuurgebied
Provincie Gelderland	• Nieuwe recreatievisie is in ontwikkeling
Waterschap Vallei en Veluwe - Gebiedsbeeld Barneveldse Beek en Gebiedsbeeld Lunterse Beek Landschapsecologische analyse (2024)	• Hoge zichtbaarheid en toegankelijkheid van beken stimuleren • Kleinschalig en afwisselend landschap • Klimaatbuffers (zoals waterretentiegebieden) combineren met recreatieve functies • Recreatie in combinatie met natuurinclusieve landbouw en streekproducten
Regionale energiestrategie Foodvalley Meer landschap meer stad: ontwikkelperspectief NOVEX-gebied Arnhem-Nijmegen-Foodvalley	• Recreatieve verbindingen ontwikkelen/revitaliseren • Zonering verblijfsrecreatie • 2000 ha groen toegankelijk maken (zowel nieuw groen realiseren als bestaand groen toegankelijk maken)

Instrumenten	
Omgevingsplan (juridisch)	• Regels opstellen omtrent recreatie en toerisme
	• Eventueel extra instrumenten beschikbaar wanneer deze doelen bijdragen aan de agrarische transitie, biodiversiteit en klimaatadaptatie
Uitgangssituatie en kansen	
Nu al bezig met programma Vitale Vakantieparken Omdat recreatie in een gebied verweven is met veel andere gebiedsfuncties, kunnen de volgende ontwikkelingen koppelkansen bieden met recreatie.	Agrarische transitie • Kansen voor recreatie verbreding van agrarische bedrijven • Recreatie in vrijkomende agrarische bebouwing Landschaps- en systeemherstel • Herstel van (cultuur)landschappen dragen bij aan een aantrekkelijkere recreatieroute; • Afwisseling in landschapstypen maakt een aantrekkelijkere recreatieroute en kan een positieve bijdrage leveren aan biodiversiteit en groenblauwe dooradering. Klimaatadaptatie • Klimaatbuffers (zoals waterretentiegebieden) kunnen gecombineerd worden met recreatieve functies.

3.6 Erfgoed en cultuurhistorie

Erfgoed en cultuurhistorie is van belang voor het historisch besef en het benadrukken van een gezamenlijke identiteit. Het heeft daarmee niet alleen een historische waarde, maar fungeert als een verbindende kracht. In het Beleidskader Erfgoed en Cultuur van de provincie Gelderland wordt het belang genoemd om erfgoed te benutten in ruimtelijke plannen en bij grote opgaven. Het versterken van karakteristiek erfgoed vergroot daarbij ook de aantrekkelijkheid en beleving van het landschap. Alle betrokken partijen zijn het er dan ook mee eens dat dit erfgoed behouden en beschermd moet worden.

De belangrijkste doelen in het gebied met betrekking tot erfgoed en cultuurhistorie zijn:

1. Combineren van de aanleg van cultuurhistorische landschapselementen en groenblauwe dooradering
2. Behoud van bestaand erfgoed

Moeten	Doelen
Bescherming van monumenten met beschermde status	n.v.t.
Willen	Doelen
Provincie Gelderland Beleidskader Erfgoed en Cultuur	• Combineren van de aanleg van landschapselementen en groenblauwe dooradering • Behoud erfgoed voor historisch besef en gezamenlijke identiteit • Erfgoed moet beschikbaar en bereikbaar zijn voor iedereen
Gemeente Barneveld Streefbeeld en toetsingskader landelijk gebied Barneveld 2040 (2023)	• Herstel van verdwenen landschapselementen die tevens een bijdrage leveren aan het groenblauwe netwerk • Voortbouwen op bestaande historische structuren (zoals historische wegen, ontginningsassen of militaire linies) • Aantrekkelijk en afwisselend agrarisch cultuurlandschap, waarin wordt ingezet op de doorontwikkeling van beekdalen, landgoederen, natuurparels en landschapstypen
Gemeente Ede Omgevingsvisie Ede	• Landschappelijke versterking van het gebied d.m.v. groenblauwe dooradering • We leggen de basiskwaliteit voor natuur en landschap vast en investeren in het landschap, indien mogelijk benutten we daarvoor opbrengsten uit aangrenzende gebiedsontwikkeling
Omgevingsvisie Barneveld	• Versterken van de identiteit van de landschapstypen gericht op landschaps-ecologisch herstel en beleving van het (agrarisch) cultuurherstel • Faciliteren van functies en initiatieven die aantoonbaar een bijdrage leveren aan het versterken van de identiteit en aansluiten bij de kenmerken en samenhang van het agrarisch cultuurlandschap • Erfgoed beschermen en inzetten als basis bij nieuwe ontwikkelingen

Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) - provincie Gelderland	• Herstel van historische akkers
Instrumenten	
Bestemmingsplan (juridisch)	Evt. extra instrumenten mogelijk wanneer gecombineerd wordt met natuuropgaven
Uitgangssituatie en kansen	
Uitgangspuntennotitie Cultuur en Erfgoed	Cultuurhistorische blikvangers: • Kleinschalig landschap • Vele bosjes en houtsingels • Onregelmatige percelering, afgewisseld met regelmatigere cope- en veenontginningen • Grotere dorpen aan de randen en overwegend kleine boerendorpjes en gehuchten in het centrum.

3.7 Defensie

Qua defensie zijn er een aantal ontwikkelingen gaande die het gebied kunnen raken. Gezien de internationale spanningen, acht het ministerie van Defensie het noodzakelijk de krijgsmacht te versterken. In het gebied Ede-Barneveld wordt o.a. gezocht naar de uitbreiding van de milieugebruiksruimte, bijvoorbeeld voor activiteiten die voor een toename van geluid of uitstoot zorgen. Rondom Stroe is de mogelijkheid verkend om de bestaande defensielocatie te intensiveren¹⁵. Inmiddels is bekend geworden dat de bestaande kazerne niet zal worden uitgebreid¹⁶.

¹⁵ [Kamerbrief Nationaal Programma Ruimte voor Defensie \(NPRD\) resultaten eerste trechtering | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁶ <https://www.barneveldsekrant.nl/lokaal/overig/1092571/kazerne-stroe-niet-uitgebreid-defensie-wijst-de-glind-nu-ook->

4 Landbouw

De landbouw heeft een groot aandeel in de maatschappelijke opgaven voor natuur, landschap, water en luchtkwaliteit. Hier wordt ook al aan gewerkt in de sector, maar momenteel is dat niet voldoende om de doelen te kunnen behalen. In en nabij het gebied bevindt zich een grote concentratie (intensieve) veehouderijen. Dat zorgt voor knelpunten in relatie tot de maatschappelijke opgaven.

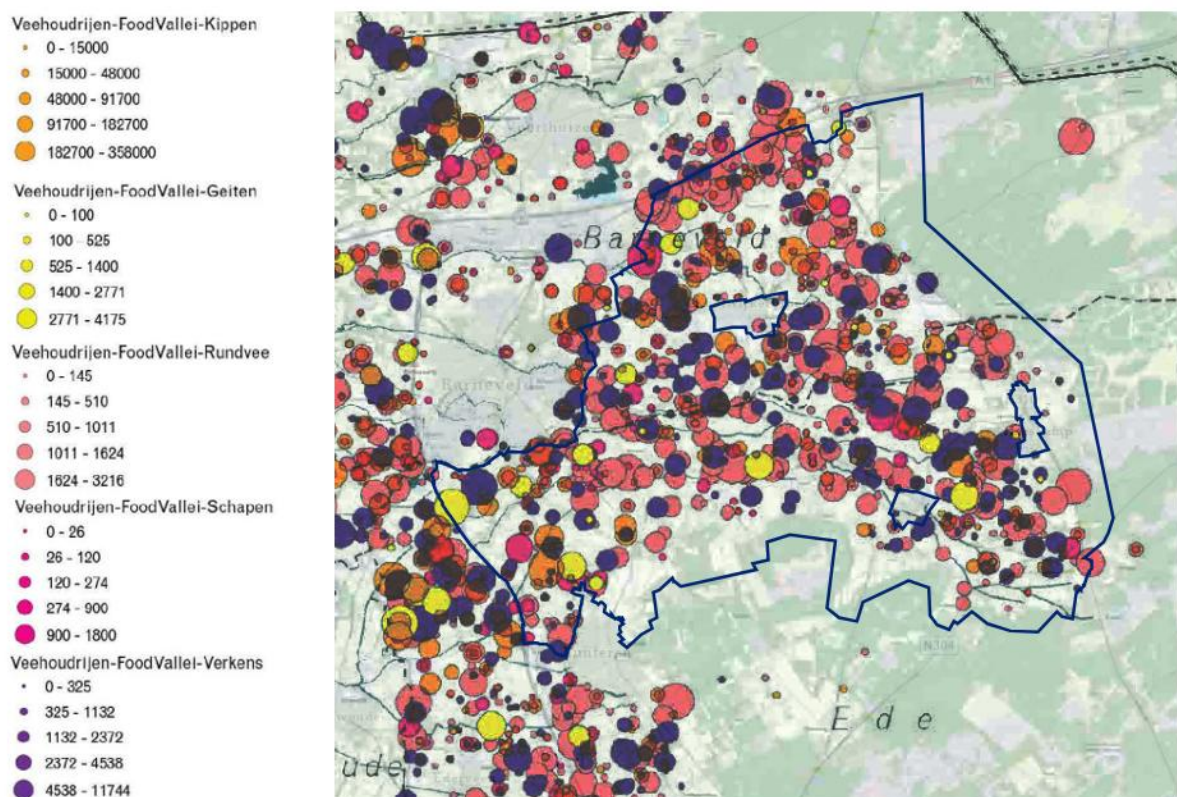
4.1 Wettelijke opgaven en beleidsambities

Moeten	Doelen
Klimaatakkoord Nederland	• Landbouw en landgebruik klimaatneutraal in 2050 • 3,5 Mton CO₂-reductie in 2030
Willen	Doelen
Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) - provincie Gelderland	• Een sterke plattelandseconomie waarvan de agrarische sector een belangrijk pijler is • Extensivering en natuurinclusieve, toekomstbestendige landbouw • Minder bemesten en minder bestrijdingsmiddelen • Bufferstroken langs beken
Regionaal Perspectief Landelijk Gebied – Foodvalley	• Ca. 32% reductie van de broeikasgasemissies methaan en lachgas in 2030 voor veehouderijen. De grootste opgave voor methaanreductie ligt daarbij in de melk -, kalver - en varkenshouderij.
Omgevingsvisie Ede	• Agrarische sector vitaal houden: toekomstperspectief ontwikkelen voor de sector en ondernemers, met aandacht voor kenniseconomie, innovatie, landelijk gebied en landschap. • Kiezen voor circulaire, natuurinclusieve landbouw, vooral in landschappen met belangrijke natuurwaarden • Leefomgeving gezond houden/maken: Verminderen van stikstof- en fosfaatuitstoot naar bodem en water, en fijnstof en ammoniak naar de lucht..mk • Maatschappelijke meerwaarde landbouw: Beter waarderen en belonen van diensten zoals landschap, biodiversiteit, zorg, recreatie, onderwijs, onderzoek en innovatie.
Omgevingsvisie Barneveld	• Omschakeling van blijvende landbouwbedrijvigheid in de zone van 500 m rond Natura 2000 gebieden naar extensieve landbouw, natuurinclusieve landbouw

Provincie Gelderland - uitwerking van de gebiedsfiche Ede-Barneveld, gebiedsfiche 12	• Modernisering agrarische sector: Gericht op toekomstbestendigheid binnen natuur-, water- en klimaatdoelen • Verbetering verdienvermogen agrariërs: Door verbreding naar andere agrarische en niet-agrarische activiteiten • Verbetering agrarische structuur: Focus op bedrijfskennis, ondernemerschap, goede bedrijfslocaties, betere verkaveling en een sterke agroketen met innovatieve kennisinstellingen ○ Natuurinclusieve landbouw (NIL) van niveau 3 of 4 vooral bij de Natura2000-gebieden en bij kwetsbare wateren en watergangen ○ Natuurinclusieve landbouw 1.300 ha van 2.000 ha ○ Agrarisch natuurbeheer, inclusief landschapsversterking, dooradering en verbindingszones. Bijvoorbeeld met bloemrijke graslanden, natuurlijke akkers, sloot- en akkerranden en landschapselementen. 1.300 ha van 2.000 ha, waarvan 60 ha GBDA (dooradering)
Instrumenten	
Algemeen	• Samenwerking met pluimveesector • Functieveranderingsbeleid • Generiek mestbeleid • ANLB • GMS • Regiodeal Foodvalley
Nationaal actieplan versterking zoönose beleid	• Preventie van uitbraken en overdracht van dierziektes • Handelingskader voor monitoring en respons op uitbraken van dierziektes
Pilot Ondernemingsplannen Gelderse Vallei	• Ontwikkelen en ondersteunen van toekomstbestendige ondernemingsplannen voor een duurzame bedrijfsvoering
Uitgangssituatie en knelpunten	
	• Hoge concentratie intensieve veehouderij in het gebied: hoge emissies en veedichtheid. Dit geeft ook risico op het ontstaan en overdracht van dierziekten • Veel agrarische bedrijven komen in aanmerking voor de aanpak Piekbelasters • Weinig verdienmodellen voor verduurzaming • Weinig ruimte voor extensivering

	• Er is veel interesse voor de LBV+ regeling. De kans bestaat dat een groot deel van de veehouderijen zal stoppen met het bedrijf • Er lopen al initiatieven waarbij met de agrarische sector wordt samengewerkt voor doelrealisatie, zoals met de pluimveesector en het Pilot Ondernemersplan. Dit biedt kansen voor nieuwe werkwijzen (o.a. doelsturing) en onderbouwing voor nieuw beleid. • In de Gemeente Ede is al een analyse uitgevoerd in het buitengebied m.b.t ruimtelijke ordening, inclusief aanbevelingen. Hierbij zijn ook gesprekken gevoerd met agrariërs en andere inwoners van het buitengebied. De bevindingen zijn onder andere gebruikt als input voor de Omgevingsvisie (Eindrapportage Project 'Inventarisatie Vitaal Buitengebied')
--	--

Figuur 23: Kaart met de veehouderijen naar diersoort en dieraantallen¹⁷.

¹⁷ Bron: 'Water in beeld, Foodvalley, Barneveldse Beek', Waterschap Vallei en Veluwe, februari 2023.

In het projectgebied liggen veel landbouwbedrijven. Hieronder vallen diverse veehouderijsectoren en akkerbouwbedrijven. Bij veehouderijen is er onderscheid te maken tussen grondgebonden bedrijven en niet-grondgebonden bedrijven. Grondgebonden veehouderijen zijn bedrijven waarbij het grootste aandeel van het voer van land rondom de boerderij komt en waarbij de mest (voor het grootste deel) ook weer afgezet wordt op dit land. In de praktijk zijn dit met name de melkveehouderij en schapenhouderij.

Onder niet-grondgebonden bedrijven en intensieve bedrijven verstaan we de vormen van veehouderij die niet direct aan gras- of bouwland gebonden zijn. De varkenshouderij, de pluimveehouderij en de vleeskalverhouderij worden als niet-grondgebonden beschouwd. Over de indeling van de melkgeitenhouderij als grondgebonden of niet-grondgebonden bedrijfsvoering verschillen de meningen. In deze pré-verkenning scharen we de geitensector onder de niet-grondgebonden veehouderij.

In het projectgebied zijn veel niet-grondgebonden veehouderijen. Dit is historisch gegroeid, waarbij -mede ingegeven door de hoge gronddruk- in de afgelopen paar decennia een verdere specialisatie in met name de niet-grondgebonden sectoren heeft plaatsgevonden. De variatie in omvang van de bedrijven is groot. Er zijn nog veel relatief kleine bedrijven, maar daar tegenover staat dat er in het projectgebied ook hele grote pluimvee-, vleeskalver- en varkensbedrijven zijn.

De grootste concentratie **pluimvee** in het gebied is gesitueerd tussen Barneveld en Lunteren en rondom Kootwijkerbroek. De **varkens**bedrijven liggen meer verspreid over het projectgebied. Ook wat betreft omvang van de varkensbedrijven is het redelijk gespreid. Het zwaartepunt van de **vleeskalver**bedrijven, die overigens in groten getale in het projectgebied aanwezig zijn, ligt ten noorden van Kootwijkerbroek. Het aantal **geiten**bedrijven is ten opzichte van de andere sectoren niet groot, maar in de afgelopen decennia wel sterk toegenomen. Daarentegen is het aantal **melkvee**bedrijven afgenomen.

Er zijn veel agrarische bedrijven die onder de noemer "**akkerbouw**bedrijf" vallen, maar deze beslaan maar een zeer beperkt aandeel in zowel landgebruik als wat betreft bedrijfsomvang.

4.2 Huidige agrarische sector

In het projectgebied liggen veel landbouwbedrijven. Hieronder vallen diverse veehouderijsectoren en akkerbouwbedrijven. Bij veehouderijen is er onderscheid te maken tussen grondgebonden bedrijven en niet-grondgebonden bedrijven. Grondgebonden veehouderijen zijn bedrijven waarbij het grootste aandeel van het voer van land rondom de boerderij komt en waarbij de mest (voor het grootste deel) ook weer afgezet wordt op dit land. In de praktijk zijn dit met name de melkveehouderij en schapenhouderij.

Onder niet-grondgebonden bedrijven en intensieve bedrijven verstaan we de vormen van veehouderij die niet direct aan gras- of bouwland gebonden zijn. De varkenshouderij, de pluimveehouderij en de vleeskalverhouderij worden als niet-grondgebonden beschouwd. Over de indeling van de melkgeitenhouderij als grondgebonden of niet-grondgebonden bedrijfsvoering verschillen de meningen. In deze pré-verkenning scharen we de geitensector onder de niet-grondgebonden veehouderij.

Op basis van geaggregeerde data uit de provinciale werkgelegenheidsenquête van 2024 hebben wij wel een globaal beeld van de bedrijfsaantallen in het gebied. Op basis van deze enquête zijn er 1340 bedrijven in het gebied aanwezig, waarvan 354 in de agrarische sector. Verreweg het grootste is de vleeskalverensector met 90 bedrijven in het gebied. Daarop volgt de melkveehouderij (50), varkenshouderij (43) en pluimveehouderij (39). Er zijn ook 17 paardenhouderijen gevestigd. Het aantal akker- en tuinbouwbedrijven bedraagt slechts 6 bedrijven. Ook zijn er 5 boomkwekerijen en 7 sierteeltbedrijven.

Agrarische sector	Aantal bedrijven
Kalverhouderij	90
Agrarische dienstverlening	69
Melkveehouderij	50
Varkenshouderij	43
Pluimveehouderij	39
Paardenhouderij (agrarisch)	12
Combi akker-/tuinbouw met veehouderij	10
Teelt voedergewassen	4
Veehouderij overig	7
Sierteelt	7
Paardenhouderij (overig)	5
Geitenhouderij	5
Boomkwekerij	5
Tuinbouw	3
Akkerbouw	3
Schapenhouderij	2
Totaal	354

Uit deze gegevens kunnen we de conclusie trekken dat de intensieve inderdaad veehouderij sterk aanwezig is in het gebied.

De grootste concentratie **pluimvee** in het gebied is gesitueerd tussen Barneveld en Lunteren en rondom Kootwijkerbroek. De **varkens**bedrijven liggen meer verspreid over het projectgebied. Ook wat betreft omvang van de varkensbedrijven is het redelijk gespreid. Het zwaartepunt van de **vleeskalver**bedrijven ligt ten noorden van Kootwijkerbroek. Het aantal **geiten**bedrijven is ten opzichte van de andere sectoren niet groot, maar we zien op grotere schaal in de regio Foodvalley wel dat het aantal geiten tussen 2000 en 2020 wel sterk is toegenomen. Deze stijging is opmerkelijk gezien het geitenmoratorium dat geldt vanaf 2017. Het aantal **vleeskalveren** en **vleeskuikens** is ook sterk gestegen. Daarentegen is het aantal **melkkoeien** en **varkens** in de regio doodvallen afgenomen.

Figuur 24 Tabel met ontwikkelingen in dierenaantallen in Regio food Valley, afkomstig uit de Landbouwstructuuranalyse voor de regio van WUR, 2022.

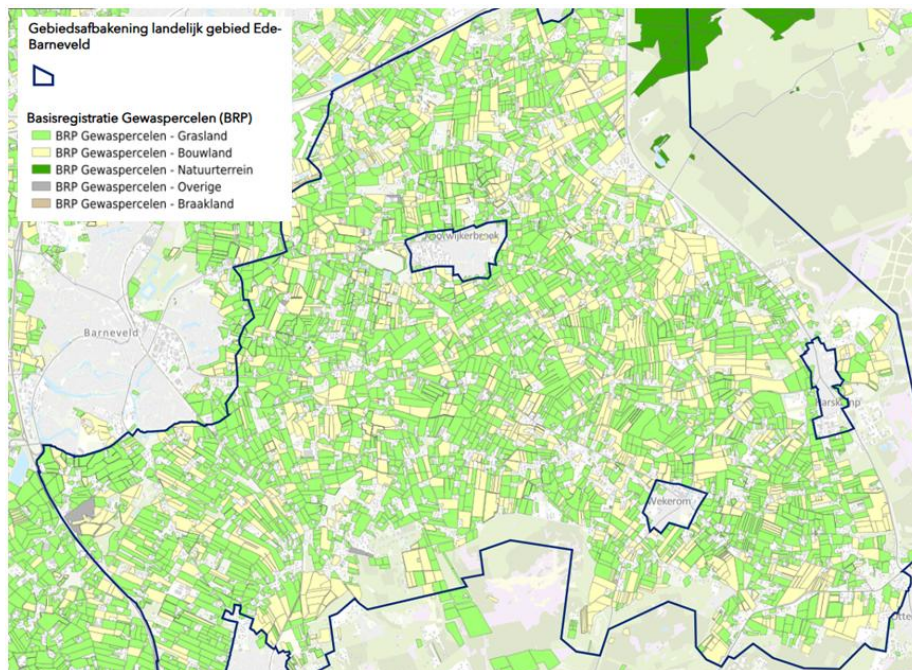
Tabel 2.1 Ontwikkeling aantal dieren (x 1.000) in het studiegebied

	2000	2010	2016	2018	2020
Melkkoeien	45	39	42	38	35
Vleeskalveren	223	263	302	314	331
Fokvarkens	67	52	43	44	41
Biggen	221	211	201	201	189
Vleesvarkens	471	392	332	309	264
Leghennen	7.836	8.647	8.911	9.225	7.739
Vleeskuikens	841	619	1.091	1.246	1.430
Geiten	12	23	32	47	55
Schapen	24	26	18	21	22
Paarden, pony's en ezels	4	5	3	3	4

Bron: CBS Landbouw telling, bewerking Wageningen Economic Research

Er is een klein aantal agrarische bedrijven die onder de noemer "**akkerbouw**bedrijf" vallen. Deze beslaan een zeer beperkt aandeel in zowel landgebruik als wat betreft bedrijfsomvang.

De kaart hierboven laat zien dat de gronden hoofdzakelijk worden gebruikt voor agrarisch grasland.

4.3 Ontwikkelingen in de agrarische sector

Er wordt veel gesproken over de transitie van de landbouw. Zonder te pretenderen volledig te zijn, staan hieronder een aantal factoren genoemd die een grote wissel (gaan) trekken op (een gedeelte van) de agrarische sector.

Moeten	Doel	Maatregelen	Praktisch gevolg agrarisch bedrijf**
7e Actieprogramma Nitraat (incl. addendum) en vanaf 2026 het 8e Actieprogramma Nitraat	Verbetering waterkwaliteit	• Grondgebonden melkveehouderij 2032 • Bufferstroken langs watergangen • Inrichting beekdalen	• Extensiveren (meer grond en/of minder koeien) • Afname efficiënte productiegrond en mestplaatsingsruimte • Afname efficiënte productiegrond en mestplaatsingsruimte
Mestwetgeving	Verbetering waterkwaliteit (o.a.)	• Afschaffing derogatie • Aanwijzing nutriënten verontreinigde gebieden	• Minder mestplaatsingsruimte dierlijke mest • Afname totale stikstofgebruiksruimte • Opbrengstderving gewas
N2000	Behoud en versterking	• Verlagen stikstofdepositie door extensivering van veehouderij en/of	• Extensiveren • Investeren maatregelen en innovatie

	N2000-gebieden	managementmaatregelen (o.a. voer) en/of toepassen innovatie	
Beter Leven Keurmerk-1 ster (voor veehouders die produceren onder dit keurmerk)	Verhogen dierwelzijn	• Per 1-1-2025 aanscherping stalvereisten varkens* • Uiterlijk 1-1-2027 verplichte uitloop vleeskuikens	• Investeren en/of extensiveren • Investeren en ruimtevraag

*Ongeveer een vijfde van de Nederlandse varkens wordt binnen het concept Beter Leven Keurmerk gehouden. Ondanks dat voor deze pré-verkenning niet nader is onderzocht hoe groot dit aandeel binnen het projectgebied is, is de verwachting dat de aanscherping van de eisen ook impact zal hebben op het aantal varkenshouders in dit gebied. Een gedeelte van de varkenshouders heeft er namelijk tijdens de overgangperiode bewust voor gekozen om niet te investeren. Hiervan gaan er wellicht een aantal weer produceren voor de reguliere markt, maar de rest van deze groep zal per 1 januari 2025 gestopt zijn met het varkenshouden. Naar verwachting zijn dit voornamelijk de relatief kleine varkensbedrijven.

**In de laatste kolom is weergegeven wat o.a. de praktische gevolgen zijn voor agrarisch ondernemers. De grote gemene deler van de gevolgen is dat de maatregelen per definitie geld kosten en kostprijsverhogend werken. Niet iedere ondernemer kan deze financiële gevolgen opvangen binnen de huidige exploitatie van het bedrijf.

4.4 Gevolgen voor de agrarische sector

De verwachting is dat de ontwikkelingen grote gevolgen gaan hebben voor de agrarische sector en dat veel agrariërs ervoor zullen kiezen of genoodzaakt worden te stoppen met het bedrijf. De vergrijzing in de sector, beëindigingsregelingen, hoge mestafzetkosten en hoge grondprijzen werken deze ontwikkeling in de hand. Het is door de hoge kosten moeilijk om op een rendabele manier te extensiveren, met name voor de **melkvee**houderij. Naar verwachting is deze autonome ontwikkeling alleen echter niet voldoende om te kunnen voldoen aan de opgaven op gebied van stikstof, water en luchtkwaliteit.

4.4.1 Daling aantal bedrijven

De algemene demografische ontwikkeling in Nederland, zo ook in de agrarische sector, is die van vergrijzing. We zien in zijn algemeenheid dat op 30 tot 35% van de agrarische bedrijven het bedrijfshoofd 55 jaar of ouder is en er geen opvolger aanwezig is. De verwachting is dat deze bedrijven tussen nu en 10 jaar stoppen. Daarnaast is er al langer een trend gaande dat jaarlijks het aantal agrarische bedrijven daalt. Deze ontwikkeling ging in het verleden gepaard met schaalvergroting voor de bedrijven die doorgingen. Dit zal gedeeltelijk door blijven gaan, wanneer zeer grote bedrijven kleinere bedrijven opkopen bij beëindiging. Tegelijkertijd vraagt extensivering om een tegenovergestelde ontwikkeling. De daling van het aantal bedrijven schommelt zo rond de 3% per jaar. Het is aannemelijk dat de vergrijzing en de daling van het aantal bedrijven elkaar zullen versterken.

4.4.2 Beëindigingsregelingen

In de gemeenten Ede en Barneveld is de stikstofdruk vanuit de agrarische sector op het N2000 gebied de Veluwe erg hoog. Bijna iedere veehouder is piekbelaster en kan gebruik maken van de LBV+ (voor piekbelasters) of de LBV (voor niet piekbelasters). Binnen deze twee gemeenten hebben vele agrariërs aangegeven gebruik te willen maken van deze regeling. Dit versterkt de daling van het aantal agrarische bedrijven. Vanuit LVVN wordt een nieuwe opkoopregeling voorbereidt die in de loop van 2025 opgesteld zal worden. Het is niet ondenkbaar dat wederom vanuit deze twee gemeenten een substantieel aantal agrarische bedrijven gebruik zullen maken van deze regeling. Ook dit zal dan de daling van het aantal bedrijven versterken.

4.4.3 Intern salderen

De Raad van State heeft in december 2024 een uitspraak gedaan over intern salderen. Daardoor zijn de mogelijkheden voor intern salderen beperkter dan voorheen. De uitspraak geldt direct voor alle lopende en toekomstige vergunningprocedures en heeft ook gevolgen voor procedures die tussen 1 januari 2020 en 1 januari 2025 hebben gelopen: iedere ondernemer (ook niet agrarisch) die gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid om intern te salderen binnen zijn vergunning, moet alsnog binnen 5 jaar een nieuwe NB-vergunning aanvragen. Hierbij moet de additionaliteitstoets worden uitgevoerd. Dit betekent dat bij de aanvraag eerst getoetst moet worden of de stikstofruimte nodig is voor natuurherstel. Gezien de hoge stikstofdruk in het gebied ten opzichte van de Veluwe wordt het naar verwachting erg moeilijk, zo niet bijna onmogelijk om dit te onderhouden. Het gevolg hiervan is dat het moeilijk wordt een nieuwe vergunning te verlenen en het bedrijf genoodzaakt is om te stoppen. Dit is niet alleen van toepassing op agrarische vergunningen maar geldt ook voor niet-agrarische bedrijven in het gebied. Impact hiervan zal naar verwachting fors zijn. Een onverwachte ontwikkeling is dat het nu ook gaat om bedrijven die anders niet zouden stoppen en die de afgelopen vijf jaar flink geïnvesteerd hebben.

4.4.4 Grondprijs

De grondprijs in het gebied is de laatste jaren sterk gestegen door enerzijds een geringe grondmobiliteit en anderzijds een grote gronddruk. Daarnaast zijn er een aantal grote intensieve bedrijven (varkens, kippen of kalveren), boomtelers en beleggers die over voldoende financiële middelen beschikken en zeer actief zijn op de grondmarkt. Tevens heeft Ede een forse verstedelijkingsopgave met een hierbij behorende compensatieopgave in natuur. Dit versterkt de gronddruk naar de toekomst en dus de grondprijs. De aankoop van extra grond om te extensiveren, wordt daardoor bemoeilijkt.

4.4.5 Klimaatverandering

De invloed van de klimaatverandering is duidelijk merkbaar in het gebied, zowel in droge als in natte perioden. Het gebied bestaat daarnaast uit diverse plekken (vooral het noordelijke deelgebied) uit droge zandgrond waardoor het waterbergend vermogen van de bodem beperkt is. De verwachting is dat door de klimaatverandering de jaarlijkse opbrengst van grasland in 2050 ergens tussen de 10 en 20 lager zal zijn dan nu. In periodes met grote hoeveelheden regen in korte tijd zal niet al het water gereguleerd kunnen via het huidige stelsel van beken en sloten. Inundatie op maaiveld zal vaker plaatsvinden hetgeen invloed heeft op de gewassenkeuze.

4.4.6 Mestafzetkosten

De grondgebonden landbouw (hoofdzakelijk **melkvee**houderij) maakt financieel een lastige tijd door. De melkprijs is volatiel en impact van de mestafzetkosten drukt bij menig melkveebedrijf fors op de exploitatie. Dit zal de komende jaren naar verwachting nog lastiger worden als gevolg van o.a. afschaffing derogatie en het feit dat dit gebied onderdeel uitmaakt van een NV-gebied (Nutriënten Verontreinigd gebied). Dit laatste heeft mogelijk effect op de mestplaatsingsruimte en dus op de exploitatie. Tevens wordt als gevolg hiervan de kunstmestruimte ingeperkt en wordt daarmee het opbrengend vermogen van de grond negatief beïnvloed. De aanpassingen in de mestwetgeving zorgt ervoor dat ook de **pluimvee**sector bij aankoop of lease de mestrechten dat er 13% generiek wordt afgeroomd. Dit heeft invloed op de prijsvorming van de mestrechten en resulteert in een lager bedrijfssaldo. Het leasen van mestrechten komt in de pluimveehouderij veelvuldig voor.

4.4.7 Extensivering melkveehouderij

In het addendum 7^e actieprogramma Nitraat wordt gesproken over een extensiveringsopgave voor de melkveehouderij met een mogelijk een graslandnorm per GVE (grootvee-eenheid). Het lage verdienvermogen in combinatie met de hoge grondprijzen maakt extensivering erg lastig. Dit maakt dat het aannemelijk is dat als

gevolg van een mogelijke graslandnorm het voor de melkveehouderij nog moeilijker wordt. De melkveehouderij zou daardoor versneld kunnen stoppen in het gebied.

4.4.8 Nitraatrichtlijn

In het 7^e actieprogramma Nitraat en bijbehorende addendum wordt gesproken over maatregelen die genomen moeten worden om ervoor te zorgen dat zowel de grondwaterkwaliteit als de oppervlaktewaterkwaliteit voldoet aan de nitraatnorm. De maatregelen worden aangescherpt in het 8^e programma Nitraat dat nu in ontwikkeling is. Binnen dit programma wordt ook gesproken over brede (zoneringen rondom) beekdalen en mogelijkheden hierbinnen om de nitraatnorm in het oppervlaktewater te bereiken. Dit zal naar verwachting ten koste gaan van mestplaatsingsruimte. Daarmee ontstaat extra druk op de mestmarkt hetgeen de melkveehouderij in een nog lastigere positie brengt. De kans dat dit invloed heeft op het aantal stoppers in de melkveehouderij is aannemelijk.

4.4.9 Landschap en biodiversiteit

Het landschap en de biodiversiteit staan al jaren onder druk. De opgave om te komen tot 10% groenblauwe dooradering kan hier een kentering in teweeg brengen en zowel het landschap als de biodiversiteit weer versterken. Compensatieopgave vanuit de verstedelijking kan zorgen voor een positieve impuls. Echter, dit zal vanwege de grondclaim van invloed zijn op de mestplaatsingsruimte in het gebied en dus op de mestafzetkosten. Tevens ontstaat hiermee extra spanning op de extensiveringsopgave voor de melkveehouderij.

4.4.10 KRW

De directe invloed van de KRW als gevolg van inrichtingsmaatregelen rond KRW-watergangen is beperkt. Echter de indirecte invloed van de maatregelen in de haarvaten om de waterkwaliteit te kunnen borgen voor nitraat maar vooral voor fosfaat zal naar verwachting fors zijn. De verwachting is dat generiek beleid vanuit het Rijk hiervoor ontwikkeld zal worden. Bufferzones en mogelijke beperkingen in bemesting hebben verstrekkende gevolgen voor de melkveehouderij. Het heeft een negatief effect op de mestplaatsingsruimte en de gewasopbrengst. Dit legt extra druk op de sector.

4.4.11 Bodemgezondheid

Bodemgezondheid is een thema dat zeker in het plangebied van belang is. Het waterbergend vermogen van de bodem neemt al jaren af en de nutriënten in de bodem zijn te hoog (nitraat en fosfaat). Er zijn reeds programma's waarmee men de afname van de bodemgezondheid probeert te keren. Dit staat nog in de kinderschoenen maar zal naar verwachting een positief effect hebben.

4.4.12 Economische draagkracht

Gezien alle hiervoor benoemde ontwikkelingen is het de verwachting dat de agrarische sector in het algemeen en de melkveehouderij in het bijzonder een steeds kleiner rol van betekenis zal gaan spelen als het gaat als economische drager van het gebied. De beheerstaak zal daarentegen gezien de maatschappelijke opgaven van steeds grotere betekenis worden.

In de intensieve sector (varkens, kippen en kalverhouderij) en de boomteelt wordt goed verdiend. Deze sectoren leveren daarmee in tegenstelling tot de melkveehouderij in het gebied een bijdrage aan de economie in het gebied. Daarnaast zien we dat de vele niet agrarische bedrijven eveneens een forse bijdrage leveren aan de economische draagkracht.

5 Niet-agrarische bedrijven

Op basis van de geaggregeerde data uit de provinciale werkgelegenheidsenquête uit 2024 zijn er 1340 bedrijven in het gebied, waarvan 986 niet-agrarisch. De hoogste aantallen bedrijven zijn er in de sectoren bouwbedrijven en ontwikkelaars (155), zakelijke dienstverlening (153), afbouwbedrijven (102) en groot- en detailhandel (87). Verder varieert het segment van onderwijs tot metaalbewerking. Deze data laten zien dat er naast de agrarische bedrijven ook een groot aantal bedrijven aanwezig zijn in de niet agrarische sector. ÷

Bouwbedrijven en ontwikkelaars	155
Zakelijke dienstverlening	153
Afbouwbedrijf	102
Groot- en detailhandel	87
Productie	47
Zorg	45
Installatiebedrijf	45
Motor- en autohandel	36
Metaalbewerking	34
Landschapsverzorging	33
Recreatie	27
Logistiek	25
Onderwijs	24
Grondverzet	23
Schoonheidsverzorging	23
Informatie en communicatie	20
Kunst en cultuur	19
Reparatiebedrijf	18
Verkoop	18
Overige dienstverlening	12
Horeca	9
Onroerend goed	7
Diergezondheid	5
Afvalbedrijf	3
Veiligheid	3
Sport	3
Natuurbeheer	3
Rijscholen	2
Slachterij	2
Bosbouw	2
Diervoederproducent	1
Eindtotaal	986

6 Deelgebieden

Gebiedsafbakening landelijk gebied Ede-
Barneveld

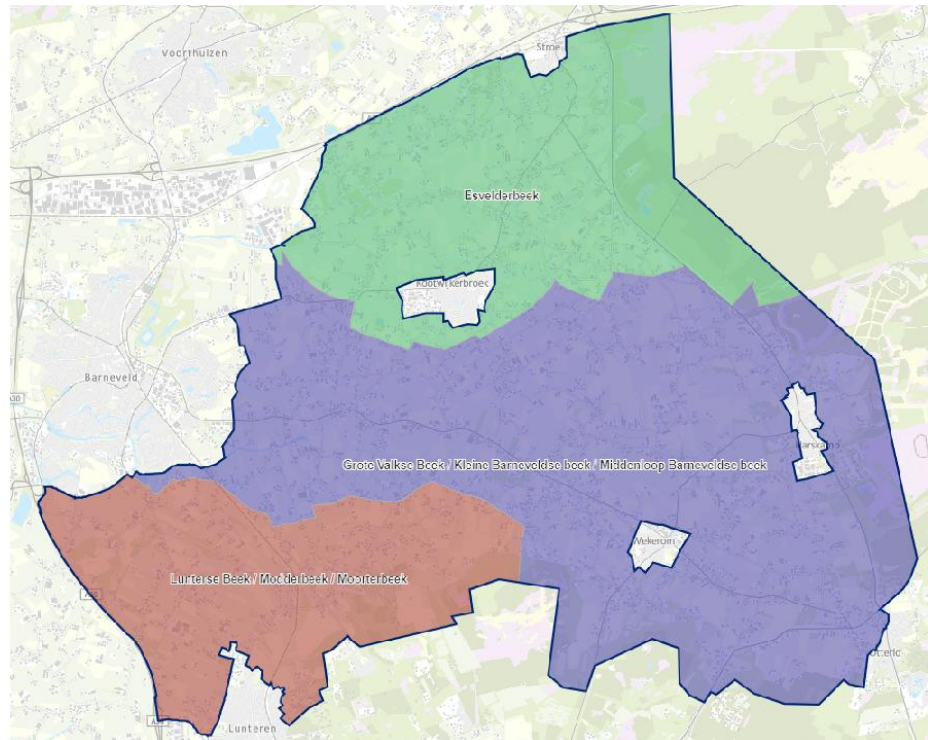

ADB - Stroomgebieden binnen plangebied -
combinaties

Esvelderbeek

Grote Valkse Beek / Kleine Barneveldse beek /
Middenloop Barneveldse beek

Lunterse Beek / Modderbeek / Moorterbeek

Op basis van de werksessie is gekozen voor een indeling in deelgebieden op basis van de stroomgebieden van de belangrijkste beken in het gebied: Esvelderbeek, Valkse en Barneveldse beken en de Lunterse beek met Modder- en Moorterbeek. In de volgende werkfasen wordt verkend in welk deelgebied prioriteiten kunnen worden toegekend en waar energie zit in de samenleving.

7 Bronnenlijst

1. Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG), bijlage "Omschrijving gebiedsprocessen"
2. Fiche Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) regio Foodvalley (Bijlage C)
3. Gebiedsbeeld Barneveldse Beek: 'Water in beeld, Foodvalley, Barneveldse Beek', Waterschap Vallei en Veluwe, februari 2023.
4. Gebiedsbeeld Lunterse Beek: 'Water in beeld, Foodvalley, Lunterse Beek', Waterschap Vallei en Veluwe, februari 2023.
5. Omgevingsverordening 2023 Provincie Gelderland
6. Omgevingsvisie Ede 2040
7. Omgevingsvisie Barneveld 2040
8. Voorkeurscenario Omgevingsvisie gemeente Barneveld
9. Tauw rapportage 'Uitwerking mogelijke natuurmaatregelen omgeving Natura 2000-gebieden, Gelderse Maatregelen Stikstof, Deelgebiedrapportage Gelderse Vallei (midden en noord), Provincie Gelderland' 12 juni 2023
10. Coalitieakkoord Barneveld 2022-2026
11. Gebiedsdocument Agrarische Wateropgave, Vallei en Veluwe, 14 juli 2023
12. Regionaal Perspectief Landelijk Gebied Foodvalley, 5 april 2024
13. Provincie Gelderland - uitwerking van de gebiedsfiche Ede-Barneveld, gebiedsfiche 12
14. Programma Biodiversiteit Provincie Gelderland,
15. Eindrapportage project 'Inventarisatie Vitaal Buitengebied', Gemeente Ede, 21 september 2021
16. Blauw Omgevingsprogramma 2022 – 2027, Waterschap Vallei en Veluwe, 2021
17. Streekgids Gelderse Vallei, Ruimtelijke Kwaliteit en Landschap, Provincie Gelderland 2022
18. Landschapsecologische analyse gemeente Ede, mei 2024
19. Archeologische waarden en verwachtingenkaart gemeente Barneveld, 2018

Bijlage 2 Autonome ontwikkelingen

Thema's	Gevolg voor gebied	Korte / lange termijn	Verwachte effecten
Stikstof	Daling van het aantal bedrijven als gevolg van stoppersregelingen en onhoudbare vergunningen. Veel onzekerheid voor bestaande bedrijven. Economische stilstand in verband met het niet kunnen verstrekken van vergunningen. Grote investeringen voor agrarische bedrijven om aan de eisen te kunnen voldoen.	Korte termijn & lange termijn	Daling van de stikstofuitstoot
Fijnstof	Grote investeringen voor intensieve agrarische bedrijven om aan de eisen te kunnen voldoen. Economische stilstand als gevolg van het niet meer kunnen verstrekken van vergunningen daar waar de norm wordt overschreden	Korte termijn & lange termijn	Daling van de hoeveelheid fijnstof in de lucht
Geur	Ruimtelijke ontwikkelingen kunnen in de knel komen als gevolg van strengere landelijke geurnormen tenzij de geurbelasting naar beneden gaat. Grote investeringen voor intensieve agrarische bedrijven om aan de eisen te kunnen voldoen.	Korte termijn & lange termijn	Daling van de geurbelasting
Vergrijzing agrarische sector	Steeds meer agrariërs (ongeveer 35%) zullen stoppen omdat er geen opvolger aanwezig is. De verwachting is dat deze bedrijven tussen nu en 10 jaar stoppen.	Korte termijn & lange termijn	- Toename in agrariërs die gaan stoppen. - Toename in vrijkomende agrarische bebouwing. - Afname economische activiteit.
Beëindigingsregelingen	Steeds meer agrariërs zullen stoppen, ook jonge agrariërs.	Korte termijn & lange termijn	- Toename in agrariërs die gaan stoppen. - Toename in vrijkomende agrarische bebouwing. - Afname economische activiteit.
Uitspraak RvS intern salderen	Er kan moeilijk of geen nieuwe vergunning verleend worden en het bedrijf is mogelijk genoodzaakt om te stoppen.	Korte termijn & lange termijn	- Toename in agrariërs die gaan stoppen. - Toename in vrijkomende agrarische bebouwing. - Afname economische activiteit.
Mestafzetkosten	Belangrijke financiële belemmering voor agrariërs. Daarnaast zal het invloed hebben op de mestplaatsingsruimte. Ook de exploitatie voor agrarische bedrijven (m.n. melkvee) wordt veel duurder door optelsom van opgaven.	Korte termijn	- Toename in agrariërs die gaan stoppen. - Toename in vrijkomende agrarische bebouwing. - Afname economische activiteit.
Grote gronddruk en een geringe grondmobiliteit	Stijging van de grondprijzen en een gronddruk voor de toekomst.	Korte termijn & lange termijn.	- Toename in agrariërs die gaan stoppen. - Toename in vrijkomende agrarische bebouwing. - Afname economische activiteit. - Ongewenst grondgebruik (bollen en boomteelt).
Nitraatrichtlijn	Dit zal naar verwachting ten koste gaan van mestplaatsingsruimte. Daarmee ontstaat extra druk op de mestmarkt hetgeen de melkveehouderij in een lastigere positie brengt.	Korte termijn & lange termijn	- Toename in agrariërs die gaan stoppen. - Toename in vrijkomende agrarische bebouwing. - Afname economische activiteit.
Kaderrichtlijnwater	KRW heeft een negatief effect op de mestplaatsingsruimte en de gewasopbrengst. Tevens maatregelen bovenstrooms. Negatief effect op de exploitatie van de grondgebonden veehouderij.	Korte termijn & Lange termijn	- Toename in agrariërs die gaan stoppen. - Toename in vrijkomende agrarische bebouwing. - Afname economische activiteit. - Ongewenst grondgebruik (bollen en boomteelt).
Bodemgezondheid	De huidige bodemgezondheid is niet goed. De nutriënten in de bodem zijn te hoog en het organisch stofgehalte is te laag. Te veel nutriënten hebben een negatief effect op de waterkwaliteit en een te laag organisch	Lange termijn	Negatieve invloed waterkwaliteit.

Thema's	Gevolg voor gebied	Korte / lange termijn	Verwachte effecten
	stofgehalte heeft een negatief effect op het waterbergend vermogen en zal dus leiden tot verdroging. Dit heeft effect op zowel de landbouw als de natuur.		• Verdroging van landbouwgewassen en natuur.
Gewasbeschermingsmiddelen	Gewasbeschermingsmiddelen hebben een negatief effect op het milieu, de natuur en de volksgezondheid.	Korte termijn & lange termijn.	• Negatieve invloed op woon- en leefklimaat. • Negatieve invloed op milieu. • Negatieve invloed op natuur.
Zoönose	Gezien de hoge vee dichtheid is het gevaar van zoönose groot. Het gevolg is dat ziektes over kunnen gaan van dieren op mensen.	Lange termijn.	• Negatief effect op de volksgezondheid. • Effect op vee dichtheid.
Juridificering	De gang naar de rechter wordt door steeds meer partijen gemaakt waardoor opgaven dwingend juridisch worden. Dit hebben we reeds gezien rondom stikstof. De verwachting is dat dit ook naar aanleiding van andere maatschappelijke opgaven gaat gebeuren.	Korte termijn & Lange termijn	• Positief effect op realisatie maatschappelijke opgaven. • Positief effect op natuur, milieu en woon- en leefklimaat. • Negatief sociaaleconomisch effect. • Negatief effect op draagvlak.

Bijlage 3 Overzicht verkenningsopdrachten

Overzicht verkenningsoopdrachten

In dit document staan de verkenningsoopdrachten zoals die pré-verkenning zijn benoemd.

Samenwerking:

- Vorm van samenwerken bepalen en vaststellen
- Bepalen uitvoeringsbudget en financieringsvorm.
- Uitvoeren krachtenveldanalyse met externe gebiedspartijen
- Opstellen participatieplan en communicatieplan

Projectgebied en deelgebieden:

- Aanpassen en vaststellen gebiedsbegrenzing
- Integreren deelgebied 500 meter strook langs de N2000 gebied de Veluwe in gebiedsproces.
- Verdere prioritering aanbrengen in de deelgebieden naast Lunterse beek en de 500 meter strook rondom N2000 gebied de Veluwe (daarbij zwaartepunt en/of prioritaire gebieden voor de opgaven vaststellen).

Inhoudelijk:

- Uitvoeren grondeigenareninventarisatie i.v.m. doelrealisatie.
- Uitvoeren agrarische analyse en vrijkomende agrarische bebouwing op basis van gebiedsspecifieke data
- Inventarisatie van recreatief grondgebruik
- Bepalen of thema's als verstedelijking, mobiliteit en defensie meegenomen moeten worden in de verkenning.

Programmatistische aanpak:

- Opstellen gebiedsprogramma
- Opstellen gebiedsbegroting
- Bepalen ruimtelijk beleid en instrumentarium voor duurzaam toekomstperspectief agrarische sector en overige grondeigenaren.
- Handelingsperspectieven bepalen op basis van het 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn.
- Bepalen welk uitvoeringsinstrumentarium het beste past bij de realisatie van het gebiedsplan.

Bijlage 4 Overzicht Doe-spoor

In dit overzicht staan de projecten die door de verschillende partijen tijdens de pré-verkenning zijn benoemd die al in uitvoering zijn of mogelijk binnenkort gaan. Het is een dynamische lijst wat betekent dat projecten gedurende de tijd afgerond kunnen zijn en/of nieuwe projecten kunnen toegevoegd kunnen worden.

Overzicht Doe-spoor pré-verkenning Ede-Barneveld

Organisatie	Project
Provincie Gelderland	500 meter strook N2000 gebied Veluwe
	Aanpak voor de KRW beken (systeemherstel, verbetering water en natuur)
	Extensivering in het landelijk gebied
	Groenblauwe dooradering – verzachten overgang tussen natuur en landelijk gebied
RLG	Lopende of komende programmalijnen inzetten die bijdragen aan doelrealisatie zoals de brede beëindigingsregeling en ANLb
	Ondernemingsplannen
	Verbreden opdracht zaakbegeleiders door inzet in gebiedsprocessen
	Onderzoeken hoe de Rijksuitvoeringsorganisaties (RUO's) kunnen bijdragen en meedraaien in het gebiedsproces
	Verkennen met gebiedspartners wat nodig is voor het grondverwervingsproces
	Onderzoeken hoe gebiedsdata verkregen en ontsloten kunnen worden.
	Onderzoeken met medeoverheden hoe het Rijk kan bijdragen aan een gebiedsproces.
Waterschap Vallei en Veluwe	DAW-impuls: met elkaar leren en experimenteren - Grote Valkse beek (werken met duurzaam bodembeer en compostthee)
	KRW - resultaatverplichting - In het gebied een klein stukje herinrichting Grote Valkse Beek (resultaatsverplichting)
	KRW – inspanningsverplichting (werknaam snelle-spoor) - Vasthouden van water samen met het realiseren van landschapselementen - Wens voor beekdal brede inrichting (watersparen, beekbegeleidend bos, stapeling van opgaven) - Bovenlopen Esvelderbeek - Bovenlopen Grote & Kleine Valkse beek (stroomgebied Barneveldsebeek) - Bovenlopen Lunterse beek

	Al doende leren - Het doe-spoor gaan benutten om van te leren
Gemeente Barneveld	Energie in het gebied zeer beperkt. Wellicht dat initiatieven vanuit de dorpsagenda zoals een dorpsommetje wel passen
	Uitrol biodiversiteitsplan. Bestaande subsidie voor erfbepanting, poelen en heggetjes blijven benutten.
	WVG (Wet Voorkeursrecht Gemeenten) is gevestigd op een perceel langs de Esvelderbeek en is bedoeld om samen met het waterschap in te zetten voor waterdoelen.
	Stoppers faciliteren
Gemeente Ede	Nederwoudse beek (beekherstel als onderdeel KRW)
	Valksebeek (groenblauwe dooradering en recreatie)
	Beleidsontwikkeling om transitie te kunnen faciliteren
	Koppelkansen verbinden aan beekherstel
	Beweging op stikstofreductie (MGB-regeling 2 km) doorzetten
	Kleine landschapselementen versnellen (bestaand geld van de provincie)

Aandachtspunten en/of vragen die leven bij de verschillende partijen:

Organisatie	Aandachtspunt/vraag
Provincie Gelderland	-
RLG	-
Waterschap Vallei en Veluwe	Grondfonds (optie)? - Kansen die zich voordoen op de grondmarkt benutten
Gemeente Barneveld	Communicatie: wat, wanneer en door wie.?
	Hoe om te gaan met de 500 meter strook rondom N2000?
Gemeente Ede	-

Bijlage 5 Aanbevelingen voor participatie en communicatie

Pré-verkenning gebiedsproces Ede-Barneveld

Advies over participatie in de verkenningfase

Het advies is gebaseerd op de opbrengst uit de werksessie 'krachtenveldanalyse en advies voor communicatie en participatie', met de gebiedskenners van Barneveld, Ede en het waterschap. Het verslag is bijgevoegd (p2 en verder).

Advies t.a.v. participatie in de volgende verkenningfase:

1. Creëer eigen duidelijkheid. Een doelenkader als vertrekpunt is essentieel om een start te kunnen maken (de 'U-bocht' van dhr Drenth: doelenkader van provincie, waterschap en gemeenten waarin het Rijk meegaat). Zet een koers uit voor de lange termijn, met de intentie om de regels onderweg niet (of zo min mogelijk) aan te passen.

Géén gezamenlijk doelenkader leidt tot:
 - Parallele processen (partijen trekken naast elkaar het gebied in) en verlies aan samenhang;
 - Zet het gebied op slot, de verdiencapaciteit neemt af, boeren vertrekken;
 - Doelen worden selectief gerealiseerd, de over all kwaliteit van het gebied neemt af;
 - De markt trekt aan het langste eind. Als de kleine ondernemers afhaken wordt het gebied overgenomen door de grote investeerders wat ten koste gaat van de kwaliteit van het buitengebied.
2. Organiseer participatie op het schaalniveau van de gemeenschap, d.w.z. in kleine gebieden (het Edense deel bestaat uit 3 gemeenschappen/deelgebieden: Lunteren, De valk, Harskamp/Ottelo/Wekerom). Barneveld twee gemeenschappen/gebieden: Oostelijk Buitengebied en Veluwe met randzone.
3. Richt drie niveaus van participatie in, de vorm is afhankelijk van onderwerp:
 - Co-creëren met duidelijke kaders. Motivatie:
 - Door co-creatie ontwikkel je iets met elkaar. Vanuit eigenaarschap en vrijwillige beweging. Het duurt misschien langer en proces zal hobbels hebben maar je ontwikkelt iets waar het gebied achter kan en wilt staan, binnen de kaders die je vooraf meegeeft;
 - Ondernemers aan het stuur met een duidelijk (doelen-)kader schept voor hen mogelijkheden om met een business case te komen;
 - We hebben geen geld en geen grond. Binnen de huidige kaders zijn we voor enige impact grotendeels afhankelijk van grondeigenaren, gebruikers en evt. vrijwilligers.
 - Consulteren: gericht consulteren op specifieke onderwerpen;
 - Meebeslissen: grondeigenaren bij beslissingen die hun gronden aangaan;
4. Advies o.b.v. ervaring Geus: plaats de ontwikkelingen in een cultuurhistorisch perspectief, dat schept een verbindend verhaal. In Geus is onderzoeker Marinke Steenhuis aangetrokken. Advies is om haar voor dit gebied in dezelfde rol te betrekken;
5. Zorg dat is voorzien in de volgende essentiële randvoorwaarden:
 - Tijd: bouwen aan vertrouwen is essentieel om samen aan de slag te kunnen en kost tijd;
 - Kwaliteit:
 - Laat een communicatie- en participatieplan opstellen door een expert;
 - Zet de voor het gebied vertrouwde gezichten in vanuit de overheden;
 - Organisatie: richt een lerende organisatie in rond communicatie en participatie;
 - Geld: maak een vergoeding mogelijk voor 'betaald aan tafel' (gesprekken met sleutelfiguren voor het proces).

Pré-verkenning gebiedsproces Ede-Barneveld

Krachtenveldanalyse & advies voor communicatie en participatie in de volgende verkenningfase

Verslag werksessie met gebiedskenners gemeente Barneveld, Ede en het waterschap 030625

De pré-verkenning Ede-Barneveld heeft geresulteerd in een conceptrapportage met analyse van het gebied, de opgaven en een advies om de verkenningfase in te gaan. 'Samen met het gebied' is een uitgangspunt maar nog niet uitgewerkt. Doel van de werksessie is een krachtenveldanalyse te maken en een advies te geven over communicatie en participatie in de verkenningfase.

Deelnemers werksessie:

- Barneveld: Eric Doorenspleet en Ellen van Maanen;
 - Ede: Wouter Keijzer, Sterre van der Zee, Renee Baris, Gerdien Kleijer;
 - Waterschap: Anne Kruft
- Afwezig: Arjan Bossenbroek (regio).

Opbrengst van de werksessie

Noot vooraf: zonder expliciete doelen blijft ook de krachtenveldanalyse en het advies op hoofdlijnen.

1. De krachtenveldanalyse

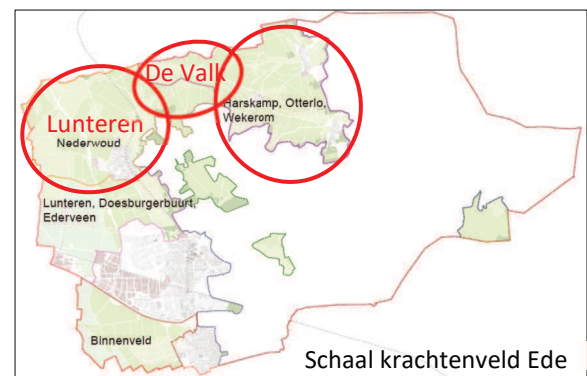
Het krachtenveld

Schematisch overzicht van het krachtenveld: zie bijlage pagina 4;

- Het onderscheid tussen beïnvloeders en sleutelfiguren is lastig te maken;
- Kennisleveranciers als aparte groep benaderen: jagersvereniging, adviseurs;
- Enkele families met veel grond en geld die gronden opkopen. Daar zit een afhankelijkheid voor de overheid. LBV+ stallen worden teruggekocht. Motivatie onduidelijk (tegen kapitaalvernietiging?);
- Beïnvloeders zijn vaak niet de vertegenwoordigers (formeel) maar mensen op eigen titel (informeel);
- Appgroepen hebben een groot bereik en een negatieve toon.

Wat dit gebied uniek maakt qua krachtenveld en dynamiek

- Individueel ondernemerschap, onafhankelijk
- Zelfredzaam, praktisch, erfgericht, 'we regelen het zelf wel'
- Collectief ongeorganiseerd, weinig samenhang of op kleine schaal;
 - Het gebied kent in het algemeen een lage organisatiegraad;
 - Er zijn wel verschillende gemeenschappen met eigen kenmerken in kleiner gebied/dorp/buurtschap;
 - Uitzonderingen: De Valk, Stroe, Kootwijk zijn goed georganiseerd;
- Deels afhankelijk enkele grote spelers;
- Algemene teneur t.o.v. de overheid is moeheid en wantrouwen door 'zwabberbeleid' (gaat ver terug);
- MKZ Trauma (Kootwijkerbroek);
- Tegengestelde belangen natuur en ondernemerschap en doelen
- Religie, kerken zijn belangrijk
- Kritisch en wantrouwend
- Historische relatie met water (teveel en te weinig)
- Er is/wordt al veel samengewerkt de laatste jaren (regiodeal/DAW)

Praktijkervaringen

Ervaring in o.a. De Valk, aanvraag Experimenteerlocatie, pilot ondernemingsplan, Nederwoudse beek:

- Ondernemers willen wel en hebben ideeën. Met duidelijke doelen kunnen zij voorstellen ontwikkelen. Een doelenkader van provincie, waterschap en gemeenten waarin het Rijk wordt meegenomen kan werken (u-bocht);
- Ervaring pilot ondernemingsplan: sommige plannen worden 'goed' beoordeeld door de experts maar passen volgende de overheid niet. Niet alleen ondernemers maar het hele systeem moet in transitie;

2. Advies participatie niveau

Drie niveaus van participatie inrichten, de vorm is afhankelijk van onderwerp:

- Co-creëren met duidelijke kaders. Motivatie:

- Door co-creatie ontwikkel je iets met elkaar. Vanuit eigenaarschap en vrijwillige beweging. Het duurt misschien langer en proces zal hobbels hebben maar je ontwikkelt iets waar het gebied achter kan en wilt staan, binnen de kaders die je vooraf meegeeft;
- We hebben geen geld en geen grond. Binnen de huidige kaders zijn we voor enige impact grotendeels afhankelijk van grondeigenaren, gebruikers en evt. vrijwilligers.
- Consulteren: gericht consulteren op specifieke onderwerpen;
- Meebeslissen: grondeigenaren bij beslissingen die hun gronden aangaan;

3. Succesfactoren en randvoorwaarden

Succesfactoren voor een goede interactie met het gebied:

- Neem de tijd! Vertrouwen is de sleutel, dat kost zeker 5 tot 10 jaar. Investeer nu voor rendement later;
- Zorg voor een lerende organisatie. Betrek opgedane praktijkervaringen (zie projecten hierboven);
- Werk op passende, kleinere schaalniveaus:
 - Verkennen: kadervorming op gebiedsniveau;
 - Doe-spoor: in kleine deelgebieden. De schaal afstemmen op de community. Ede ziet b.v. 3 deelgebieden;
- Maak afspraken over gedeelde waarden, regels hoe je je gedraagt, rollen en verantwoordelijkheden;
- Wees transparant over onzekerheden & creëer eigen zekerheden. Open over onzekerheden, ook als je je daarmee kwetsbaar maakt. In onzekere context zekerheden creëren: een koers uitzetten voor de lange termijn, met de intentie om de regels niet (of zo min mogelijk) aan te passen;
- Plaats ontwikkelingen in een cultuurhistorisch perspectief en narratief. In Geus is daar een onderzoekster voor aangetrokken. Heeft waarde toegevoegd. Afspraak: Anne neemt contact op voor de mogelijkheden;
- Geef ruimte aan ondernemerschap. Er heerst een sterke ondernemingsgeest. Zet ondernemers aan het stuur met een duidelijk (doelen-)kader en mogelijkheden om met een business case te komen;
- Vertrouwde gezichten. Zet vanuit de overheden de mensen in die al bekend zijn met en bij het gebied, ga voor persoonlijk contact, vanuit oprechte interesse (niet de projectleiders, beleidsmakers of externen!). Noot: doelen moeten door hen uitlegbaar en motiveerbaar zijn. Zij hebben nu nog onvoldoende beeld bij het fide en implicaties voor het gebied;
- Help het gebied zichzelf te organiseren. Maak helder wie betrokken zijn, wie voor welk belang en maak afspraken over terugkoppeling naar het gebied;
- Zet in op de boer van de toekomst. Samenwerken met agrarisch onderwijs (Aeres) en stagebedrijven. Voor vernieuwing van het curriculum en ambtelijk vakmanschap. Dit gaat ook over kenniseconomie, bv stallenbouw;
- Waarderen en successen vieren. De schoonheid en trots van het gebied is verstopt geraakt onder de negatieve lading van N2000, stikstof e.d. Er gebeuren al heel veel goede dingen: vier die!
- Reuring creëren. Veel contactmomenten in diverse settings (bv ook met elkaar naar buiten);
- Gebruik heldere (beeld-)taal. Ontwikkel communicatiemateriaal met begrijpelijke, kernachtige (beeld-)taal (praatplaat);
- Betaald aan tafel. Reserveer geld voor vergoeding gesprekken met inwoners/ondernemers/dominees;
- Investeer in expertise. Trek een expert aan voor een communicatie- en participatieplan;
- Zorg voor procesondersteuning. Plannen en verslagleggen van gesprekken;
- Taal doet ertoe. Gebiedsproces is een beladen term geworden. Denk na over een andere term.

Wat vooral niet doen:

- Te weinig tijd nemen voor kennismaking;
- Te groot gebied (niet aansluiten bij de schaal van het gebied);
- Te grote groepen en weinig persoonlijk contact;
- Meerdere participatie processen naast elkaar, dat verwarring. Opmerking: Ede wil koppelen met participatieaanpak 'ontwikkelkader landelijk gebied';

4. Slotconclusie

- Er samen niet uit komen (overheden met het gebied) is géén optie.
- Een doelenkader van provincie, waterschap en gemeenten als uitgangspunt is essentieel om een start te maken;
- Géén gezamenlijk doelenkader leidt tot:
 - Parallele processen (partijen trekken naast elkaar het gebied in) en verlies aan samenhang;
 - Zet het gebied op slot, de verdien capaciteit neemt af, boeren vertrekken;
 - Doelen worden selectief gerealiseerd, de over all kwaliteit van het gebied neemt af;
 - De markt trekt aan het langste eind. Als de kleine ondernemers afhaken wordt het gebied overgenomen door de grote investeerders wat ten koste gaat van de kwaliteit van het buitengebied.

Procesafspraken:

1. Pitch presentaties worden aangevuld (week 23);
2. Marieke mailt het verslag (week 23);
3. Anne benadert Marinke Steenhuis, cultuurhistorisch onderzoekster Geus;
4. De deelnemers aan de krachtenveldanalyse worden betrokken als klankbord bij de volgende fase.

Bijlage: Krachtenveldanalyse (overheden niet meegerekend)

Beïnvloeders - tevreden houden

1. Deel van de bewoners	16. Van Drie, Hardeman, Thomassen, Van Harten
2. Agrariërs individueel	17. Pluimveehouders vertegenwoordiging
3. Plaatselijke belangen	18. Loonwerk Van Geresteijn
4. Dorpsbelangen	19. Veevoerders
5. Ondernemersvereniging De Valk	20. Aanpalende bedrijven (Agrofoodcomplex)
6. Natuurlijk Otterlo	21. NMV
7. Gastvrij Otterlo	22. AJK breed
8. Dorpsraden. N.n. dorpsraad Lunteren met commissie buitengebied	23. LTO
9. Kerken	24. SME
10. Bekenstichting	25. Natuur en milieu Gelderland
11. Agrarische werkgroepen	26. Levend Landschap/ klompenpaden groepen etc
12. Boer en natuur	27. Routebureau en Wndelnet
13. Plattelandsvrouwen	28. Boerennatuur
14. Lokale krantjes (oa GAJK)	29. Jagersvereniging (kennishouders)
15. Erfbetreders	30. Adviseurs (kennishouders)

Sleutelfiguren – samenwerken (afhankelijk van doel en detailniveau!)

1. Individuele agrariërs: koploperboeren	12. TBO's (natuurmonumenten, kroondomein, GLK)Projectontwikkelaars
2. Grondeigenaren en -gebruikers	13. Onderwijs
3. Families met geld & grond posities	14. Rentmeesterskantoor
4. LTO Gelderland (Jaap Heg)	15. Loonbedrijven
5. AJK Stroe Wekerom (Bert)	16. Vitens
6. Natuur en milieu	17. Gemeenteraadsleden
7. St. Gld Landschap en Kastelen	- Nederwoud: SGP belangrijk
8. SLG	- Wekerom: SGP Van de Fliert/
9. BoerenNatuur	- Wekeroms Belang: Veenschoten
10. Agrarische coöperatie (de Valk, Conny)	18. Dorpsraad Lunteren – werkgroep buitengebied
11. Grote ondernemers (Van Drie, Hardeman etc.)	19. Defensie

Toeschouwers – weinig aandacht

1. Inwoners kernen
2. Inwonerscollectieven (bewonersinitiatieven in gebied)
3. Paarden houderijen (ook hobbyisten!)
- 4.

Geïnteresseerden – informeren

1. Inwoners
2. Betrokken ondernemers/ondernemers algemeen
3. Dorpsraden
4. Kerken
5. Sportclubs
6. IVN
7. Natuur(werk)groepen
8. Vatenval
9. Gelders landschap

Invloed laag → hoog

Belang laag → hoog

AANPAK GEBIEDSONTWIKKELING

UITVOERING FYSIEKE OPGAVEN (UFO)

Gebiedsontwikkeling is onze passie! Met een gedegen aanpak zijn we actief van pré-verkenning tot en met realisatie en beheer. We integreren, verbinden en committeren de betrokken partijen en creëren meerwaarde op inhoud én proces.

Colofon
Maart 2018, Provincie Gelderland
Uitvoering Fysieke Opgaven (UFO)

AANPAK GEBIEDSONTWIKKELING

1.	VOORWOORD	5
2.	WAT IS GEBIEDSONTWIKKELING	6
	▪ Kenmerken gebiedsontwikkeling	7
	▪ Wanneer doet de provincie mee?	8
	▪ Waarom een aanpak voor gebiedsontwikkeling?	9
	▪ Toepasbaarheid Aanpak Gebiedsontwikkeling	10
3.	AANPAK	12
	▪ Fase 1: Pré-verkenning	19
	▪ Fase 2: Verkenning	20
	▪ Fase 3: Planuitwerking	21
	▪ Fase 4: Realisatie	22
	▪ Fase 5: Exploitatie & beheer	23
4.	SYNERGIE	25
5.	ICONEN GELDERSE GEBIEDSONTWIKKELING	26

Gelderland is een provincie van aanpakken. Waar opgaven in een gebied samenkomen, pakken we dat met onze partners op. Wie zijn wij? Wij zijn de provinciale medewerkers die werken voor het programma Uitvoering Fysieke Opgaven (UFO). De nieuwe "aanpak gebiedsontwikkeling" van UFO ligt voor u.

Wanneer komen wij in actie? Vanaf het eerste idee tot en met, indien gewenst, de realisatie. Gebiedsontwikkeling is vaak complex en langjarig. Het vraagt de nodige expertise en competenties om daadwerkelijk tot realisatie te komen.

De afgelopen jaren is ervaring opgedaan met het in 2008 opgestelde 'Protocol Gelderse Aanpak Gebiedsontwikkeling'. Dit protocol vormde een leidraad voor een aantal grote gebiedsontwikkelingsprojecten die de provincie heeft uitgevoerd. Nu, 10 jaar later, herzien we deze leidraad met de door ons opgedane kennis en ervaring.

De Aanpak Gebiedsontwikkeling is opgesteld vóór en dóór UFO. De nieuwe aanpak biedt niet alleen onszelf houvast en een eigen taal, maar we nemen de aanpak ook mee naar onze samenwerkingspartners en opdrachtgevers om uit te leggen hoe UFO in gebiedsontwikkelingen werkt.

Deze vernieuwde Aanpak Gebiedsontwikkeling is voor ons een 'dynamisch' document. Dit houdt in dat we open staan voor verbeteringen: wat we in de praktijk leren, verwerken we in de aanpak om dit te delen met onze collega's.

Tot slot wil het begeleidingsteam alle collega's bedanken voor de kennis en energie die zij in deze aanpak hebben willen steken.

Het begeleidingsteam

Nelleke Schoonbrood, Frederike van 't Klooster, Marc van Hemmen, Carel Bolt en Gert-Jan Gieslink

Er zijn verschillende meningen over wat gebiedsontwikkeling is. In deze aanpak geven we daarom niet dé definitie van gebiedsontwikkeling. We beschrijven wel bepaalde kenmerken van gebiedsontwikkeling anno nu. Deze kenmerken helpen ons initiatieven te herkennen waarvoor deze aanpak geschikt kan zijn.

Het proces van gebiedsontwikkeling kent twee perspectieven, namelijk het ingenieursperspectief en het veranderverspectief. Vanuit het ingenieursperspectief zien we gebiedsontwikkeling als het ontwerpen en uitdenken van de te realiseren opgaven. Terwijl gebiedsontwikkeling vanuit een veranderverspectief gaat om het betrekken van partners en het verkrijgen van begrip en vertrouwen van stakeholders.

De echte slag van gezamenlijkheid in gebiedsontwikkelingsopgaven vindt in de vroege projectfasen plaats. In deze periode is er veel ruimte voor creativiteit, waarin met verschillende partijen een stip op de horizon wordt gezet. Naarmate de gebiedsontwikkeling vordert wordt de ruimte voor creativiteit om verschillende opgaven te combineren minder groot.

Gebiedsontwikkelingsprocessen hebben een iteratief karakter; partijen zoeken voortdurend naar de beste oplossing, in de afweging van diverse –soms tegenstrijdige– belangen. De gehele ontwikkeling volgt een herhalend patroon van divergeren en convergeren. Eerst breed de mogelijkheden verkennen om vervolgens overeenkomst te vinden, plannen te maken en te toetsen of

daarmee aan doelstellingen wordt voldaan. Kenmerkend voor het proces is dat de betrokken partijen gelijkwaardig zijn, de sturing een horizontaal karakter heeft.

Belangrijk is het vastleggen van de gemaakte keuzes (waar men het over eens is en waarover niet, hoe gaan partijen verder in de volgende fase) in een overeenkomst of in een andere vorm. Dit geeft de mogelijkheid om met elkaar te toetsen of aan deze afspraken is voldaan en het voorkomt dat de partijen terugvallen in het proces.

KENMERKEN GEBIEDSONTWIKKELING

Gebiedsontwikkeling behelst het ontwikkelen van gebieden vanuit een noodzaak voor of meerwaarde van een gezamenlijke aanpak van verschillende (ruimtelijke) opgaven.

Een gebiedsontwikkeling is, in ieder geval begrensd in ruimte, na de pré-verkenningfase ook in tijd, geld en kwaliteit.

Het eigenaarschap van gebiedsontwikkeling ligt bij verschillende partijen, die allen eigen belangen, doelen, taken en verantwoordelijkheden hebben. Door het combineren van doelen of het samenwerken van meerdere partijen is kwantitatieve/kwalitatieve meerwaarde te bereiken en/of zijn de doelen goedkoper te realiseren.

Alle partijen hebben alternatieven voor de samenwerking en er zijn alternatieve oplossingen naast de gevraagde uit te werken oplossing. Ze sluiten dus aan uit vrije wil en zoeken naar verbindingen tussen diverse opgaven, belangen en belanghebbenden.

Een gebiedsontwikkeling en het proces daarvan wordt door meerdere partijen gefinancierd.

WANNEER DOET DE PROVINCIE MEE?

In een pré-verkenning wordt beoordeeld of een gebiedsontwikkeling denkbaar is en welke rol de provincie daarin zou kunnen nemen. Overwegingen die een rol kunnen spelen bij de beslissing om als provincie een gebiedsontwikkeling op te pakken zijn:

Figuur 1

Overwegingen	Definitie
Belangen/ doelen	De provincie heeft belangen in dit gebied en heeft, op basis daarvan, concrete doelen op fysiek of bestuurlijk vlak (kwantitatief/kwalitatief) geformuleerd die vertaald moeten worden in een opgave. Deze belangen, doelen en opgaven zijn vastgesteld in de vorm van beleid en/of politieke besluiten. De provincie draagt via het project substantieel bij aan het verbeteren van de gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde.
Prioriteit en urgentie	De provincie heeft binnen haar vastgestelde beleid- en gebiedsdoelen een duidelijke prioriteit gesteld. Op basis van een krachtenveld- of risicoanalyse is er de wens/noodzaak voor het uitvoeren van het project, partijen onderkennen de urgentie.
De provincie maakt het verschil	De provinciale betrokkenheid is essentieel voor het mogelijk maken van het project en levert meerwaarde op voor het projectresultaat. De samenwerking wordt gekenmerkt door gelijkwaardigheid, waarbij de provincie geen grotere rol heeft dan de andere partners.
Wederzijdse afhankelijkheid	Bij de realisatie van provinciaal beleid via projecten zijn ook andere (publieke en/of private) partijen betrokken vanuit hun belangen/doelen.

De provincie levert meerwaarde door het integreren, verbinden en committeren van de betrokken partijen, en creëert zo meerwaarde op inhoud én proces.

WAAROM EEN AANPAK VOOR GEBIEDSONTWIKKELING?

Het hanteren van een expliciete aanpak maakt dat de projectbetrokkenen bewuster en efficiënter gaan opereren. Het biedt een structuur die aan alle partijen helder maakt hoe de gebiedsontwikkeling wordt aangepakt. Zo kunnen begrijpelijke opdrachten worden verleend met een duidelijke rolverdeling waardoor partners bij elkaar worden gehouden en risico's beheerst worden.

De aanpak brengt jarenlang denkwerk en praktijkervaring bijeen, geeft houvast en een gemeenschappelijke taal. De fasering en producten vormen het richtinggevende kader voor het werken in de geest van Gelderse gebiedsontwikkeling. Het biedt de mogelijkheid om een (potentiële) gebiedsontwikkeling op te knippen en per fase een plan en doel te bepalen wat richtinggevend is. De gedefinieerde overeenkomst helpt om projectfasen bewust af te sluiten met een helder besluitmoment (politiek en ambtelijk). Toewerken naar de afsluiting van projectfasen triggert een expliciete toets om te bepalen of alles in beeld is en de volgende fase ingezet kan worden. Dit geeft ook de mogelijkheid om met alle partners de samenwerking te vieren en samen de volgende stap in te zetten.

TOEPASBAARHEID AANPAK GEBIEDSONTWIKKELING

Niet iedere ontwikkelactiviteit in een gebied is een gebiedsontwikkeling. De aanpak is vooral geschikt als de onderlinge afhankelijkheid tussen de partijen dermate groot is, dat partijen beter in gezamenlijkheid kunnen opereren dan dat zij zelf hun opgave realiseren.

Wanneer er onvoldoende afhankelijkheid is tussen de partijen, is er feitelijk geen sprake van gebiedsontwikkeling. We spreken dan over een:

- **Enkelvoudige opgave**

De verantwoordelijkheid en bevoegdheid is in handen van één partij. De samenwerking is 'beperkt' tot afstemming en (burger)participatie.

Bij een toenemende complexiteit van de opgaven, of bij aanvang reeds sterke afhankelijkheid spreken we over gebiedsontwikkeling. We typeren 2 soorten:

- **Meekoppel gebiedsontwikkeling**

Gebiedsontwikkeling waarbij één partij de hoofdopgave heeft of tot trekker wordt aangewezen en andere partijen 'meeliften' op deze hoofdopgave. De samenwerking is gericht op het realiseren van meekoppelkansen.

- **Gelijkwaardige gebiedsontwikkeling**

Gebiedsontwikkeling ingezet vanuit samenwerking en gelijkwaardigheid. De samenwerking is gericht op een gezamenlijke opgave.

De Aanpak Gebiedsontwikkeling is bruikbaar voor zowel programma's als projecten. De pré-verkenningfase vraagt om procesmanagement.

“

HET GAAT OM
INTEGREREN, VERBINDEN,
COMMITTEREN VAN
BETROKKEN PARTIJEN EN
HET CREËREN VAN
MEERWAARDE OP INHOUD
ÉN PROCES

”

Fasering

Een gebiedsontwikkeling bestaat in de breedte uit vijf fasen:

- *Pré-verkenning* > gericht op het komen tot een samenwerking met meerwaarde
- *Verkenning* > gericht op het komen tot een haalbaar voorkeursalternatief
- *Planuitwerking* > gericht op het maken van een uitvoeringsgereed plan
- *Realisatie* > gericht op het fysiek realiseren van het plan
- *Exploitatie & beheer* > gericht op het duurzaam in standhouden van het gebied

De provincie beschikt over kennis en expertise voor de begeleiding van alle fasen, en zet deze in als dat meerwaarde heeft. De kern van de aanpak is het integreren, verbinden en committeren van de betrokken partijen en het creëren van meerwaarde op inhoud én proces.

Overeenstemming na iedere projectfase

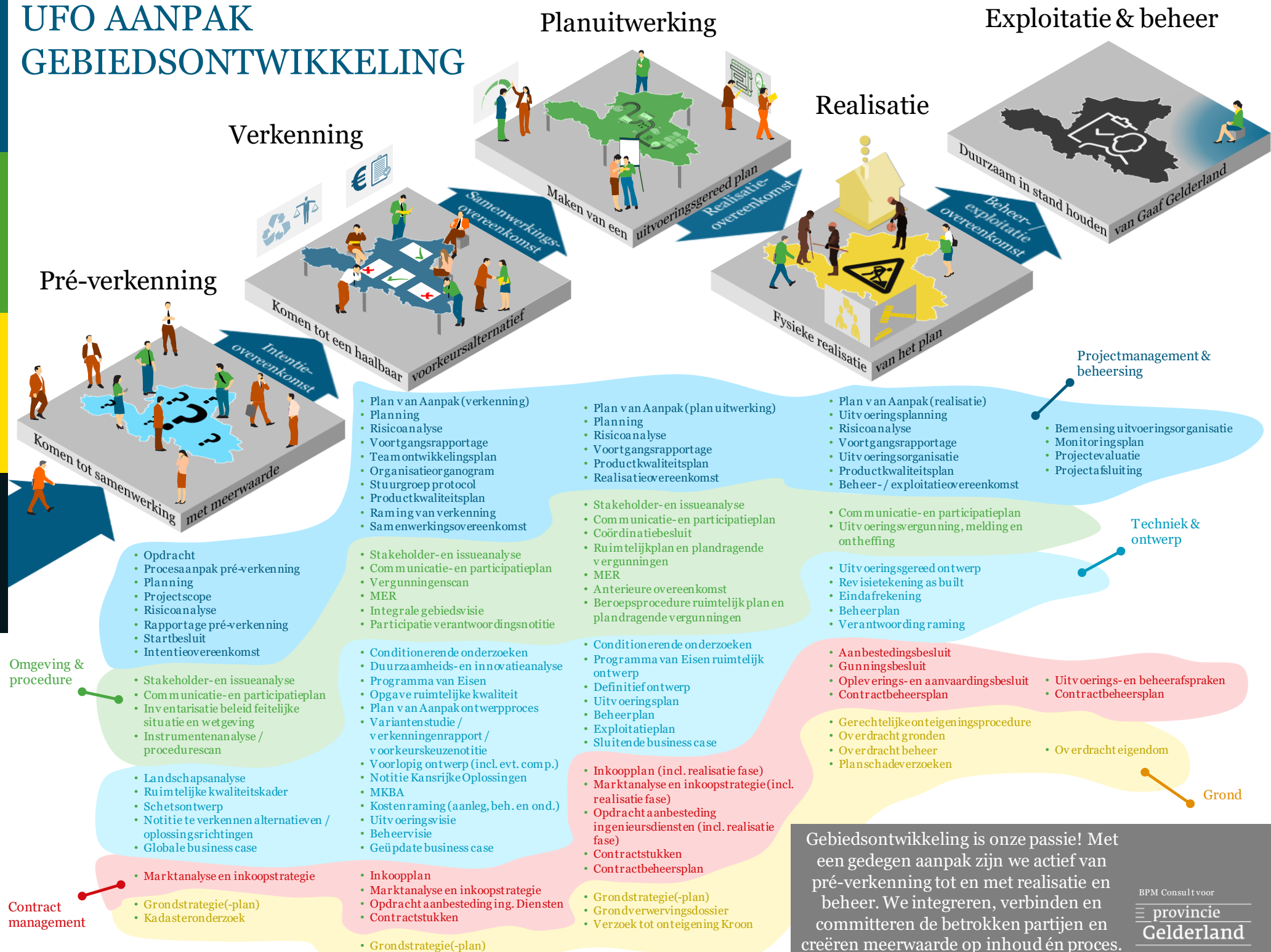
Het sluitstuk van iedere projectfase is een overeenkomst tussen de betrokken partijen. Deze bevat de tastbare uitkomsten van de betreffende fase van het project. Zo leidt de pré-verkenning tot een intentieovereenkomst, de verkenning tot een samenwerkingsovereenkomst, de planuitwerking tot een realisatieovereenkomst, de realisatie tot een beheer- / exploitatie-overeenkomst. De overeenkomsten zijn duidelijke mijlpalen, ze vormen het bewijs dat een fase is afgerond en markeren dat de gebiedsontwikkeling een volgende fase ingaat. Soms leidt

een projectfase niet tot een overeenkomst; in dat geval is er een NO-GO zichtbaar.

Producten en categorieën

Aan de overeenkomsten zijn, afhankelijk van de aard van de gebiedsontwikkeling, diverse producten gekoppeld. De producten zijn geclusterd in vijf categorieën (sommige producten passen in meerdere categorieën): projectmanagement & beheersing (zoals een Plan van Aanpak en planning), omgeving & procedure (zoals een stakeholder- en issueanalyse en communicatie- en participatieplan), techniek & ontwerp (zoals een voorkeurskeuzenotitie en beheerplan), contractmanagement (zoals een inkoopplan en contractstukken) en grond (zoals een grondstrategie(-plan) en planschadeverzoeken). Deze clustering is geïnspireerd op de vakgroepen binnen UFO, maar per gebiedsontwikkeling kunnen er verschillen optreden, afhankelijk van de verschillen in kennis en expertise bij de betrokken partijen (en teamleden). Het nut van de vormgeving van deze producten heeft meerdere aspecten: het vormt een overdraagbaar resultaat, bevestigt de bereikte resultaten, de lijst vormt een ‘checklist’ bij afsluiten van een projectfase, en de lijst helpt voor de planning van de volgende projectfase.

UFO AANPAK GEBIEDSONTWIKKELING

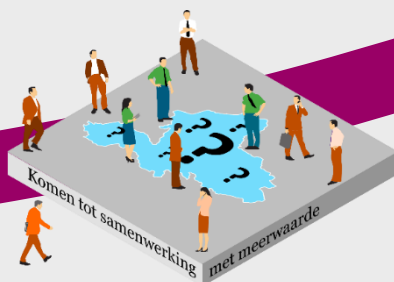

FASE 1 | PRÉ-VERKENNING

Doel **Komen tot samenwerking met meerwaarde**

Hoe & wat Tijdens de pré-verkenning wordt de vraag beantwoord of er in potentie sprake is van een gebiedsontwikkeling. Er vindt een verkenning plaats naar de betrokken partijen, de belangen van partijen, hun onderlinge relatie, de gezamenlijke opgaven, de begrenzing van het gebied, de provinciale positie, de financiële opgaven en de middelen om de verkenningsfase te kunnen uitvoeren.

Als er sprake is van een potentiële gebiedsontwikkeling en partijen zien het belang en de urgentie, dan vertaalt zich dit naar een intentieovereenkomst. Vanzelfsprekend kan deze fase ook uitmonden in de conclusie dat er geen sprake is van een gebiedsontwikkeling of dat de provincie geen rol heeft.

Producten

PROJECT-MANAGEMENT & BEHEERSING

- Opdracht
- Procesaanpak pré-verkenning
- Planning
- Projectscope
- Risicoanalyse
- Rapportage pré-verkenning
- Startbesluit
- Intentieovereenkomst

OMGEVING & PROCEDURE

- Stakeholder- en issueanalyse
- Communicatie- en participatieplan
- Inventarisatie beleid feitelijke situatie en wetgeving
- Instrumentenanalyse / procedurescan

TECHNIEK & ONTWERP

- Landschapsanalyse
- Ruimtelijk kwaliteitskader
- Schetsontwerp
- Notitie te verkennen alternatieven / oplossingsrichtingen
- Globale business case

CONTRACT-MANAGEMENT

- Marktanalyse en inkoopstrategie

GROND

- Grondstrategie(-plan)
- Kadasteronderzoek

FASE 2 | VERKENNING

Doel **Komen tot een haalbaar voorkeursalternatief**

Hoe & wat Tijdens de verkenningfase worden de gezamenlijke opgaven verder vertaald in diverse alternatieven en onderzocht op haalbaarheid op technisch-, juridisch-, financieel- en duurzaamheidsvlak om zo te komen tot een voorkeursalternatief. Dit is een fase van ontwerp en co-creatie met de belangrijkste stakeholders en de omgeving. Afspraken over het uitwerken en het realiseren van het voorkeursalternatief worden gebundeld in een samenwerkingsovereenkomst.

PROJECT-MANAGEMENT & BEHEERSING

- Plan van Aanpak (verkenning)
- Planning
- Risicoanalyse
- Voortgangsrapportage
- Teamontwikkelingsplan
- Organisatieorganogram
- Stuurgroep protocol
- Productkwaliteitsplan
- Raming van verkenning
- Samenwerkingsovereenkomst

OMGEVING & PROCEDURE

- Stakeholder- en issueanalyse
- Communicatie- en participatieplan
- Vergunningenscan
- MER
- Integrale gebiedsvisie
- Participatie verantwoordingsnotitie

TECHNIEK & ONTWERP

- Conditionerende onderzoeken
- Duurzaamheids- en innovatieanalyse
- Programma van Eisen
- Opgave ruimtelijke kwaliteit
- Plan van Aanpak ontwerpproces
- Variantenstudie / verkenningenrapport/ voorkeurskeuzenotitie
- Voorlopig ontwerp (incl. evt. compensatie)
- Notitie Kansrijke Oplossingen
- MKBA
- Kostenraming (aanleg, beheer en onderhoud)
- Uitvoeringsvisie
- Beheervisie
- Geüpdate business case

CONTRACT-MANAGEMENT

- Inkoopplan
- Marktanalyse en inkoopstrategie
- Opdracht aanbesteding ing. Diensten
- Contractstukken

GROND

- Grondstrategie (-plan)

FASE 3 | PLANUITWERKING

Doel **Maken van een uitvoeringsgereed plan**

Hoe & wat Tijdens de planuitwerkingsfase wordt de vraag beantwoord HOE de gebiedsontwikkeling precies gerealiseerd moet gaan worden. De scope van de gebiedsontwikkeling wordt steeds verder afgebakend. Om de gewenste ruimtelijke plannen (bv een provinciaal inpassingsplan of een gemeentelijk bestemmingsplan) en zgn. plandragende vergunningen te verkrijgen, zijn vaak gedetailleerde onderzoeken nodig. Ook is het in deze fase belangrijk grip te krijgen op de grond en na te denken over het toekomstige beheer. De fase eindigt met een realisatieovereenkomst, waarin afspraken over de realisatie worden vastgelegd.

PROJECT-MANAGEMENT & BEHEERSING

- Plan van Aanpak (planuitwerking)
- Planning
- Risicoanalyse
- Voortgangsrapportage
- Productkwaliteitsplan
- Realisatieovereenkomst

OMGEVING & PROCEDURE

- Stakeholder- en issueanalyse
- Communicatie- en participatieplan
- Coördinatiebesluit
- Ruimtelijkplan en plandragende vergunningen
- MER
- Anterieure overeenkomst
- Beroepsprocedure ruimtelijk plan en plandragende vergunningen

TECHNIEK & ONTWERP

- Conditionerende onderzoeken
- Programma van Eisen ruimtelijk ontwerp
- Definitief ontwerp
- Uitvoeringsplan
- Beheerplan
- Exploitatieplan
- Sluitende business case

CONTRACT-MANAGEMENT

- Inkoopplan (incl. realisatie fase)
- Marktanalyse en inkoopstrategie (incl. realisatie fase)
- Opdracht aanbesteding ingenieursdiensten (incl. realisatie fase)
- Contractstukken
- Contractbeheersplan

GROND

- Grondstrategie(-plan)
- Grondverwerfingsdossier
- Verzoek tot onteigening Kroon

FASE 4 | REALISATIE

Doel Fysieke realisatie van het plan

Hoe & wat Tijdens de realisatiefase is de uitvoeringsorganisatie actief, het werk wordt aanbesteed, en de schop gaat werkelijk de grond in. De uitvoeringsplannen worden uitgevoerd, vergunningsbesluiten worden genomen en de overdrachts- en onteigeningsprocedures vinden plaats. Voortgang wordt gemonitord, hickups en bottlenecks worden getackled, ramingen worden verantwoord en afrekeningen vinden plaats. Opleveringsbesluiten worden genomen en lintjes doorgeknipt. Na het afleggen van bestuurlijke en ambtelijke verantwoording, wordt aan het projectteam en partijen decharge verleend en stellen partijen vast dat de samenwerking kan worden beëindigd. Tevens wordt in deze fase een beeld gevormd van hoe het gebied onderhouden en beheerd wordt. De uitkomsten hiervan worden verwerkt in een beheer- en exploitatieovereenkomst.

PROJECT-MANAGEMENT & BEHEERSING

- Plan van Aanpak (realisatie)
- Uitvoeringsplanning
- Risicoanalyse
- Voortgangsrapportage
- Uitvoeringsorganisatie
- Productkwaliteitsplan
- Beheer- / exploitatie-overeenkomst

OMGEVING & PROCEDURE

- Communicatie- en participatieplan
- Uitvoerings-vergunning, melding en ontheffing

TECHNIEK & ONTWERP

- Uitvoeringsgereed ontwerp
- Revisietekening as built
- Eindafrekening
- Beheerplan
- Verantwoording raming

CONTRACT-MANAGEMENT

- Aanbestedingsbesluit
- Gunningsbesluit
- Opleverings- en aanvaardingsbesluit
- Contractbeheersplan

GROND

- Gerechtelijke onteigenings-procedure
- Overdracht gronden
- Overdracht beheer
- Planschadeverzoeken

FASE 5 | EXPLOITATIE & BEHEER

Doel **Duurzaam in stand houden van Gaaf Gelderland**

Hoe & wat In deze fase vindt de overdracht van beheer en eigendom plaats naar de nieuwe eigenaar en de beheerorganisatie. De gebiedsontwikkeling wordt geëvalueerd en leerpunten worden verzameld. Het project wordt ontmanteld en het archief op orde gemaakt. Financiële afwikkelingen vinden plaats. Het gebied gaat zijn 'permanente fase' in.

Producten

PROJECT-MANAGEMENT & BEHEERSING

- Bemensing uitvoeringsorganisatie
- Monitoringsplan
- Projectevaluatie
- Projectafsluiting

CONTRACT-MANAGEMENT

- Uitvoerings- en beheerafspraken
- Contractbeheersplan

GROND

- Overdracht eigendom

“

DE AANPAK MAAKT EEN
SOEPELE EN
DOELGERICHTE
SAMENWERKING TUSSEN
PARTNERS MOGELIJK

”

De ‘UFO Aanpak Gebiedsontwikkeling’ maakt een soepele samenwerking mogelijk tussen de samenwerkingspartners bij het ontwikkelen van gebieden. Drie redenen voor de aanpak: we kunnen hierdoor samen één taal spreken, ons aanbod voor complexe opgaven goed onderbouwen en het stelt ons in staat om onze werkwijze eenvoudig af te stemmen op de werkwijze van samenwerkingspartners. Dit voorkomt onderlinge spraakverwarring en het draagt bij aan een soepele en doelgerichte samenwerking.

De uitdaging bij het ontwikkelen van deze aanpak was om te komen tot een gedeeld beeld van de verschillende fasen en producten. Door veel afstemming binnen UFO is deze geactualiseerde aanpak tot stand gekomen en is jarenlange ervaring van UFO verder expliciet gemaakt. Door het expliciet maken van de aanpak is (1) de expertise van individuele medewerkers ontsloten voor het collectief en (2) is er een basis gelegd om de aanpak continu te blijven verbeteren.

Deze aanpak stelt UFO in staat om per gebiedsontwikkeling de beste werkwijze, in overleg met samenwerkingspartners, te bepalen en zo te komen tot een eenduidig beeld over hoe de gebiedsontwikkeling gerealiseerd gaat worden. Dit elimineert onduidelijkheden en dubbelzinnigheden en zorgt ervoor dat de toegevoegde waarde van iedere partij wordt gemaximaliseerd ten behoeve van het realiseren van de gezamenlijke fysieke opgaven en doelstelling.

De lijst typische gebiedsontwikkelingen is er één om trots op te zijn. Het zijn er heel wat in het afgelopen decennium, zoals de Berghuizer Papierfabriek, Glastuinbouw Bommelerwaard, LOG Beemte Vaassen, De Bruuk, Uiterwaarden van Wamel, Dreumel en Heerewaarden, Veerhaven Ochten, Overnachtingshaven Lobith, Park Lingezen, Programma Nieuwe Hollandse Waterlinie, Gendtse Polder en Stadswaard. Deze gebiedsontwikkelingen bevinden zich in allerlei fasen. Sommige zijn al bijna afgerond, andere bevinden zich nog in de pré-verkennings- of verkenningsfase.

We lichten er een paar uit voor meer beeldvorming:

■ Programma WaalWeelde

Dit programma is erin geslaagd om de vele opgaven en belangen langs de Waal met elkaar te verknopen. WaalWeelde is uitgegroeid tot een breed samenwerkend netwerk met een robuust bestuur en programmateam.

■ Programma Veluwekroon

Met als motto 'levend water brengt leven' is dit programma tot stand gekomen door een constructieve samenwerking van Gemeenten, Waterschap en Provincie. Vanuit een gezamenlijk belang is waterrecreatie in de omgeving gestimuleerd.

WaalWeelde

Veluwekroon

- **Varik-Heesselt**

Veel partijen zoeken gezamenlijk naar de beste oplossing voor hoogwaterveiligheid. Burgerparticipatie speelt een belangrijke rol, dit komt o.a. te uiting door de vrije inloop in het Atelier Varik.

- **Beuningse uiterwaarden**

Samen met gebruikers en eigenaren van het gebied hebben Gemeente, Rijkswaterstaat en Provincie de uiterwaarden in Beuningen mooier gemaakt. De uiterwaarden zijn toegankelijker geworden voor recreatie, klaar voor hoogwater in de toekomst en de diversiteit voor natuurontwikkeling is groter. Bestaande (cultuur)historische elementen zijn gebruikt om kwaliteiten van het gebied te versterken.

- **Rivierklimaatpark IJsselpoort**

Tien partijen werken voortvarend samen aan een gezamenlijk perspectief voor het Rivierklimaatpark IJsselpoort; het uiterwaardengebied tussen Arnhem en Giesbeek. Zij bereiden het gebied voor op toekomstige klimaatverandering door het combineren van opgaven voor hoogwaterveiligheid, natuur, scheepvaart en daarbij ook ruimte te geven aan recreatie, bedrijvigheid en energieopwekking.

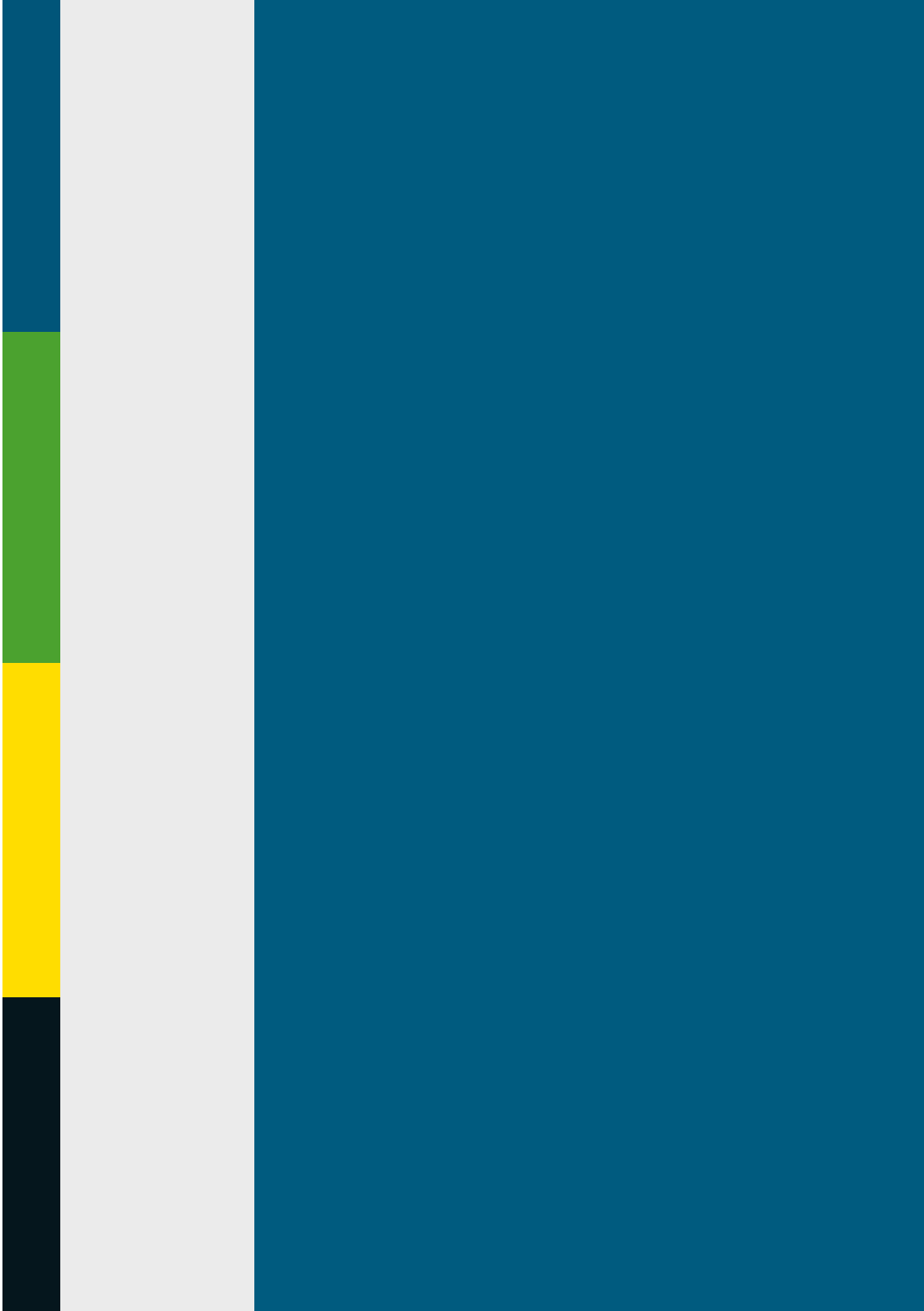
Varik-Heesselt

Beuningse uiterwaarden

Rivierklimaatpark IJsselpoort

BIJLAGE 4: Werkkader verkenningfase gebiedsaanpak Ede-Barneveld

Dit werkkader vormt de basis voor de verkenningfase. Hierin zijn de doelen opgenomen die we als basis nemen in dit gebied. De basis voor deze doelen zijn de vastgesteld zijn door verschillende overheden zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn, Kader Richtlijn Water, Wet Stikstof en Natuurherstel en de omgevingsvisies.

De kijkrichting zoals opgenomen in de Intentieovereenkomst vormt de basis.

De kijkrichting voor de gebiedsaanpak Ede-Barneveld is het creëren van een duurzaam toekomstperspectief voor het plangebied op de volgende aspecten:

1. Een goede balans tussen het natuurlijk systeem en het economische (land-)gebruik voor:
 - een veerkrachtig, klimaat adaptief Plangebied;
 - hogere natuurwaarden en een beter milieu (op het gebied van stikstof, geur en fijnstof);
 - een herkenbare ruimtelijke en landschappelijke identiteit;
2. Een toekomstbestendig ondernemers- en investeringsklimaat, voor de huidige ondernemers en toekomstige generaties;
3. Een leefbare en gezonde fysieke leefomgeving voor mensen die wonen en verblijven in het Plangebied met aandacht voor recreatie, defensie en de ontwikkelingen van de kernen in dit gebied.

Vertrekpunt daarbij is de kracht van het Plangebied: geworteld in traditie met een ondernemende blik gericht op de toekomst.

Concreet betekent het dat we werken aan de volgende doelen:

- **Stikstof emissie reductie:** Centraal staat de doelstelling om in 2035 de totale ammoniakemissie uit de veehouderij in de regio Foodvalley terug te brengen ten opzichte van 2019. Vooralsnog gaan we uit van het Uitvoeringsplan Stikstof van de Regio Food Valley, met een emissiereductie van 60% t.o.v. 2019 (voor de hele RFV). We starten z.s.m. met een analyse van waar we nu staan t.o.v. 2019 en welke maatregelen gebiedsgericht ingezet kunnen worden.
- **Beekherstel en KRW:** Beekherstel door water langer vast te houden in het gebied, water ruimte te geven waar nodig en KRW doelstellingen te realiseren en met aandacht voor multifunctioneel grondgebruik
- **Groen-Blauwe dooradering:** We werken in het plangebied aan natuurherstel door het realiseren van minimaal 10% groen blauwe dooradering en basis kwaliteit natuur (BKN). We werken daarvoor de analyse van de Regio FoodValley uit voor dit plangebied. Daarbij hebben we ook aandacht voor multifunctioneel grondgebruik.
- **Landbouwontwikkeling:** Samen met de ondernemers uit het Plangebied werken we aan toekomst bestendige ondernemingsplannen die passen binnen de randvoorwaarden van een veerkrachtig, klimaat adaptief plangebied, meer natuurwaarden en een beter milieu (op het gebied van stikstof, geur en fijnstof) en een herkenbare ruimtelijke en landschappelijke identiteit.

Bijlage 5: Opdracht Verkenning Ede-Barneveld

Voor het gebied Ede-Barneveld hebben de betrokken overheidspartijen afgesproken een verkenning uit te voeren om te komen tot een gebiedsprogramma samen met het gebied en parallel daaraan uit te voeren wat kan via een doe spoor. Deze afspraak komt voort uit de aanpak Veluwe en de pré-verkenningsfase met overheden die eind 2025 is afgerond met een intentieovereenkomst en deze opdracht. In de Pré-verkenningsfase zijn de opgaven in dit gebied in beeld gebracht op basis van beleid- en regelgeving en autonome ontwikkelingen. Ook is aangegeven op welke gecombineerde opgaven de overheden gezamenlijk willen inzetten en welke projecten al opgepakt kunnen worden (doe spoor). Verder heeft een eerste krachtenveld analyse plaatsgevonden.

De betrokkenoverheden willen nu de volgende stap zetten. Er is behoefte aan een programmatische aanpak gericht op uitvoering op de korte termijn, doen wat kan, en op de middellange termijn. Daarvoor willen we in samenhang werken aan het opstellen van een gebiedsprogramma en uitvoeren van projecten die bijdragen aan de opgaven in het gebied. De organisatie wordt daarbij zo vormgegeven dat er een duidelijk aanspreekpunt is in het gebied en voorsorteeert op de gezamenlijke uitvoering.

Wij vragen het programmateam, onder leiding van een door de provincie aan te stellen projectleider, de aanpak van de verkenningsfase uit te werken in een plan van aanpak om te komen tot een gebiedsprogramma samen met het gebied. En hoe zij zorgen voor afstemming en uitvoering van projecten in dit gebied. Een belangrijk onderdeel van dit plan van aanpak is de bijbehorende inzet van capaciteit en middelen. Dit plan van aanpak wordt vastgesteld door de stuurgroep. Wij vragen dit plan van aanpak zo snel mogelijk te laten vaststellen door de Stuurgroep (Q 1 2026). Wij vragen de verkenningsfase af te ronden in het Q3 van 2027 met een gebiedsprogramma en een samenwerkingsovereenkomst.

Deze opdracht beschrijft de opgaven en doelen in het gebied Ede-Barneveld, de kaders vanuit de overheden en de zaken die aandacht behoeven in de verkenningsfase.

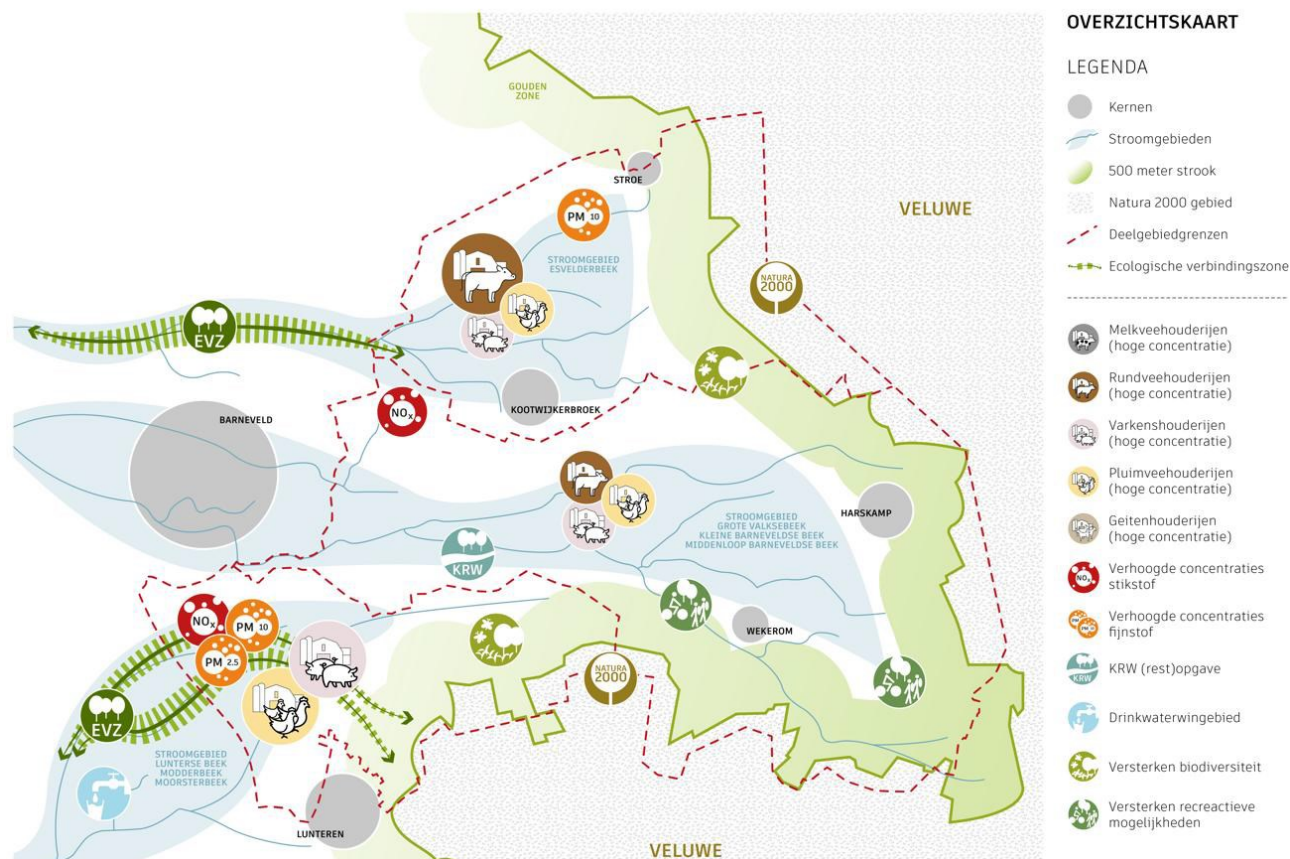
1. Opgaven en doelen in het plangebied Ede-Barneveld

Het plangebied Ede-Barneveld is onderdeel van de Gelderse Vallei en omgeven door de stuwwallen van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. De bodem bestaat grotendeels uit zandpakketten die als dekzandruggen in het gebied zijn afgezet. Beekdalen ontstonden op (de flanken van) de stuwwallen en voeren via oost-westelijke richting water af. De belangrijkste bekenstelsels in het gebied zijn die van de Esvelder beek, Barneveldse beek en de Lunterse beek. De geomorfologie van het gebied heeft het landgebruik en de wijze van ontginning beïnvloed. In het plangebied zijn veel niet-grondgebonden veehouderijen gevestigd. Ook niet-agrarische bedrijvigheid is sterk in het gebied vertegenwoordigd.

In het gebied tussen Ede en Barneveld liggen grote uitdagingen. Het herbergt landelijk gezien de meest kwetsbare natuur (Kootwijkerzand, Wekeroms zand, Veluwe), het grootste aantal boeren die vallen onder de aanpak piekbelasting in de landbouw (de stikstofdepositie is nergens zo hoog als in dit gebied) en de ligging van verschillende beekdalen waar de waterkwaliteit slecht is. De grootste opgaven in dit gebied zijn dan ook stikstofreductie, natuurherstel en grond- en oppervlaktewaterkwaliteit (kaart 1). De gezamenlijke overheden gaan op basis daarvan in én met het gebied aan de slag met het realiseren van de volgende lange termijn perspectief, de kijkrichting, in het landelijk gebied:

- Een goede balans tussen het natuurlijk systeem en het economisch (land-)gebruik:
 - Voor een veerkrachtig, klimaat adaptief gebied;
 - Voor hogere natuurwaarden en een beter milieu (stikstof, geur en fijnstof);
 - Voor een herkenbare ruimtelijke- en landschappelijke identiteit;
- Een toekomstbestendig ondernemers- en investeringsklimaat, voor de huidige ondernemers en toekomstige generaties;
- Een leefbare en gezonde fysieke leefomgeving voor mensen die wonen en verblijven in het gebied met aandacht voor recreatie, defensie en de ontwikkelingen van de kernen in dit gebied.

Vertrekpunt daarbij is de kracht van het plangebied: geworteld in traditie met een ondernemende blik gericht op de toekomst.

Kaart 1: Overzichtsk kaart met beleidsopgaven en gebiedsindeling naar stroomgebieden (bron: pré-verkenningssrapportage Aveco de Bondt)

2. Kaders

De uitwerking van de verkenningssfase moeten passen binnen de kaders en doelen van de verschillende overheden. Echter deze zijn continu in ontwikkeling. In de pré-verkenningssfase zijn op basis van de inzichten van dat moment de doelen voor Ede - Barneveld zoveel mogelijk gekwantificeerd en onderdeel van de intentieovereenkomst (zie bijlage 4 werkkader Verkenningssfase). Dit om duidelijkheid te geven aan de start voordat we het gebied in gaan.

Concreet betekent het dat we werken aan de volgende doelen:

- **Stikstof emissie reductie:** Centraal staat de doelstelling om in 2035 de totale ammoniakemissie uit de veehouderij in de regio Foodvalley terug te brengen ten opzichte van 2019. Vooralsnog gaan we uit van het Uitvoeringsplan Stikstof van de Regio Food Valley, met een emissiereductie van 60% t.o.v. 2019 (voor de hele RFV). We starten z.s.m. met een analyse van waar we nu staan t.o.v. 2019 en welke maatregelen gebiedsgericht ingezet kunnen worden.
- **Beekherstel en KRW:** Beekherstel door water langer vast te houden in het gebied, water ruimte te geven waar nodig en KRW doelstellingen te realiseren en met aandacht voor multifunctioneel grondgebruik
- **Groen-Blauwe dooradering:** We werken in het plangebied aan natuurherstel door het realiseren van minimaal 10% groen blauwe dooradering en basis kwaliteit natuur (BKN). We werken daarvoor de analyse van de Regio FoodValley uit voor dit plangebied. Daarbij hebben we ook aandacht voor multifunctioneel grondgebruik.
- **Landbouwwontwikkeling:** Samen met de ondernemers uit het Plangebied werken we aan toekomst bestendige ondernemingsplannen die passen binnen de randvoorwaarden van een veerkrachtig, klimaat adaptief plangebied, meer natuurwaarden en een beter milieu (op het gebied van stikstof, geur en fijnstof) en een herkenbare ruimtelijke en landschappelijke identiteit.

Verder zijn de kaders voor dit gebied natuurlijk terug te vinden in de verschillende vastgestelde stukken van de diverse overheden. Dit zijn voor dit gebied:

Europa	VHR, KRW, Nitraat actieprogramma
Rijk	Omgevingswet, NOVI
Provincie Gelderland	Omgevingsvisie en verordening Gelderland, Kadernota Agrifood, GMS, Programma biodiversiteit, N2000 beheerplan Veluwe en herstelplannen, Water en bodem sturend in Gelderland, Gelders Klimaatplan.
Waterschap Vallei en Veluwe	Blauwe omgevingsvisie 2050 (BOVI), Blauwe omgevingsprogramma 2022-2027(BOP)
Gemeente Ede	Omgevingsvisie Ede 2040, interimbeleid veehouderij, functieveranderingsbeleid, Regionaal Perspectief landelijk gebied Regio FoodValley Ede is bezig de omgevingsvisie te concretiseren in een ontwikkelkader landelijk gebied.
Gemeente Barneveld	Omgevingsvisie Barneveld 2040, Regionaal Perspectief landelijk gebied Regio FoodValley, functieveranderingsbeleid Barneveld zal de omgevingsvisie uitwerken in een Beleidsprogramma Waardevol Landelijk gebied

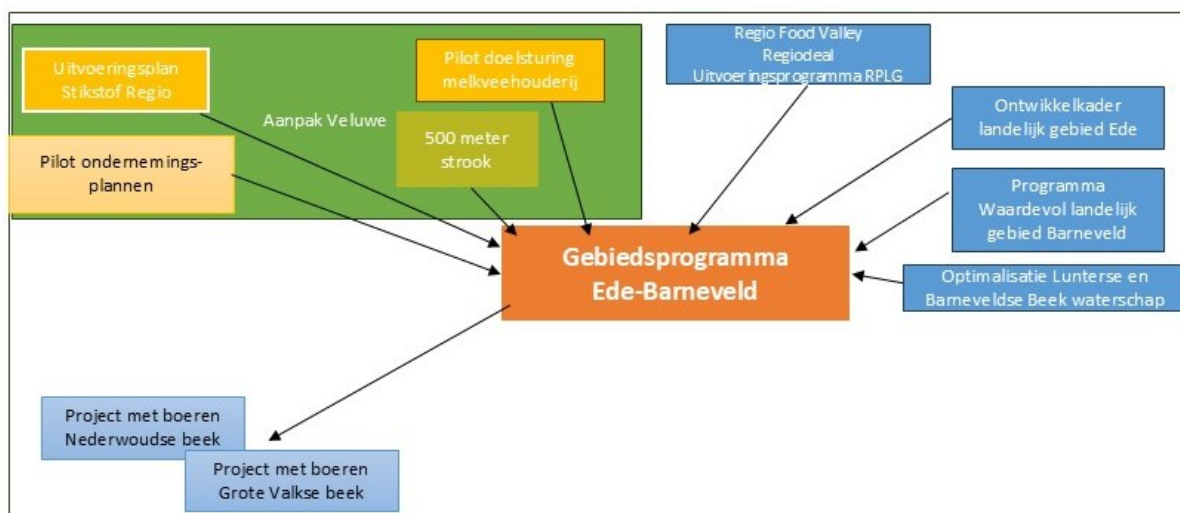
3. Ontwikkelingen Ede-Barneveld

In het gebied spelen verschillende ontwikkelingen die van invloed zijn op de realisatie van doelen. Aan de ene kant gaat het over de uitwerking van beleid waar overheden mee bezig zijn (denk aan ontwikkelkader landelijk gebied Ede, Programma waardevol landelijk gebied Barneveld, maar ook de aanpak Veluwe van de provincie, stroken aanpak), het aanvragen van subsidie voor projecten (Regiodeal Foodvalley), vervolg geven aan de pilot ondernemingsplannen en ook al projecten waar men bezig is met uitvoering zoals langs de Valkse en Nederwoudse beek.

Opdracht is om deze ontwikkelingen gedurende de verkenningsfase in beeld te hebben en hoe ze bijdragen aan de realisatie van de doelen.

In de verkenningsfase is het belangrijk om af te stemmen tussen wat er speelt aan bestaande en nieuwe ontwikkelingen en wat dit betekent voor de invulling van het gebiedsprogramma en de uitvoering. Het is dus van belang hoe lopende processen en projecten in dit gebied bij elkaar worden gebracht, waardoor een win-win situatie ontstaat met aandacht voor integraliteit. In onderstaand plaatje is aangegeven wat er op dit moment speelt aan ontwikkelingen.

Wat speelt er allemaal in Ede Barneveld

4. Uitvoering Korte termijn: het Doe-spoor

De opdracht is om waar mogelijk op korte termijn, waar dat bijdraagt aan de doelen, al te starten met de uitvoering. In de pre-verkenningrapportage (Bijlage 4) zijn projecten benoemd waar al aan gewerkt wordt of waar wensen liggen vanuit de overheden om mee aan de gang te gaan. In hoofdlijnen gaat het daarbij om projecten op het gebied van:

- Perspectief geven aan boeren door het werken aan ondernemingsplannen (vervolg pilot)
- Beekherstel (nu lopen al Grote Valkse beek en Nederwoudse beek) vanuit KRW
- Landschapsherstel, groen blauwe dooradering o.a. vanuit subsidie provincie
- Grondstrategie en gezamenlijke verwerving
- Pm.

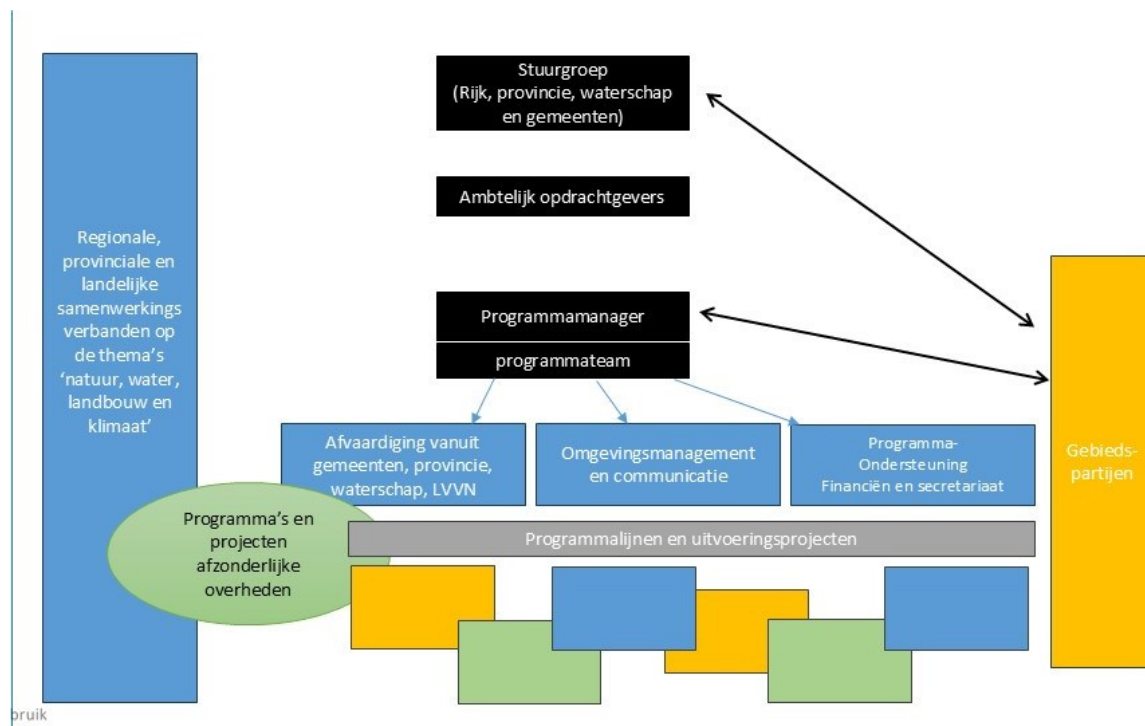
Ook vanuit het gebied zullen initiatieven ontstaan van projecten waar men mee aan de slag wil gaan.

De opdracht is om aan te geven hoe de uitvoering van dit soort projecten bij elkaar worden gebracht, waardoor een win-win situatie ontstaat met aandacht voor integraliteit. Maar ook hoe dit kan worden gestimuleerd en gecoördineerd.

5. Opstellen gebiedsprogramma Ede-Barneveld en een samenwerkingsovereenkomst

Het resultaat van de verkenningsfase is, naast de uitvoering op de korte termijn, een gebiedsprogramma en samenwerkingsovereenkomst. De opdracht is om in een plan van aanpak aan te geven welk proces gevolgd gaat worden om te komen tot een haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar Gebiedsprogramma. Aandachtpunten bij het opstellen van het plan van aanpak zijn:

- **Proces aanpak en activiteitenplan:** Hoe verhoudt dit gebiedsproces zich tot de aanpak Veluwe en andere processen in het landelijk gebied (zie 3 ontwikkelingen Ede-Barneveld). Aandacht voor de verschillende fasen, programmalijnen en bijbehorende activiteiten. Gezien de continue verandering in omstandigheden is het van belang een adaptief proces te ontwerpen. Verder is de aandacht voor participatie en communicatie met het gebied in het proces van groot belang (bijlage 5 pre-verkenningrapportage stakeholdersanalyse).
- **Tijd:** De planning en doorlooptijd van het proces. Denk aan mijlpalen, deadlines en voortgangsbewaking.
- **Geld:** Benodigde inzet van budget en capaciteit. Vraag is om de schaarse capaciteit bij overheden zo efficiënt mogelijk in te zetten, daarbij ook rekening houdend met aanpak Veluwe en processen bij overheden in het landelijk gebied. Daarbij nadenken over verdeling over de tijd, prioritering van werkzaamheden, aan te sluiten bij de P&C cyclus.
- **Kwaliteit:** De eisen en normen waaraan het Gebiedsprogramma en de SOK moet voldoen goed bespreken in het programmateam.
- **Informatie:** Communicatie, documentatie en informatievoorziening. Denk daarbij aan participatie en communicatie, waaronder ook joint fact finding gezien de verschillen in kennis.
- **Organisatie:** De structuur van de organisatie van de Verkenningsfase, rollen, verantwoordelijkheden en besluitvorming. Hieronder wordt daarvoor al een voorzet gedaan.

6. Organisatie, rollen en verantwoordelijkheden.

Onderdeel van het plan van aanpak is een verder uitwerking te geven aan de organisatie van de Verkenningfase (artikel 8 IOK), de rollen en verantwoordelijkheden (artikel 7 IOK) en hoe het besluitvormingsproces (artikel 10 IOK) er uit ziet. Belangrijk aandachtspunt daarbij is ook hoe zich dit verhoudt tot de aanpak Veluwe.

Stuurgroep: De stuurgroep bestaat uit de bestuurders van het Rijk, provincie, waterschap en gemeenten. Zij zijn eindverantwoordelijk voor de afstemming en besluitvorming die moet plaatsvinden ten behoeve van het plan van aanpak, het Gebiedsprogramma en de uitvoering. De voorzitter van de stuurgroep is de gedeputeerde van de provincie Gelderland. (zie artikel 8.2 IOK)

De bestuurders komen in elk geval voor de volgende momenten bij elkaar:

1. instemming Plan van aanpak verkenningfase
2. Beeldvormend/ oordeelsvormend Gebiedsprogramma
3. Besluitvormend Gebiedsprogramma

Betrokkenheid gebiedspartijen Op dit moment is het gebied nog niet betrokken geweest en is er nog niet gecommuniceerd over een te ontwikkelen Gebiedsprogramma. Op basis van de stakeholdersanalyse uit de preverkenning kan dit worden opgepakt. De opdracht wordt om in het kader van het plan van aanpak in gesprek te gaan met gebiedspartijen over de beoogde samenwerking. In het plan van aanpak wordt uitgewerkt hoe de partijen betrokken worden in het proces in een participatie en communicatieplan.

Ambtelijk opdrachtgevers overleg: Het opdrachtgeversoverleg bestaat uit vertegenwoordigers van de overheden die de organisatie kunnen faciliteren met financiële middelen en menskracht en kunnen sturen op reikwijdte en voortgang van het proces. Indien nodig nemen de opdrachtgevers beslissingen over wijzigingen in het proces en lossen problemen op. De opdrachtgevers beoordelen de tussen- en eindresultaten, controleren of het aan de eisen voldoet, en evalueren het proces. Het ambtelijk opdrachtgeversoverleg bereidt de stuurgroep voor en onderhoudt het contact met hun bestuurders.

De programmamanager bereidt het OG overleg voor. We gaan ervan uit het opdrachtgeversoverleg eens per 2 maanden bij elkaar komt.

Programmateam:

In het programmeerteam zitten vertegenwoordigers van de verschillende overheden die ook verantwoordelijk zijn voor de verschillende programmaliijnen, de omgevingsmanager, communicatieadviseur en een financieel adviseur. Een onafhankelijke (externe) programmamanager heeft de regie en coördinatie over het totale programma en wordt ondersteund door een programmasecretaris. Het programmeerteam zorgt voor:

- het plan van aanpak om te komen tot het Gebiedsprogramma op basis van de opdracht,

- het komen tot een haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar Gebiedsprogramma en samenwerkingsovereenkomst voor de realisatie,
- communicatie en participatie met de relevante stakeholders
- Overzicht op de verschillende ontwikkelingen in het plangebied en deze verbinden aan het Gebiedsprogramma in ontwikkeling.
- Coördineren en stimuleren van de uitvoering van projecten onder het Doe spoor.
- Het voorbereiden van bespreek- en beslispunten voor in het Ambtelijk opdrachtgeversoverleg en de Stuurgroep.
- Bewaking van de voortgang binnen de beschikbare financiële middelen en menskracht.

Programmalijnen: Ook op programmalijnen wordt door de betrokken overheden samengewerkt, in afstemming met de gebiedspartijen. Binnen een programmalijn worden uitvoeringsprojecten of daarvoor benodigde instrumenten ontwikkeld en opgestart. Denk daarbij aan grondverwerving, mogelijke inzet landinrichting, gezamenlijke financiering en vergoedingen, duurzaam perspectief landbouw, beekherstel, leefbaarheid en recreatie. De rol van de overheden in deze programmalijnen kan faciliterend of trekkend zijn. In de verkenning worden programmalijnen gedefinieerd en bemenst zodat onderliggende acties kunnen worden uitgevoerd.

Het Doe-spoor Hoe gaat de afstemming en versnelling van de uitvoering plaatsvinden? Opdracht is om dit verder in het plan van aanpak uit te werken. Houdt daarbij rekening met de huidige organisatie van de overheden.

7. Planning:

We vragen het programmateam een planning uit te werken in het plan van aanpak. We willen het plan van aanpak in het eerste kwartaal van 2026 laten vaststellen door de stuurgroep.

Verder streven we ernaar dat het gebiedsprogramma en de SOK eind 2027 worden vastgesteld.

Het Doe-spoor is een continu proces.

8. Inzet van capaciteit en budget

Alle overheden hebben 0,5 fte per jaar beschikbaar gesteld voor de uitvoering van dit proces. Verder is afgesproken dat in het plan van aanpak de inzet van capaciteit en budget verder wordt uitgewerkt in benodigde kennis, uren en inzet in de tijd. Het is van groot belang dat daarbij wordt gekeken wat nodig is om uit te werken in het kader van dit proces en wat elders plaatsvindt waarvan gebruik gemaakt kan worden. Ook is het van belang te kijken wat intern wordt gedaan en wat door externen kan worden opgepakt.

De opdracht is om in het plan van aanpak een uitgebreide uitwerking van activiteiten met daarbij de te verwachten inzet en kosten in de tijd op te nemen afgestemd met de opdrachtgevers en verantwoordelijken binnen de organisaties.